

1981 YILINA GİRERKEN TÜRK EKONOMİSİ

Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

1981 YILINA GİRERKEN

TÜRK EKONOMİSTİ

İSTANBUL

23 OCAK 1981

(Yayın No: TÜSİAD-T/81.1.67)

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği) 1974 yılından buyana Türk ekonomisindeki gelişmeleri devamlı olarak izlemekte ve gelişmelerin yoğunluk ve özelliklerine göre dört aylık veya altı aylık "konjunktür raporları" yayınlamaktadır.

TÜSİAD'a üye sanayicilerin ve iş adamlarının ilgi-leriyle ve maddi katkılarıyla sürdürülen bu araştırma ve yayın faaliyeti, imkan ölçüsünde geniş bir çevreye duyurulmaktadır.

Bu çalışmalar öncelikle TÜSİAD üyelerine ve abonelere gönderilmekte, kalan kısım "bedelsiz" olarak ilgi duyanlara dağıtılmaktadır.

Çalışmalar "kaynak gösterilerek" kısmen veya tamamen kullanılabilir, çoğaltılabilir.

Çalışmalardaki rakam ve bilgiler TÜSİAD Araştırma Grubu tarafından genellikle ana kaynaklarından derlenmektedir. Bu rakam ve bilgilerin bir kısmı yayınlanmamış ve doğrulanmamış olabilir.

TÜSİAD Araştırma Grubu, bu çalışmada yer alan bilgilerin en doğru bilgiler olması için gereken çabayı göstermiştir. Fakat değerlemelerde bunların "kesin" bilgiler olmadığı dikkate alınmalıdır.

TÜSİAD Araştırma ve yayınları Genel Kurulca tesbit olunan esaslar doğrultusunda Yönetim Kurulunca sürdürülmektedir.

Bu çalışma Ertuğrul İhsan Özöl yönetiminde, Dr.Hayri Ürgüplü, Oya Enç, Erdoğan Çevik, Tufan Çınarsoy'dan kurulu TÜSİAD Araştırma Grubunca yapılmıştır.

Çalışma ve değerlendirmelerde Prof.Dr.Demir Demirgil ve Prof.Dr.Erdoğan Alkin önemli katkılarda bulunmuşlardır. Çalışma yayına Güler Bora ve Leyla Dinçmen tarafından hazırlanmıştır.

Istanbul, 14 Ocak 1981

1981 YILINA GİRERKEN TÜRK EKONOMİSİ

ÖZET VE SONUÇ	I
Giriş	I
İç Ekonomik Durum	II
Dış Ekonomik Durum	V

BİRİNCİ BÖLÜM	
1980 YILINDA EKONOMİK DURUM	1
Milli Gelir, Üretim ve Yatırımlar	1
Gayri Safi Milli Hasıla	1
Kaynaklar ve Harcamalar Dengesi	6
Sabit Sermaye Yatırımları	9
Yatırımlar	12
Yeni İnşaat	15
Kamu Kesimi Dengesi	16
Sınai Üretim	19
İstihdam Durumu	23
Parasal Göstergeler	25
Emisyon ve Para Arzı	25
Merkez Bankası Kredileri	27
Mevduattaki Gelişmeler	29
Banka Kredileri	32
Sermaye Piyasası	34
Fiyatlar	35
Dış Ekonomik İlişkiler	41
1980 Yılında Dünya Ekonomisi	41
Türk Dış Ticaretinin Genel Görünümü	43
İhracat	44
İthalat	50
Dış Ticaret Hadleri	58
İşçi Dövizleri ve Diğer Görünmeyenler	60
Ödemeler Dengesi	63
Dış Krediler	65
Yabancı Sermaye	70

İKİNCİ BÖLÜM	
1981 YILI PROGRAMI VE BÜTÇESİ	75
1981 Yılı'nın Genel Görünümü	75
Dış Faktörler	75
İç Faktörler	76
Kaynaklar - Harcamalar Dengesi	78
1980 Yılı Fiyatlarıyla Kaynaklar-Harcamalar Dengesi	78
1981 Yılı Fiyatlarıyla Kaynaklar-Harcamalar Dengesi	80

1981 Yılı Yatırımları	81
Sabit Sermaye Yatırımları	81
1981 Yılı Yatırım Politikası	82
Kamu Sektörü Yatırımları	83
1981 Bütçesi	85
1981 Yılı Konsolide Bütçesi	85
Vergi Gelirleri	87
Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1981 Yılı Genel Yatırım ve Finansman Programı	92
1981 Yılı Fiyat Artışı Tahminleri	93
1980 YILI KARARLARI	95

ÖZET VE SONUÇ

Giriş.

Bir ülkede uygulanan ekonomik politikanın o ülkenin siyasal yapısından etkilenmesi doğal bir olaydır. Siyasi istikrarın ekonomi ve ekonomik politikaları tesir sahası içersine alması kaçınılmazdır.

Türkiye 1980'de bir ekonomik politikayı uygulamaya çalışırken senenin ilk dokuz ayında siyasi istikrarsızlığın ve bunalımların Cumhuriyet döneminin doruk noktasına çıktığı ve Eylül ayının ikinci yarısından itibaren birden bire siyasi istikrara kavuştuğu dönemleri bir arada yaşamıştır. 1980 başında alınan ekonomik tedbirler bütün siyasal zorluklara rağmen taviz vermeden uygulanmaya çalışılmış, ancak çok önemli kanunların kabulünde teşri organa yani meclislere düşen görev yerine getirilememiş ve ekonomik kararların sadece hükümet karar-nameleri veya bakanlıkların tebliğleri ile yönlendirilebilecek kısımları uygulamaya konulabilmıştır.

24 Ocak 1980 tarihinde alınan ekonomik kararlar mevcut ekonomik sistemi değiştirmek maksadı ile değil, tamamiyle durma noktasına gelmiş bir düzene yeniden işlerlik kazandırmak maksadıyla alınmış olan tedbirlerdir.

24 Ocak kararlarının değerlendirilmesi yapılırken bu kararların ilan edildiği tarihteki ekonomik durumun tesbiti iyi yapılmalı ve nasıl bir ekonomik ortamda bu kararların alındığı unutulmamalıdır.

12 Eylül tarihinden sonra geçen süre içerisinde 24 Ocak kararlarının uygulanması ve tamamlayıcı kararların alınması hususunda gösterilen dirayet ve anlayış her türlü takdirin üzerinde mütalaa edilmelidir. Mesela, yeni vergi kanunlarının çıkartılması ve mevcut vergi kanunlarında yapılması zorunlu olan değişikliklerin gerçekleştirilmesi, paralel piyasa olayının gerek pazar, gerek döviz ihtiyaçlarının karşılanması açısından tamamen ortadan kaldırılması, petrol ürünleri ihtiyacının karşılanmasında dünya piyasalarındaki süratli fiyat artışlarına rağmen gösterilen olumlu çaba ve alınan sonuçlar hükümetin ekonomik politikayı uygulamada hem kararlı hem de başarılı olduğunu kısa dönemde gösteren işaretlerdir.

1980 sonuçlarına bakarak 24 Ocak kararlarının temelden başarılı olup olmadığını tartışmak bu kararlarla getirilmek istenen ekonomik düzene karşı olunmadıkça doğru bir yaklaşım sayılamaz.

1981 senesinin sonuçlarının değerlendirilmesi 24 Ocak kararlarının neticelerini değerlendirmek açısından bize daha gerçekçi bir sonuç tanıyacaktır. Özellikle dış ticaret rakamları gibi değişimi kısa sürede diğer bazı sektörlerle de bağlı olan ekonomik göstergelerin asgari 5 yıllık bir süre içerisinde değerlendirilmesi lazımdır.

24 Ocak kararlarının yetersiz olduğu tartışılırsa bunların neler olduğu ve hangi alternatiflere göre hareket edilmesi gerektiği açıkça ifade edilmelidir.

Bu itibarla 1980 yılının, Türk ekonomisini eleştirirken veya rakamlar itibarıyla mukayese ederken 24 Ocak kararlarının değerlendirilmesi şeklinde ele alınmaması, bir politikadan yoksun ekonomik gidişin istikrara kavuşturulması ve yeniden düzene sokulması için yapılan düzenlemelere uygun ve realist sonuçlar olarak ele alınması icab eder.

Türk ekonomisi suni, sıhhsiz, yanıltıcı bir seviyeden istikrarlı, sağlam, gerçek rakamlara dayanan bir seviyeye iniyor gibi gözüküyorsa buna taraf olan ve olmayanların eleştirilerin ötesinde bir tartışma yapmaları ve meseleyi kişisel olarak tercihlerini aşan bir tarafsızlıkla çözmeye çalışmaları gerekir.

İç Ekonomik Durum

Türkiye ekonomisindeki yavaşlama 1980 yılında da devam etmiş ve planlı dönemde ilk kez sıfıra yakın bir gelişme hızı kaydedilmiştir. Tarım sektöründeki gelişme, tahminlerin gerisinde kalmış ve sadece %2.1'lik artış kaydedilmiştir. Tütün, ayçiçeği, çay ve zeytinde artışlara karşılık buğday, çavdar, mısır, fındık, elma, fıstıkta düşmeler olmuştur.

İmalat sanayiinde programlanan %9 artışa karşılık gerçekleşme geçen yıl düzeyine yaklaşacaktır. Tekstil, ayakkabı, gıda, tütün, kağıt, alkollü içkiler üretimlerinde gerileme devam etmiş, buna karşılık karton, yem, seker üretimleri artmaya başlamıştır.

İnşaat sektöründe gelişme geçen yıl %4.8 artışa karşılık bu yıl %1.5'te kalmıştır. Ticaret ve hizmetler sektöründe 1979'da başlayan gerileme önemli ölçüde hızlanmıştır.

Kamu kesimi, vergi yasalarının 1980 yılı başlarında çıkarılamaması nedeniyle önemli finansman güçlükleriyle karşılaşmış ve bütün tasarruf ve kesinti tedbirlerine rağmen yılın 100-125 milyar TL. açıkla kapanması beklenmektedir.

25 Ocak kararlarının para politikasındaki ilk başarısı şüphesiz iç talebin belli ölçüde kısılması sonucu olarak sınai mallar ihracatında sağlanan artışlardır. Tarım malları ihracatında üretime dönük bir gerilemenin karşısında olduğumuzu söyleyebilmemize karşılık iç sınai üretim arzı gerilerken, dışa dönük sanayi malları satışlarının değer olarak artması sanayiın içerde sata-
madığı için tedricen dış pazarlara dönmekte olduğunu açıkça göstermektedir. Bu sonuç, 25 Ocak kararlarının açıkça planladığı ve uzun yıllardan beri bir türlü gerçekleştirilemeyen hedeflerden bir tanesidir. İhracatın özellikle yılın son aylarında sıçrama göstermesi ve bu eğilimin devam edeceğine dair işa-
retlerin devam etmesi yıl içinde alınan tedbirlerin sonuçlarını yeni vermeye başladığını göstermektedir.

Emisyon ve para arzı gerek 1979 ve gerekse 1980 yıllarında aşağı yukarı aynı oranlarda artmıştır. Ancak GSMH'nın 1980'de 1979'un da gerisinde kalması, özellikle tarım sektöründe üretimin düşük olması iç piyasada sanayi mallarına olan talebi düşürmüş ve bu durum sanayicileri dışarda yeni pazarlar aramaya sevk etmiştir. Ancak, para ve kredi politikasında etken bir selektif kredi politikasının uygulanamaması olmasının birçok sektörlerde üretimi olumsuz olarak etkilediği söylenebilir. Örneğin tarım kredilerinde Ocak-Kasım sonu itibarıyla kaydedilen artış sadece %38'ten ibarettir. Ayrıca orta vadeli kredilerde de önemli bir artış olmamıştır.

25 Ocak kararlarını takip eden 7 ay içinde aylık fiyat artış hızlarında genellikle bir düşüş kaydedilmiş Şubat 1979-1980 yıllık enflasyon hızı %133.3 iken, Kasım 1979-1980 itibariyle bu hız %96.6'a düşmüştür.

İç üretimi daha az etkileyerek fiyat artışları daha büyük oranlarda durdurulabilir miydi? 25 Ocak'ta alınan anti-enflasyonist kararların kapsamı ve büyüklüğü yeterli midir? Bu hususlar bilimsel olarak tartışılabilir ve tartışılmalıdır.

Enflasyonun erozyona uğrattığı tasarrufları tekrar canlandırma amacıyla tedbir geliştirmekte otoritelerin biraz geç kaldığı şüphesizdir. Ayrıca Temmuz kararnamesiyle faizlerin tamamıyla serbest halde geldiğini söylemek te güçtür. Üzetle, özel sektör tahvil faizleri serbest olmayıp halâ resmi düzenlemeler konusudur, banka faizleri bankalararası özel anlaşmalarla saptanmaktadır, bankaların uyguladıkları faizler vaki blokajlar dolayısıyla gerçek faizi aksettirmemektedir.

Bu noksanlıklar faizler konusunda yeni tedbirler alınmasını gerektirmektedir. Aksi halde tasarruf sahiplerinin enflasyon dolayısıyla uğradığı değer kayıpları tamamen telafi edilmediğinden ekonomideki tasarruf-yatırım dengesinin daha yüksek seviyelerde dengelenmesi beklenemez. Parasını 1980 yılında altına yatırmış bulunan tasarruf sahiplerinin %100'ün üstünde gelir sağladıklarını burada hatırlatmakta yarar vardır.

Ekonomide mevcut tasarrufları artırmadan yatırımları artırmak mümkün değildir. Tasarrufları artırmanın en tabii yolu ise gönüllü tasarrufları artırmaktır. Kritik önem arzeden yatırım alanları dışında faiz subvansiyonu yoluna gidilmemesi lazımdır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri mamullerine yapılam zamlar bütçenin finansman gereklerini azaltması bakımından yararlı olmuştur. Ancak, zam yapılmakla yönetimler düzelmediğinden KİT bünyelerinin reformu halâ gündemde beklenmektedir. 1980 yılında esasen büyük işletme açıkları ile çalışan KİT yönetmelerine 24.000'ni memur ve 37 bini işçi toplam 61.000 civarında yeni personel alınmıştır. KİT sorununu iyi bilen bir yönetimin nicin KİT istihdamını artırmakta devam ettiği sorusu haklı olarak akla gelmekte ise de işçi fazlası olan kuruluşların işçi ihtiyacı olan kuruluşlara fazlalarını aktaracak idari bir sistemin henüz geliştirilmemiş olmasının bu durumu ortaya çıkardığı anlaşılmıştır.

Destekleme ödemeleri 1979'da 87 milyar TL. iken 1980'de 177 milyara çıkmıştır. Bunların önemli bir kısmı halâ ödenememiştir. Bu uygulamalar, anti-enflasyonist karakteri hakim 25 Ocak 1980 kararları ile çelişki teşkil eden uygulamalardır.

1981 yılına ekonomide tasarruf-yatırım ve gelir dağılımı açısından büyük ümitlerle girildiğinden kimsenin şüphesi yoktur. Tasarruf sahiplerinde vadedi mevduata kayma suretiyle gelirlerini artırma eğiliminin 1981 yılında da devam etmesi normal sayılmalıdır. Bir ekonomide vadeli tasarruf mevduatı artma eğilimi gösterirken yatırımların da artacağı şüphesizdir. Ancak, ülkede tasarruf-yatırım dengesini devamlı olarak daha yüksek seviyelerde gerçekleştirebilmek için para ve sermaye piyasalarında mevcut engellerin kaldırılmasına devam edilmesi lazımdır. Bu konuda hükümetin tasarruf sahiplerinin yanılması veya yanlış yola sevkini önleme amacıyla sermaye piyasası kanununu biran önce çıkarmasında yarar vardır.

Yeni vergi yasaları ekonomik açıdan daha az avantajlı olan ücretlilere 100-125 milyar dolaylarında bir gelir transferini içine almaktadır. Bu yöndeki vergi reformu çalışmalarının devam etmesi, vergi yükünün gelirle mütenasip olarak dağıtılması hedefine her yıl biraz daha yaklaşılmaya gayret edilmesi lazımdır.

TÜSİAD tahminlerine göre DPT'ce önerildiği gibi 1981'de GSMH'nın %3 dolaylarında artırılması olanağı yoktur. Fiyat istikrarını daha fazla bozmadan 1981'de GSMH'nın %1.6 artırılmasını başarı saymak lazımdır.

1981 programının en zayıf tarafı şüphesiz mali yönetimi bozuk ve acele islahaya muhtaç olduğu artık herkesce kabul edilen KİT sektörüne önemli bir reform teklifi getirilmeden yeni yatırım görevleri verilmesidir. Diğer önemli bir noksan ise zarar etmekte olan KİT kuruluşlarının zararlarının yine bütçeden finansmanına devam edilmesidir. KİT zararlarının yapılacak yeni zamlarla karşılanması, KİT ürünlerini kullananların vergilendirilmesi ile eş anlamda olup bu politikanın piyasa ekonomisi prensipleri içinde devam ettirilmesi ne imkan yoktur. Genellikle, KİT sorunu bir mülkiyet sorunundan ziyade yönetim sorunudur. Başka bir deyimle, belli istisnalarla mülkiyette bir değişiklik olma- dan yapılacak bir yönetim reformu ile KİT kuruluşlarının çoğunun sorunları ras- yonel bir çözüme kavuşturulabilir. Zarar eden kuruluşların tip yönetim sözleşmeleri ile bankalar, sigorta şirketleri, işçi ve işveren grupları ve halkın belli oranlarda temsil edildiği bord veya konsorsiyumlara devri suretiyle oluşturulacak ve yeni bir yönetim sistemine devredilmeleri ve devlet bütçesi ve TC Merkez Bankasına yük olmaktan kurtarılımları denenmeye değer bir alternatif olarak görülmektedir. Ancak, kamu hizmeti yapmayan, monopol durumunda olmayan, özel sektörde benzeri bulunan KİT şirketlerinde bu denemeye gidilmeden zarar eden kuruluşların hemen tasfiyeye tabi tutulmaları ayrı bir çözüm şekli olarak düşünülebilir.

KİT sorununa yaklaşımda 20-30 senedir denenen yollar ve formüller üzerinde ısrar edilmemesi, artan iç ve dış sorunlar karşısında Türkiye'nin israf edilecek bir tek lirası olmadığına artık iyice bilinmesinde yarar vardır. Bu bakımdan bazı KİT'lerde yığılmış bulunan fazla personel saptanmalı, gerekli yerlere nakli yapılmalı, gerekirse yeniden eğitime tabi tutularak istihdam edilmeleri imkanları araştırılmalı, bütün gayretlere rağmen kullanma yeri bulunamayan personelin KİT bünyelerinden oluşturulacak bir işsizlik sigortasından maaşları ödenmek üzere KİT'lerle ilişkileri kesilmelidir. Bir kuruluştaki fazla durumdaki personel, hem çalışanların huzur içinde çalışmaları, hem de kuruluştaki rasyonel kararlar alınmasının türlü yollarla önüne çıkarak devamlı olarak iyileştirme gayretlerini önleyebilirler.

1981 yılı bütçesi, verilen ödenekler içinde kalınabildiği takdirde, 1980 yılına göre daha dengeli bir bütçe olma şansına sahiptir, ekonomik kalkınmanın hızlandırılması amacıyla kamu yönetiminin vatandaşın günlük hayatında zaman ve çalışmasını en az alan bir kişiliğe dönüştürülmesi zaruridir. Bu amaçla, batı ülkelerinde olduğu gibi vatandaşların devlet dairelerine bir hak ve iş için müracaatlarında istenen belgeleri açıklayan bir rehber hazırlanmalı ve gereksiz olduğu saptanan formaliteler süratle kaldırılmalıdır.

Vergi kanunlarında yıllardır beklenen reformların seri halde gerçekleştirilmiş olması 1981 mali yılının en önemli başarısını teşkil etmiş ve edecektir. Vergi reformu ile enflasyon nedeniyle esas niteliğini kaybetmiş vergi yasalarının hükümleri günün koşullarına uygun hale getirilmiş, vergi zararını önlemek

amacıyla kontrolü kolaylaştıran yeni hükümler kabul edilmiş, kurumlar vergisinde tevkifat kaldırılarak daha çağdaş bir usul olan vergi alacağı müessesesi kabul edilmiştir.

Türk vergi sistemini çağdaş batı sistemine daha yaklaştırdığında şüphe olmayan bu değişikliklerin sonuçları bunların ciddi bir şekilde uygulanmalarına ve aksayan yönlerinin süratle islahına bağlıdır. Vergi reformunun tamamlanması ile 25 Ocak 1980 kararlarıyla başlatılan yeni ekonomi politikası çok önemli bir desteğe kavuşmuş olacaktır.

Dış Ekonomik Durum

1980 yılında Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri 1979 yılına nazaran genellikle olumlu yönde gelişmiştir. Yıl sonu itibarıyla gerçekleşme tahminlerine göre ihracat ve ithalat sırasıyla %24.2 ve %25.6 artarak 6.3 milyar dolar ve 2.8 milyar dolar düzeylerine varmış olacaktır. Alınan önlemlere rağmen yavaş gelişen ihracatın GSYİH içindeki payı 1979 yılındaki %3.7 olan düzeyinden %4.7 düzeyine çıkmıştır. Ayrıca dünya ihracatı içinde Türkiye ihracatının payı biraz yükselerek %0.16 düzeyine varmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı 1979 yılında %44.6 iken bu oran 1980 yılında %40.0 düzeyine düşmüştür.

İhracat, yıl başından beri alınan teşvik tedbirlerine cevap vermeğe ve yıl sonuna doğru değer itibarıyla önemli artışlar kaydetmeye başlamıştır. Ancak ihracatçıların yabancı pazarlarda tam yerleşmesini sağlamak ve özellikle 20-30 yıldır yanlış iç ve dış para politikaları sonucu kaybedilen dış pazarların tekrar elde edilebilmesi için ihracatçıya elde ettiği dövizleri serbestçe ithalatçılara satma olanağının sağlanması zamanı gelmiş ve geçmektedir. Bir ekonomide bütün üreticiler üretimlerini piyasada serbestçe değerlendirirken, hatta bazı ürünler için destekleme fiyatları uygulanırken ihracatçıya elde ettiği dövizin fiyatını serbestçe elde etme imkanının verilmemesi, ihracata dönük yatırımlar için önemli bir teşvik noksanıdır. Serbest piyasa fiyatı ile resmi kur arasındaki farkın döviz giderlerini yapanlara, özellikle mal ve hizmet ithalatına tahsis edilmesi hem ihracatçıları dış piyasalarda rakiplerine nazaran mağdur duruma sokmakta, hem de ithalatla rekabet eden iç sanayi ürünlerinin ithalat karşısındaki rekabet güçlerini azaltmaktadır.

1980 yılında ithalat ve ihracatın mal ve ülke gruplarına bölünüşünde hayli ilgi çeken değişimler olmuştur. Örneğin ihracat içinde tarım ve hayvancılık kesiminin payı azalmış, madencilik ve sanayi kesimi paylarında ise artışlar meydana gelmiştir. İthalatta ise hammadde ve makine-tehizat gruplarının payları azalmıştır. Hem ihracatın hem de ithalatın ülke gruplarına göre dağılımında en ilgi çeken nokta OECD ülkeleri payının azalması, serbest dövizli anlaşmalı ülkelerin payının yükselmesidir.

Devamlı düzeltilen kurlar ile gerçekçi para politikasının olumlu etkileri özellikle işçi dövizleri üzerinde olmuştur. Yıl sonu itibarıyla işçi dövizleri girişlerinin 1979 yılını %30 aşarak 2.1 milyar dolarlık bir düzeye ulaştığı tahmin edilmektedir.

Sermaye hareketleri, özellikle sağlanan ve kullanılan kredilerle cari işlemler açığını kapatabilmişlerdir. Türkiye'nin dövizle ödenecek dış borçları, bunların faiz ve taksitleri, faiz ve taksit toplamının ihracat ve işçi dövizlerinden sağlanan döviz gelirlerine oranı (borç servis yükü) giderek büyümektedir.

Ekonominin işlemesi ve üretimin canlanması açısından dış kredilerin önemi açıktır. Ancak büyüyen dış borçların ilerde ödemeler dengesine hangi boyutlarda yük getireceğinin ve gelecekte bunların nasıl ödeneceğinin de önceden tespiti lazımdır.

1981 dış ticaret rejiminde tahsisli ithalat listenin kaldırılarak liberasyonun genişletilmiş olmasının ekonominin dışa açılmasında önemli bir adım teşkil edeceğine şüphe yoktur. Türk parasının kıymetini koruma kanunu ve tebliğlerinin de aynı espiri içinde gözden geçirilmesi gereklidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1980 YILINDA EKONOMİK DURUM

MİLLİ GELİR, ÜRETİM VE YATIRIMLAR

Gayri Safi Milli Hasıla

Bilindiği gibi bir ekonomide sabit fiyatlarla milli gelirde meydana gelen artış o ekonomideki kalkınma hızını göstermektedir. Planlı dönemde her yıl yüksek bir kalkınma hızı elde etmeye alışan ülkemiz son iki yıldır bu sonucu elde edemez olmuştur. 1979'da gelişme hızı hemen hemen sıfır olmuş, 1980 yılında da ilk sonuçlara göre, uzun yıllardan beri ilk kez bir düşüş tespit edilmiştir. DİE'nin 1980 yılı için verdiği ilk milli gelir tahminine göre ülkemizde 1980 yılı GSMH (sabit fiyatlarla) artış hızı -%2.2'dir. 1980'de 1979 yılına göre ülkemizde daha az mal ve hizmet üretilmiştir. DİE, 1980 yılı için ilk tahminini geçmiş yıllara göre daha uzun bir dönemin bilgilerine dayanarak verdiğini beyan etmektedir.

DİE'nin 1980 yılı için verdiği ilk yedi aylık verilere göre GSMH tahmininde cari fiyatlarla gelişme hızının %80.7, sabit fiyatlarda -%2.2 olacağı tahmin edilmiştir. 1979 yılında sabit fiyatlarla %0.2 gelişme saptanmıştı.

1980 Yılında tarım sektöründe planda öngörülen gelişme hızının sabit fiyatlarla %5.5 olmasına karşın ilk tahminde tesbit edilen hız %2.1 olmuştur. 1980'de geçmiş yıla göre tütün, ayçiçeği, çay, zeytin üretimlerinde artış görülürken buğday, çavdar, yulaf, mısır, fındık, elma, antep fıstığında düşme görülmüştür.

Sabit fiyatlarla 1980 yılı programında imalat sanayii için öngörülen gelişme %9.0 idi. Yılın ilk yarısında elde edilen bilgilere göre sabit fiyatlarla bu sektörde %7.3 gerileme görülmüştür. İmalat sanayiinde genellikle gıda, tütün, tekstil, kağıt ve makine ve motorlu araçlar kollarında üretim düşüşleri vardır. İmalat sanayii zımni fiyat deflatörü 186.0 olarak bulunmuştur.

12 Eylül'den sonra grevlerin sona ermesi ile meydana gelecek üretim artışı yılın ancak son 3 ayı için etkili olacağından ilk tahmin sonuçlarını önemli ölçüde etkilemeyecektir.

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE
GAYRİSAFİ MİLLİ HASILA
(Üretici Fıatlarıyla)

FAALİYET KOLLARI	CARİ FİATLARLA		SABİT FİATLARLA		ZİMİNİ FİAT DEFİLATÖRÜ
	1979	1980	1979	1980	
1) Tarım	472.2	840.8	46.1	47.1	174.6
a) Çiftçilik	455.7	809.1	44.3	45.3	173.8
b) Ormancılık	12.8	24.7	1.4	1.4	192.6
c) Balıkçılık	3.7	7.0	0.4	0.4	185.0
2) Sanayi	527.2	957.2	51.0	47.9	193.4
a) Madencilik	23.3	51.2	3.7	3.8	215.8
b) İmalat Sanayi	470.4	811.0	43.3	40.1	186.0
c) Elek.Su.Gaz	33.5	95.0	4.0	4.0	283.5
3) İnşaat	106.1	200.7	13.1	13.3	186.3
4) Ticaret	295.6	558.8	27.9	26.7	195.4
5) Ulaştırma	198.0	365.5	20.9	20.0	192.3
6) Mali Müesseseler	56.7	117.8	6.8	8.0	200.7
7) Konut Gelirleri	96.0	197.8	11.1	11.9	193.5
8) Hizmetler	110.4	203.7	10.6	10.4	187.9
9) İzafi Banka Hizmet Masrafları	28.3	58.8	3.8	3.9	200.7
10) Endüstriler toplamı	1.834.0	3.383.5	183.7	180.5	187.9
11) Devlet Hizmetleri	235.2	377.6	19.4	20.5	151.7
12) Toplam	2.069.2	3.761.1	203.3	201.1	183.8
13) İthalat Vergisi	65.6	88.5	4.4	2.6	231.9
14) GSYİH (alıcı fiatlarıyla)	2.134.7	3.849.6	207.7	203.6	184.0
15) Dış alemden net faktör gelirleri	43.6	87.3	2.9	2.4	240.2
16) GSMH (alıcı fiatlarıyla)	2.178.4	3.936.9	210.6	206.0	184.8

(milyar TL)

İnşaat sektöründe sabit fiyatlarla %1.5 gelişme elde edilmiştir. Ticaret ve ulaştırma sektörlerindeki gelişme hızları da imalat sanayiindeki önemli düşüşün etkisiyle geçen yılın altında kalmıştır.

İşçi dövizleri 1975'deki düzeyinin üstüne çıkmamasına karşın, diğer faktör gelirleri ödemelerindeki büyümeler nedeni ile dış alem gelirlerinde geçmiş yıla göre düşüş görülmüştür.

Sonuç olarak, 1980 yılı ilk tahminlerine göre programda GSMH için öngörülen %6.5 gelişme hızı, uygulamada -%2.2 olarak bulunmuştur. İlk tahmine göre zımni fiyat deflatörü 184.8'dir. Yıl sonu tahminlerinde fiyat deflatörünün 200.0 olacağını tahmin etmekteyiz. Böylece 1980 yılı GSMH'sı cari fiyatlarla 4 trilyonu geçmiş olacaktır.

12 Eylül sonrası imalat sanayii işyerlerindeki grevlerin kalkması sonucu meydana gelecek üretim artışı toplam GSMH hızında ufak bir sıçrama meydana getirirse de 1980 GSMH'sı sabit fiyatlarla 1979'un altında kalacaktır. Belki ilk tahminde elde edilen sabit fiyatlarla -%2.2'lik hız bir miktar küçülecektir. Ama negatif gelişme hızının müsbete dönmesinin çok güç olacağı söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda üçüncü ve dördüncü beş yıllık plan dönemlerinde ana sektörlerdeki sabit fiyatlarla gelişme hızları verilmiştir.

G S Y İ H , G S M H ve ANA SEKTÖRLERİN

BÜYÜME HIZLARI
(sabit fiyatlarla)

(%)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980 (1)
Tarım	- 9.8	10.3	10.8	7.7	-0.4	3.2	2.9	2.0
Sanayi	12.0	7.7	9.0	9.3	7.0	3.4	-4.6	-6.1
İmalat San.	12.9	7.3	8.7	9.0	6.6	3.2	-6.1	-7.3
Ticaret	11.5	10.5	9.5	8.9	4.9	3.1	-2.4	-4.3
İnşaat	7.3	6.2	8.4	8.3	5.6	4.2	4.8	1.5
GSYİH	4.4	8.5	8.9	8.5	4.4	3.0	0.2	-2.0
GSMH	5.4	7.4	8.0	7.7	4.0	3.1	0.2	-2.2

(1) İlk 7 aylık bilgilere göre hazırlanmıştır.

1973-1980 yıllarındaki başlıca sektörlerin GSMH içinde sabit fiyatlarla payları aşağıda verilmiştir.

GSMH İÇİNDE SEKTÖRLERİN PAYLARI
(sabit fiyatlarla)

	(%)							
	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tarım	21.4	22.0	22.5	22.5	21.6	21.4	21.9	22.9
Sanayi	24.1	24.2	24.4	24.8	25.5	25.6	24.2	23.3
Ticaret	12.8	13.2	13.4	13.6	13.7	13.7	13.3	13.0
İnşaat	5.8	5.8	5.8	5.8	5.9	6.0	6.2	6.4
Diğerleri	35.9	34.6	33.9	33.3	33.3	33.3	34.4	34.4
G S M H	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Yukarıda verdiğimiz tabloda son iki yılda tarım sektörünün payı tekrar büyürken, sanayi sektörünün payının da küçüldüğü görülmektedir.

1980 Yılında Ülkemizde fert başına GSMH cari fiyatlarla 87.794 TL.'sını bulmuştur. Geçen yıla göre büyüme %76.3'tür. Sabit fiyatlarla fert başına düşen gayri safi milli hasılda 1979'a göre %4.4 düşüş göstermiştir. 1979 Yılında da bir önceki yıla göre %1.5 düşüş olmuştur. Ülkemizde bu durum uzun yıllardır ilk kez görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda 1973-1980 yıllarında cari ve sabit fiyatlarla fert başına düşen GSMH verilmiştir.

FERT BAŞINA DÜŞEN
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA

	Nüfus (Milyon)	G S M H			Fert Başına		
		Cari Fiyatlarla (Milyar TL)	Sabit Fiyatlarla (Milyar TL)	Sabit Artış %	Cari Fiyatlarla TL	Sabit Fiyatlarla TL	Sabit Artış %
1973	98.1	309.8	156.4	5.4	8.049	4.066	2.8
1974	39.0	427.1	168.0	7.4	10.819	4.256	4.7
1975	40.0	535.8	181.4	7.9	13.373	4.532	6.4
1976	41.0	670.0	195.3	7.7	16.309	4.754	5.0
1977	42.1	864.0	203.0	4.0	20.534	4.826	1.5
1978	42.9	1.288.7	209.1	3.0	30.062	4.877	0.7
1979	43.8	2.178.4	210.6	0.2	49.684	4.803	-1.5
1980	44.8	3.937.0	206.0	-2.2	87.794	4.594	-4.4

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSMH ve FERT BAŞINA GSMH

1923 - 1980

GSMH
(Milyar TL)

Fert başına
Düşen GSMH
(TL)

Fert Başına
Düşen GSMH
Endeksi
(1968 = 100)

YIL	Yıl Ortası Nüfusu (Milyon)	Cari Fiatlarla	Sabit Fiatlarla	Cari Fiatlarla	Sabit Fiatlarla	Cari Fiatlarla	Sabit Fiatlarla
1923	12.5	1.0	11.4	76	912	2.3	27.2
1925	13.0	1.5	14.7	117	1131	3.5	33.8
1930	14.4	1.6	21.3	109	1472	3.5	43.9
1935	16.0	1.3	23.0	82	1431	2.4	42.7
1940	17.7	2.4	33.7	136	1901	4.1	56.7
1945	18.9	5.5	23.1	289	1222	8.6	36.5
1950	20.8	9.7	38.5	466	1850	13.9	55.2
1955	23.9	19.1	56.6	801	2374	23.9	70.9
1960	27.5	46.7	70.7	1691	2576	50.6	76.9
1965	31.2	76.7	90.4	2463	2901	73.5	86.6
1968	33.6	112.5	112.5	3350	3350	100.0	100.0
1970	35.3	147.8	125.4	4184	3551	124.9	106.0
1975	40.0	535.8	181.4	13373	4532	399.2	135.3
1980	44.8	3.937.0	206.0	87.794	4594	2620.7	137.1

Milli Gelir Hesaplarında İkilem

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından kamu kesimi için 7 aylık, özel kesim için 6 aylık verilere dayanılarak hazırlanan 1980 yılı geçici milli gelir tahminlerine göre, GSYİH değişme hızının cari fiyatlarla %80.3, 1968 yılı sabit fiyatlarıyla -%2.0, GSMH değişme oranının ise cari fiyatlarla %80.7, sabit fiyatlarla -%2.2 olacağı hesaplanmıştır. GSMH'nın 1980 yılında cari fiyatlarla 3.937 milyar, sabit fiyatlarla 206 milyar lira olması beklenmektedir. GSMH 1979 yılında cari fiyatlarla 2178.4 milyar, 1968 yılı sabit fiyatlarıyla 210.6 milyar lira olmuştur.

Ancak yılın ikinci yarısından sonra ve özellikle Eylül ayından itibaren kaynakların daha büyük ölçüde kullanılacağına ilişkin bekleyişlerin ağırlık kazanması ve atıl kapasitenin önlenmesi yolunda tedbirler alınması 1980 yılı GSMH'sında daha olumlu gelişmelerin beklenmesine neden olmuştur.

Yedi aylık verilere göre tarımda %2, sanayide -%6.4 ve hizmetlerde %0 değişme olduğu hesap edilmiştir. Grevlerin ve lokavtların kalkması, petrol akımında bir darboğaza rastlanmaması, petrol dışındaki sanayi ürünleri ithalatında on aylık dönemde geçen yılın eş döneminden %7 oranında daha fazla mal ithal edilmiş olması, sanayi kesimindeki katma değerün yükselmesine, hizmetleri de beraberinde sürüklemesine yol açmıştır.

Ancak DİE ikinci bir tahminde bulunmadan 1981 yıllık programını hazırlamak durumunda bulunan Devlet Planlama Teşkilatında yılın ikinci yarısında doğan şartlar dikkate alınarak yapılan tahminlerde tarım kesimindeki hızın %2 olmayıp %3 olacağı sanayi katma değerinin %6.4 oranında gerilemeyip %1.1 oranında genişleyeceği, hizmetlerin ise yerinde saymayıp %2 oranında genişleyeceği hesaplanmıştır. Buna göre (1968) piyasa fiyatlarıyla GSMH gelişme hızının %0.8 oranında artacağı sonucuna varılmıştır.

Bu farklı sonuçlara rağmen fert başına GSYİH ve GSMH her iki hesaplamada da gerileme göstermiştir.

TOSİAD Araştırma grubunda yapılan çalışmalar yıl sonu itibarıyla 1980 yılı GSMH rakamlarının cari fiyatlarla DİE'nin tahmini olan 3.937 milyarın biraz üstünde oluşacağı yönündedir. Cari fiyatlarla 4 trilyon olan GSMH 1968 fiyatlarıyla 209.3 milyar TL. dolayındadır. 1979 yılının 210.6 milyarlık GSMH'na kıyasla %0.6 oranında bir gerileme göstermektedir.

Kaynaklar ve Harcamalar Dengesi

Devlet İstatistik Enstitüsünün GSMH tahminlerine ve Devlet Planlama Teşkilatının harcama tahminlerine göre 1980 yılında toplam kaynaklarda cari fiyatlarla %86.3 toplam yatırımlarda %82.9, kamu yatırımlarında %84.4, özel yatırımlarda %80.6. toplam tüketimde %89, kamu tüketiminde %78.9, özel tüketimde %89 oranında artış beklenmektedir.

Toplam sabit sermaye yatırımlarının %74.2, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının %78, özel kesim sabit sermaye yatırımlarının %69.2 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Stok mevcudunun aşırı bir artış göstermesi, ortalama stok artışının %139.6, kamu kesim stok artışının %116.3, özel kesim stok artışının %211.2 olması beklenmektedir. Aslında stok durumu GSMH'nin oranı olarak sürekli artış göstermiştir. 1973-1977 ortalaması olarak ekonomideki stoklar GSMH'nin %2.1'ini oluşturmuştur. 1978 Yılında ise bu oran %2'ye yükselmiştir. 1979 yılında stoklar %2.9'a ve 1980'de %3.8'e yükselmiştir.

1980 Yılında sabit sermaye yatırımları 1977 yılı sonundan itibaren sürekli olarak GSMH'nin oranı olarak gerileyerek 1980'de %18.1 düzeyine inmiştir. Özel kesim yatırımlarında düşme daha şiddetli ve sürekli olmuştur. 1977'de GSMH'nin %10.6'sı olan özel kesim sabit sermaye yatırımları 1978'de %10.2'ye, 1979'da %8.2'ye ve 1980'de %7.5'e inmiş bulunmaktadır. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımları ise 1976 ve 1977 yıllarında gösterdikleri yüksek oranlı artıştan sonra GSMH'nin %12.4'ünden üç yılda %10.6 düzeyine inmiş bulunmaktadır.

Toplam yatırımlar da Türkiye ekonomisinin darboğaza tümüyle girdiği 1977 yılında da GSMH'nin %25.3'ü gibi çok yüksek bir düzeye yükseldikten sonra son üç yılda %22 civarına inmiş bulunmaktadır.

KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ

	(Milyar TL.)		
	1979	1980	% Değişme
GSMH	2178.4	3937.0	80.7
Dış Kaynaklar	43.7	203.8	366.4
Toplam Kaynaklar	2222.1	4140.8	86.3
Sabit Sermaye Yat.	415.0	722.9	74.2
- Kamu	237.6	422.9	78.0
- Özel	177.4	300.0	69.2
Stok Değişmeleri	63.3	151.7	139.6
- Kamu	47.8	103.4	116.3
- Özel	15.5	48.3	211.2
Toplam Yatırımlar	478.3	874.6	82.9
- Kamu	285.4	526.3	84.4
- Özel	192.9	348.3	80.6
Toplam Tüketim	1743.8	3296.2	89.0
- Kamu	292.0	522.3	78.9
- Özel	1451.8	2743.9	89.0
Toplam İç Tasarruf	434.6	670.8	54.3
Ortalama İç Tas. Eğilimi	19.95	17.04	
Marjinal İç Tas. Eğilimi		13.43	

Kaynak: DPT

KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ
(GSMH'nın Yüzdesi Olarak)

(Cari fiyatlarla)

	1973/ 1977	1978	1979	DPT 1980	TOSİAD 1980	DPT 1981	TOSİAD 1981	TOSİAD 1981 (Milyar TL.)
GSMH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	5677.0
Dış Kaynaklar	3.5	2.7	2.0	5.0	5.1	5.6	5.9	333.8
Toplam Kaynaklar	103.5	102.7	102.0	105.0	105.1	105.6	105.9	6010.8
Sabit Sermaye Yat.	19.7	20.7	19.1	17.6	18.1	19.0	19.8	1125.0
- Kamu	9.9	10.5	10.9	10.3	10.6	11.4	11.9	677.6
- Özel	9.8	10.2	8.2	7.3	7.5	7.6	7.9	447.4
Stok Değişimleri	2.1	2.0	2.9	3.7	3.8	3.1	3.2	182.3
- Kamu	1.7	1.6	2.2	2.5	2.6	2.1	2.1	121.4
- Özel	0.4	0.4	0.7	1.2	1.2	1.0	1.1	60.9
Toplam Yatırımlar	21.7	22.7	22.0	21.3	21.9	22.1	23.0	1307.3
- Kamu	11.6	12.0	13.1	12.8	13.2	13.5	14.1	799.0
- Özel	10.1	10.7	8.9	8.5	8.7	8.6	8.9	508.3
Toplam Tüketim	81.8	80.0	80.1	83.7	83.2	83.6	82.9	4703.5
- Kamu	12.2	13.4	13.4	12.7	13.1	12.9	13.5	766.8
- Özel	69.6	66.6	66.7	71.0	70.1	70.6	69.4	3936.7
Yurtiçi Tasarruflar	18.2	20.0	20.0	16.3	16.8	16.5	17.1	970.7

Kaynak: DPT

TÜSİAD tahmininin kaynağı DİE ve TÜSİAD'ın özel çalışmaları

1980 Yılı'nın en önemli özelliği 1978 ve 1979 yıllarında %2'ye kadar düşmüş olan dış kaynakların %5.1'e yükselmiş olmasıdır. Hem tüketimin, hem de stokların aynı zamanda artmasında dış kaynaklardaki artışın rolü büyük olmuştur.

Türkiye'deki Harcamaların Yapısı

Türkiye ekonomisi iki yıldan beri bir duraklama dönemine girmiş bulunmaktadır. Nitekim sanayi kesiminde 1979 ve 1980 yıllarında beliren üretim ve katma değer gerilemeleri GSMH ve GSYİH sonuçlarını da olumsuz yönde etkilemiştir.

İMALAT SANAYİ ÖÇER AYLIK ÜRETİM

(1979 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1979 D.i.E.	1980 D.i.E.	1980 D.P.T.
Ocak - Mart	81.0	72.2	72.2
Nisan - Haziran	79.7	77.1	77.1
Temmuz - Eylül	73.5	68.3	81.8
Ekim - Aralık	73.7	68.4	84.0
Ocak - Aralık	307.9	285.9	315.2
1979 = 100	100	92.9	102.4

Sabit Sermaye Yatırımları

1980 yılı sabit sermaye yatırımlarının 722.9 milyar olacağı tahmin edilmektedir. 1976 yılı sabit fiyatlarıyla ifade edildiği takdirde 1980 yılında sabit sermaye yatırımlarının %11.2 oranında gerilemiş olduğunu gözlemek mümkündür. Azalma kamu yatırımlarında %10.2, özel yatırımlarda %12.5 olmuştur. Üç yıl arka arkaya sabit sermaye yatırımlarında meydana gelen reel gerileme 1980 sabit sermaye yatırımlarının 1974-1975 düzeyine inmesine yol açmıştır. Yurtiçi tasarruflarında reel olarak 1974 düzeyine inmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yatırımlarda arka arkaya meydana gelen azalmaların kapasite üzerinde olumsuz etkileri olduğunu yukarıda açıklamıştık; bu ilişki orta dönemlidir ve Türkiye için 30 aylık bir gecikme ile etkisini göstermektedir.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI ve YURTIÇİ TASARRUFLAR

(1976 Fiyatlarıyla)
(Milyon TL.)

	Toplam Yatırımlar				Özel Yatırımların Payı	Yurt içi Tasarruf	
		% Değişme	Kamu	Özel			% Değişme
1970	74.526	8.0	39.775	34.751	46.63	71.704	9.7
1971	70.994	- 4.7	36.376	34.618	48.76	69.195	- 3.5
1972	78.101	10.0	39.379	38.722	49.58	77.969	12.7
1973	91.729	17.4	44.028	47.701	52.00	99.748	27.9
1974	103.788	13.1	50.166	53.622	51.66	91.924	- 7.8
1975	128.517	23.8	65.046	63.471	49.39	96.629	5.1
1976	145.966	13.6	75.227	70.739	48.46	109.035	12.8
1977	155.986	6.9	85.145	70.841	45.41	109.892	0.8
1978	141.539	- 9.3	72.854	68.685	48.53	123.333	12.2
1979	137.760	- 2.7	79.719	58.041	42.13	127.827	3.6
1980	122.350	-11.2	71.571	50.779	41.50	88.350	-30.9

Ancak yatırımlardaki bu azalmaların gecikmesiz etkileri de olmaktadır. Çarpan katsayısı olarak ifade edilen bu ilişki dolaylı ve dolaysız etkileriyle yatırımlardan artış veya azalış olduğu hallerde milli gelir üzerinde kendisinden daha büyük bir azalış veya artışa neden olmaktadır. Türkiye'de geçmiş yıllarda sürekli bir yatırım artışı gerçekleşmiş, yatırımların milli gelir üzerindeki etkileri olumlu olmuştur. Ancak 1978-1980 döneminde üç yıl arka arkaya yatırımlarda azalma meydana gelmiş bulunmaktadır. Yatırımlarda ortalama yılda %8'lik bir daralma milli gelir üzerinde bu daralmanın 1.5 katı civarında gerilemeye neden olmaktadır. Bu durumun da yine yatırımlar üzerinde olumsuz bir ek hızlandırıcı etkisi vardır.

Kamu yatırımlarının büyük bir kısmı altyapı ile ilgili olduğu için milli gelirdeki daralmalardan fazla etkilenmemektedir. Ancak üretken yatırımlar ve özellikle özel kesim yatırımları için durum böyle değildir.

İç piyasada toplam talebin daralma sürecine girmesi ve prodüktif kapasitenin düşük oranda kullanılmakta olması özel kesimde yatırımların yavaşlamasına yol açacaktır. Özel yatırımların hızlanması için tek yol ihracat olanaklarının çekiçi hale getirilmesidir. Ancak bunun içinde Türk ekonomisinin istikrara kavuşturulması gerekmektedir. Önümüzdeki üç yılda fiyat düzeyinin, özellikle kambiyo kurunun ne olacağını bilmeden yeni yatırımlara girişmenin kolay olmayacağı açıkça anlaşılmaktadır.

Ancak DPT'nin yapmış olduğu tahmine göre 1980 yılının ikinci altı aylık döneminde, üretimi sınırlayan grev ve lokavt uygulamaları kalkmış, ithal girdi sorunu ağırlığını yitirmiştir. Bu gelişmeleri dikkate alarak bir tahmin yapıldığında, ilk altı aylık dönemde %7.1'lik bir gerileme olduğu anlaşılmaktadır. İkinci altı aylık dönemde DİE'ne göre imalat sanayi %7.1 oranında gerilemeye devam etmiştir. DPT'ye göre 1980 yılının ikinci yarısında 1979 yılının eş dönemine kıyasla %12.6'lık bir artış kaydedilmiştir. 1980'nin bütününe bakıldığında zaman 1979 yılına kıyasla DİE'ne göre %7.1'lik bir gerileme, DPT'ne göre %2.4'lük bir artış olduğu tahmin edilmektedir.

Olumsuz şartlardan etkilenen diğer bir seri sabit sermaye yatırımlarıdır. 1972 ile 1976 yılları arasında yılda ortalama %16'lık bir reel artış gösteren sabit sermaye yatırımları 1977 yılında hızlarını kaybederek %6.9 oranında düşük bir artış göstermiştir. 1978 Yatırımlarında yıllardanberi ilk defa rastlanılan şiddette bir gerileme olmuştur. %9.3 oranındaki bu gerilemeyi 1979 yılında %2.7'lik bir ikincisi izlemiştir.

1978 yatırımlarındaki düşme büyük çapta kamudan kaynaklanmaktadır. Kamu yatırımları %14.4 oranında gerilerken özel yatırımlar yalnız %3 oranında gerilemiştir. 1979 yatırımlardaki düşme ise tamamen özel kesim yatırımlarıyla ilgilidir. Özel kesim yatırımları %15.4 oranında gerilerken kamu yatırımları %9.3 oranında artış kaydetmiştir.

Özel kesim sabit sermaye yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payı petrol bunalımının başlangıcı olan 1973 yılı sonundan itibaren düşme kaydetmiş, 1973'de %52'den 1980 yılında %41.5'e düşmüş bulunmaktadır. Yatırımlardaki bu olumsuz gelişmeler henüz büyük bir tehlike yaratmamaktadır. Kapasite kullanımının son yıllarda çok düşük olması nedeniyle mevcut fiziki sermaye stoğu sayesinde önümüzdeki altı yıl zarfında yılda %7'lik bir hızla %60'lık kapasite kullanımını %90'a yükseltmek mümkündür.

Ancak bu arzu edilen bir seçenek değildir, çünkü kalkınmayı tehlikeye sokmaktadır. Kalkınma milli hasıladan her yıl yatırıma ayrılan pay ile sağlanır. Milli hasılanın ne kadar büyük bir kısmı yatırıma ayrılırsa kalkınma o denli hızlı olur. Yatırım ile potansiyel milli hasıla arasındaki bu ilişkiye "marjinal sermaye/hasıla oranı" denir. Son on beş yılda marjinal sermaye/hasıla oranı Türkiye ekonomisi için, yatırımın yapıldığı dönemle hasıla artışı arasında altı aylık bir ara kabul etmek suretiyle 2.99 olarak hesaplanmıştır. Daha gerçekçi davranarak arayı altı ay değilde 30 aya çıkardığımız takdirde, diğer bir deyimle 1961-1975 dönemi yatırımlarını 1964-1978 dönemi GSYİH ile karşılaştıırırsak "msho" (marjinal sermaye/hasıla oranı) 2.46'ya düşer. Ancak bu oran 15 yıllık bir ortalamadır ve bize bu oranın ne şekilde değiştiğini göstermez. Otuz aylık gecikme varsayımı altında beşer yıllık dönemlerin marjinal sermaye/hasıla oranları yükselen bir eğilim gösterir.

Marjinal sermaye/Hasıla oranları:	1963-1967	2.56
	1968-1973	2.18
	1974-1978	2.64
	1963-1978	2.46

Daha basit bir yöntemle de aynı sonuca yaklaşmak mümkündür. 15 Yıllık dönemde sabit yatırımların GSYİH'ya oranları %19.5, aynı dönemde kalkınma hızı yılda ortalama %6.5 olmuştur. Bu iki oran arasındaki ilişki de marjinal sermaye/hasıla oranı olarak 3 katsayısını verir: $19.5/6.5=3$.

Bu ilişkiden şu sonuca varabiliriz: Yatırımın bileşimini değiştirmedığımız süreçte 3 katsayısı da değişmeyecektir. Bu takdirde %7 oranında kalkınabilmek için yatırım/GSYİH oranını %21'e yükseltmemiz gerekir. Son iki yılda bu oran 1979'da 19.1'e ve 1980'de 17.6'ya inmiş bulunmaktadır ve 2.5 yıllık gecikme hesaba katılırsa 1982 ve 1983 yıllarını olumsuz şekilde etkileyecektir. 1981 yılı ise 1978 yılının nispeten daha yüksek olan %20.7 yatırım oranının etkisinde kalacaktır.

Türkiye ekonomisinde kullanılmayan kapasitenin yaygın olduğunu hesaba katarsak 1981 yılında %6.9 oranında reel hasıla artışı sağlayacak kapasite şartlarının mevcut olduğu sonucuna varabiliriz. Ancak toplam iç talebin yetersiz olması ve ağırlaşan vergi yükünün de etkisiyle %6.9'luk kalkınma hızının bu nedenlerle gerçekleşmeyeceğini söylemek mümkündür. Nitekim 1981 yıllık programı GSMH'nin 1981'de %3 oranında artacağını öngörmektedir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi münhasıran iç piyasanın dinamiğine bağlı kaldığımız müddetçe 1981 yılında GSMH artışının %3'ün de altında %1.6 oranında artacağını tahmin edebiliriz.

Ancak 1981 yılının bu ilk günlerinde yüzlerce sanayicinin ve işadınının her malda ve her hizmette ihracat olanakları arayıp bulmak suretiyle yapacakları bir atılım ve bu atılımın gerçekçi bir iktisat politikasıyla devlet tarafından desteklenmesi 1981 yılının sonuçlarını değiştirebilir.

Böylesine bir atılımın güçlüğü meydandadır. Batı dünyasının ekonomik göstergelerinin oluşturduğu mozaik yurt dışından olumlu olarak etkilenemeyeceğimizi açıkça göstermektedir. Batıda enflasyonun hızlanması, işsizliğin artması, sınaî üretimin gerilemesi konjonktürün ihracatımızın artmasına müsait olmadığını göstermektedir.

Yatırımlar

Özel Sektör Sabit Sermaye Yatırımları:

Türkiye bakımından 1977 yılına ertelenen 1973 sonu petrol bunalımı özel sektör yatırımlarında hem miktar, hem de dağılım bakımından önemli değişiklikler meydana getirmiştir.

- 1) 1976 yılında özel kesim yatırımlarının %17.1'i tarım sektörüne yönelirken, 1977'de bu oran %14.1'e, 1978'de %11.5'e, 1979'da %8.2'ye ve 1980 yılında %8.6'ya inmiştir. Başka bir deyişle son iki yılda özel kesimin tarıma verdiği önem yarıya inmiş bulunmaktadır.

Tarım ürünlerinde uluslararası gelişmeler gözönüne alınırsa özel kesimin tarım kesimine yaptığı yatırımların azalma eğiliminin durdurulması gerektiği açıktır.

- 2) İmalat sanayiine yapılan özel kesim yatırımlarının toplam özel kesim yatırımlarına oranı %30 dolayında seyrederken bu oran 1979'da %26.5 ve 1980'de %25.4'e inmiş bulunmaktadır.
- 3) Ulaştırma kesimine yapılan özel kesim yatırımlarında da son iki yıl hızlı bir azalma meydana gelmiş, 1977 ve 1978 yıllarında sırasıyla %21.7 ve %22.6 oranında yatırım yapılan ulaştırma kesiminin payı 1979'da %15.9 ve 1980'de %15.3'e inmiştir.
- 4) Buna karşılık toplam özel yatırımların %30-32'sini çeken konut kesimi 10 puanlık bir artış göstererek 1979'da %42.2'ye ve 1980'de %43.4'e yükselmiştir.

ÖZEL SEKTÖR SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

	(%)				
	1976	1977	1978	1979	1980
Tarım	17.1	14.1	11.5	8.2	8.6
Madencilik	0.5	0.4	0.4	1.0	0.6
İmalat	29.3	27.7	29.9	26.5	25.4
Enerji	0.2	0.3	0.2	0.3	0.6
Ulaştırma	18.8	21.7	22.6	15.9	15.3
Turizm	0.9	0.7	0.9	0.8	0.8
Konut	30.2	32.0	31.5	42.2	43.4
Eğitim	0.3	0.2	0.2	0.3	0.2
Sağlık	0.1	0.1	0.1	0.4	0.3
Diğer Hizmetler	2.6	2.8	2.7	0.4	4.8
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kamu Sektörü Sabit Sermaye Yatırımları

Kamu kesiminin sabit sermaye yatırımlarının üretim sektörleri arasındaki dağılımında son iki yılda çok önemli değişiklikler olmuştur.

- 1) Tarım kesimine tahsis edilen kamu yatırımları 1979'dan önce %10.4-11.5 arasında oluşurken 1979'da %7.5'e ve 1980 yılında %7.2'ye inmiştir.
- 2) İmalat sanayiine yapılan yatırımlar 1979 ve 1980'de önemli bir artış göstermiştir. 1977'de %22.3'ten 1978'de %20.7'ye düşmüş olan kamu kesiminin imalat sanayiine yaptığı yatırımlar 1979'da %26.1 ve 1980'de %27.5'e yükselmiştir.
- 3) Enerji kesimine yapılan yatırımların payında 1978'de başlayan artış bu kesimdeki kamu yatırımlarının payını 1979'da %24.4'e ve 1980'de %22.1'e yükseltmiştir.
- 4) Kamu yatırımlarının %24'ünü çeken ulaştırma kesiminin payı 1979'da %19.5'e ve 1980'de %20.1'e inmiştir.
- 5) Eğitimin payında bir azalma görülmektedir.
- 6) Geriye kalan diğer hizmetlerde de azalma görülmektedir.

Özetlersek, enerji dışında alt yapının tarım ve hizmetlerin ihmal edildiği, tekrar imalat sanayine yönelme eğiliminin kuvvetlendiği anlaşılmaktadır.

Bu durumu kamu sabit sermaye yatırımlarının kurumsal dağılımında da gözlemek mümkündür. Son iki yıl genel ve katma bütçe yatırımlarının payı büyük çapta azalmış, 1977 de %49'dan 1978'de %48, 1979 ve 1980'de %40'a inmiş bulunmaktadır.

KAMU SEKTÖRÜ SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

	(%)				
	1976	1977	1978	1979	1980
Tarım	10.4	11.5	10.4	7.5	7.2
Madencilik	7.4	6.8	8.0	7.9	8.2
İmalat	23.2	22.3	20.7	26.1	27.5
Enerji	15.0	14.7	18.6	24.4	22.1
Ulaştırma	23.8	24.7	23.9	19.5	20.1
Turizm	0.7	0.8	0.9	0.7	0.5
Konut	2.2	2.3	2.8	2.9	2.2
Eğitim	6.3	5.0	4.8	3.4	4.1
Sağlık	2.2	1.8	2.2	1.6	1.7
Diğer Hizmetler	8.8	10.1	7.7	6.0	6.4
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

KAMU SEKTÖRÜ SABİT SERMAYE
YATIRIMLARININ KURUMSAL DAĞILIMI

	1976	1977	1978	1979	1980
Genel ve Katma Bütçe	44.7	48.9	47.9	40.2	39.8
Döner Sermaye	2.7	2.0	1.8	1.1	1.3
KİT'ler	46.5	43.2	44.7	54.0	53.4
Mahalli İdareler (İller Bankası dahil)	6.1	5.9	5.7	4.6	5.5

Buna karşılık KİT'lere yapılan yatırımlar 1978'de %44.7'den 1979'da %54'e yükselmiş ve 1980'de payını %53.4 ile muhafaza etmiştir.

Diğer yandan döner sermayenin ve mahalli idarelerin yatırım paylarında yavaş da olsa bir azalma görülmektedir.

1980 Yatırımları: Program ve Gerçekleşme

1980 Yılı yatırımlarının 722.9 milyar olacağı tahmin edilmektedir. Toplam yatırımların 300 milyarı (toplamın %41.5'i) özel kesim tarafından, 423 milyar TL. (toplamın %58.5'i) kısmı kamu kesimi tarafından yapılmıştır. Kamu kesimi programlanan yatırım miktarını %35.4, özel kesim ise %16.3 oranında aşmış bulunmaktadır.

Yatırım programının gerçekleşmediği sahalar tarım, madencilik ve turizmdir.

Kamu kesimi yatırımları bazı sektörlerde program hedeflerini aşmış durumdadır. İmalat sanayii yatırımları %74.9 fazlasıyla, enerji yatırımları %46.2 fazlasıyla, ulaştırma yatırımları %38.9 fazlasıyla gerçekleşmiştir.

Özel kesim yatırımları ise konut kesiminde %34.7 fazlasıyla, ulaştırma yatırımları %18.6 fazlasıyla, imalat yatırımları %7.2 fazlasıyla gerçekleşmiştir. Tarımda gerçekleşme %83.3, turizmde %67.6, madencilikte %45 oranındadır.

1980 YILI SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

(Cari fiyatlarla)
(Milyar TL.)

	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	30.4	25.9	56.3
Madencilik	34.6	1.8	36.4
İmalat	116.3	76.0	192.3
Enerji	93.3	1.8	95.1
Ulaştırma	85.0	46.0	131.0
Turizm	2.2	2.5	4.7
Konut	9.3	130.1	139.4
Eğitim	17.3	0.7	18.0
Sağlık	7.5	0.8	8.3
D.Hizmetler	27.0	14.4	41.4
Toplam	422.9	300.0	722.9

1980 YATIRIMLARI: PROGRAM VE GERÇEKLEŞME

	K a m u			Ö z e l		
	Program	Gerç.	Gerç./Prog.	Prog.	Gerç.	Ger./Prog.
Tarım	31.0	30.4	98.1	31.1	25.9	83.3
Madencilik	33.1	34.6	104.5	4.0	1.8	45.0
İmalat	66.5	116.3	174.9	70.9	76.0	107.2
Enerji	63.8	93.3	146.2	1.7	1.8	105.9
Ulaştırma	61.2	85.0	138.9	38.8	46.0	118.6
Turizm	2.6	2.2	84.6	3.7	2.5	67.6
Konut	6.9	9.3	134.8	96.6	130.1	134.7
Eğitim	18.0	17.3	96.1	0.5	0.7	140.0
Sağlık	7.6	7.5	98.7	0.4	0.8	200.0
D.Hizmetler	21.6	27.0	125.0	10.3	14.4	139.8
Toplam	312.3	422.9	135.4	258.0	300.0	116.3

Yeni İnşaat

İnşaat ruhsatlarına göre 1980 yılının ilk dokuz ayında inşaat sahası 27.118 bin metre kareden 20.840 bin metrekareye inmek suretiyle %23.2 oranında bir gerileme göstermiştir. Diğer taraftan m² maliyet 4759 liradan 8376 liraya yükselerek %76 oranında artmış bulunmaktadır.

İskan izinlerine göre inşaat sahasında önemli bir gerileme olmamış 1980 yılında 9 ayda 11.338 bin metrekare inşaat yapılmıştır. 1979 yılının eş döneminde 11.550 bin metre kare inşaat yapılmıştı. Gerileme %1.8'dir. Diğer taraftan m² maliyetler 1980 yılının ilk 9 ayında %72.3 oranında artmıştır.

İnşaat ruhsatnamelerine göre 1980 yılının ilk 9 ayında m² olarak meydana gelen %23.2 oranındaki gerileme son yılların en şiddetli gerilemesidir. Bu orana yakın gerileme 1971 yılında %14.35 ve 1974 yılında %16.9 oranında olmuştur.

YENİ İNŞAAT
(iskan izinlerine göre)

	Milyon TL	1000 m ²	Zincirleme Endeks	m ² maliyeti (TL.)	Zincirleme Endeks
1978	44662	14933	105.4	2991	225.0
1979	81148	15609	104.5	5199	173.8
1979(9 aylık)	57650	11550		4991	
1980(9 aylık)	97502	11338	98.2	8600	172.3

YENİ İNŞAAT
(İnşaat ruhsatlarına göre)

	Milyon TL	1000 m ²	Zincirleme Endeks	m ² maliyeti TL.	Zincirleme Endeks
1978	92729	32237	111.2	2876	206.6
1979	176330	34047	105.6	5179	180.0
1979(9 aylık)	129063	27118		4759	
1980(9 aylık)	174554	20840	76.8	8376	176.0

Kamu Kesimi Dengesi

Kamu Maliyesi

1980 yılından önceki üç yılın konsolide bütçe uygulama sonuçları harcama fazlası şeklinde gerçekleşmiştir. Konsolide bütçe açığının bütçe gelirleri içindeki oransal payı 1977 mali yılında %17.6, 1978'de %6.3 ve 1979'da %9.4 olmuştur.

1980 Mali yılı içinde, bütçe politikasının temel amacının gelirlerin üstünde seyreden harcamaları dengeye sokabilmeye yönelmiş olmasına karşılık 7 aylık uygulama sonucu olarak Eylül ayı sonunda gelir-harcama farkı 28.7 milyar liraya yükselmiştir. 1979 mali yılının eş döneminde harcama fazlası 12.8 milyar idi. 1980 harcama fazlasının 1979 yılının kine oranı %124 olup 1979'da gelirlerin %5.1'den 1980'de gelirlerin %6.7'sine yükselmiştir.

KONSOLİDE BÜTÇELERİN
HARCAMA-GELİR UYGULAMA FARKLARI
(7 aylık, milyar TL)

	Harcama	Gelir	Fark	Fark/ Harcama	Fark/ Gelir
1978	170.9	162.4	- 8.5	5.0	5.2
1979	266.4	253.6	-12.8	4.8	5.1
1980	455.8	427.1	-28.7	6.3	6.7

Genel Denge ve Finansman Durumu

Genel denge tablosunda görülen genel, katma ve konsolide bütçede, Eylül sonu gelir ve harcama tutarlarında özellikle 1980 yılında, 1978 ve 1979 yılları eş dönemlerine oranla önemli artışlar görülmektedir.

1980 Yılı Eylül ayı sonunda genel bütçede harcamalar yönündeki fark önceki iki yıla oranla büyük ölçüde artmıştır. 1978 yılında -26 milyar TL. olan gelir harcama farkı, 1979 yılında -12 milyar liraya düşmüş ve 1980 yılında da -41.2 milyar liraya yükselmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan katma bütçeye yapılan Hazine yardımı 1980'de 1979'a kıyasla artmış, konsolide bütçede de, gelirlerde büyük artış olmasına rağmen 1978 yılında -8.5 milyar lira olan gelir-harcama farkı, 1979 yılında -12.8 milyara, 1980 yılında da -28.7 milyar liraya yükselmiştir. Bu durumda bir önceki yılın eş dönemine göre gelir-harcama farkı artış oranı 1979 yılında %50.3 ve 1980 yılında %123.9 seviyesine ulaşmıştır.

1980 Yılında hem harcama gerçekleştirmeleri, hem de gelir gerçekleştirme oranları 1978 ve 1979 yıllarının gerçekleştirme oranlarının altında kalmıştır.

KONSOLİDE BÜTÇE GERÇEKLEŞME ORANLARI

	Bütçe	Eylül Sonu Gerçekleşmesi	(Milyar TL.) Gerçekleşme Oranı
Harcamalar			
1978	266.4	170.9	64.2
1979	406.9	266.4	65.5
1980	770.0	455.8	59.2
Gelirler			
1978	229.8	162.4	70.7
1979	381.9	253.6	66.4
1980	720.0	427.1	59.3

Vergi Yüğü

Vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı olarak ifade edilen vergi yükü 1974 yılı hariç 1971-1977 döneminde süratle artarak 1971'de %16.3'ten 1977 yılında %19.2'ye yükseldikten sonra enflasyonun hızlandığı son üç yılda sırasıyla %19.1'e, %18.5'e ve %18.2'ye düşmüştür.

Vergi gelirlerinin esnekliği de benzer bir seyir izlemiştir. Vergilerin GSMH'ya göre esnekliği 1976'da 1.3'e yükseldikten sonra 1977'de 1.1'e, 1978'de 1'e 1979'da birin altına (0.9)'a düşmüştür. Bu oranın 1980'de 1 olması beklenmektedir.

Tarım Ürünleri Destekleme Alım Fiyatları

1980 yılı tarım ürünleri destekleme fiyatları, genel olarak son yılların en yüksek oranlı artışlarını oluşturmaktadır. Mal bazında en yüksek oranlı artışlar sırasıyla yaş kozada %332.4, kırmızı mercimekte %211, tiftikte %176.6, yer fıstığında %158.6, merinos yapağında %153, fındıkta %144.4, şeker pancarında %130, kuru incirde %127, buğdayda %105, pamukta %102 olmuştur.

DESTEKLEME ALIM FİATLARI
(Krs./Kg.)

ÜRÜNÜN CİNSİ	1978	1979	1980	1978/1977	1979/1978	1980/1979
Buğday	330	430	1.050	17.4	54.5	105.0
Arpa	260	400	850	42.1	84.6	77.0
Çavdar	250	390	800	31.5	88.0	70.2
Yulaf	235	370	--	32.8	59.6	--
Pamuk	1358	2475	5.000	46.5	59.7	102.0
Tütün	5060	6088	10.900	8.2	22.7	77.2
Çay	1200	1450	2.588	20.0	20.8	64.7
Şeker Pancarı	80	130	300	29.0	62.5	130.0
Ayçiçeği	850	1200	3.000	30.8	88.2	87.5
Fındık	2150	3750	11.000	42.4	91.5	144.4
Kuru İncir	1050	2200	5.000	56.2	109.5	127.2
Zeytinyağı	3000	6000	--	39.1	87.5	153.0
Merinos Yapağı	6500	11500	29.100	18.2	76.9	176.6
Yeril yapağı	--	13000	--	--	--	332.4
Tiftik	19000	27650	61.550	65.2	45.5	122.2
Yaş Koza	12500	18500	80.000	25.0	48.0	100.0
Güşçiçeği	1100	1350	3.000	--	22.7	88.9
Antep Fıstığı	5500	12500	30.000	--	127.3	100.0
Çekirdeksiz						
Kuru Üzüm	1750	4000	8.500	87.5	100.0	--
Çekirdekli						--
Kuru Üzüm	1000	2000	4.000	21.2	100.0	--
Koza	--	1000	--	--	--	--
Çeltik	1100	1930	--	--	75.4	--
Soya Fasulyesi	775	1350	--	--	74	21.1
Kırmızı Mercimek	--	900	2.800	--	--	211.1
Yeşil Mercimek	--	1700	--	--	--	--
Mısır	--	900	--	--	--	--
Nohut	--	2300	--	--	--	--
Yer Fıstığı	1850	2900	7.500	--	56.7	158.6
Haşhaş (kışlık)	2500	2500	3.460	8.7	0	57.2
Haşhaş (yazlık)	1900	1900	--	0	0	--
Canlı hayvan (koyun)	3150	4100	--	50.0	30.1	--
Canlı hayvan (sığır)	2950	3900	--	47.5	32.2	--

Kaynak: Hazine Genel Müdürlüğü

Sınai Üretim

Sınai üretim bazı ürünlerin dışında 1980 yılının ilk 10 ayında gerilemiştir. İlerleme gösteren ana gruplar; petrol ürünleri, tekerlek lastikleri, asit borik ve sodyum perborat gibi bazı kimyasal maddeler ve elektrolitik bakırdır.

Ekim ayında bir gelişmenin meydana gelmesine rağmen yılın ilk 9 ayındaki gerilemeler Ocak-Ekim ortalamasını olumsuz olarak etkilemiştir.

SINAI MALLAR ÜRETİMİ (Ocak - Ekim)

	Birim	1979 Üretimi	1980 Üretimi	% Değişme
<u>MADENCİLİK</u>				
Linyit	1000 t.	8.582.4	10.581.5	23.3
Taş Kömürü	1000 t.	3.434.9	2.968.3	- 13.6
Ham Petrol	1000 t.	2.397.3	1.937.4	- 19.2
Kromit	1000 t.	152.3	139.9	- 8.1
Bakır	1000 t.	103.5	79.2	- 23.5
Kolemanite	1000 t.	288.6	397.2	37.6
Kükürt	1000 t.	17.5	18.7	6.8
Fosfat	1000 t.	22.6	21.8	- 3.5
<u>ENERJİ</u>				
Elektrik	CWH	18.739,2	19.104,6	1.9
<u>BESİN</u>				
Şeker	1000 t.	598.9	633.8	5.8
Et	1000 t.	50.5	35.0	- 30.7
Süt	1000 t.	13.8	13.3	- 3.6
Çay(kuru)	1000 t.	92.5	108.4	+ 17.2
Yem	1000 t.	216.2	240.2	+ 11.1
<u>TÜTÜN ve ALKOLLÜ İÇKİLER</u>				
Filitreli Sigara	1000 t.	38.626.3	29.471.9	- 23.7
Filitresiz Sigara	1000 t.	21.412.8	16.600.0	- 22.5
Rakı	100 Ml.	38.089.2	38.022.8	- 0.2
Votka	"	4.353.4	3.421.0	- 21.5
Bira	"	41.041.0	31.274.8	- 23.8
Şarap	"	5.694.6	4.922.5	- 13.6
<u>DOKUMA ve DERİ</u>				
Pamuk İpliği	ton.	37.596	33.714	- 10.3
Pamuklu Dokuma	1000 m.	162.046	141.935	- 12.4
Yün İplik	ton	2.997	2.711	- 9.5
Yün Dokuma	1000 m.	5.524	3.823	- 30.8
El Halısı	m ²	58.857	56.602	- 3.4
Makine Halısı	m ²	99.463	79.874	- 19.7
Ayakkabı	1000 çift	2.395	2.017	- 15.8

SINAI MALLAR ÜRETİMİ - (devam)

	Birim	1979 Üretimi	1980 Üretimi	% Değişme
KAĞIT				
Gazete Kağıdı	1000 t.	73.936	72.592	- 2.0
Kraft Kağıdı	1000 t.	255.326	249.846	- 2.0
Karton	1000 t.	22.149	27.893	+26.0
Sigara Kağıdı	1000 t.	1.760	1.508	-14.0
TEKERLEK LASTİKLERİ				
Oto Lastiği	1000	1.146.0	1.227.5	+ 7.1
Kamyon Lastiği	1000	976.8	919.1	- 5.9
Traktör Lastiği	1000	322.2	401.5	+24.6
İç Lastikler	1000	1.443.7	1.630.8	+12.9
KİMYASAL MADDELER				
Boraks	1000 t.	30.6	31.0	+ 1.3
Borik Asit	1000 t.	7.4	13.7	+85.1
Sodium Perbonat	1000 t.	3.1	8.2	+164.5
Tuz	1000 t.	1.001.7	1.000.8	- 0.1
PVC	1000 t.	16.889	19.944	+24.0
Polietilen	1000 t.	13.506	12.434	- 7.9
Karbon Siyahı	1000 t.	11.641	12.461	+ 7.0
Suni Lastik	1000 t.			
Polistiren	1000 t.	7.478	10.128	+35.4
Kapro-Lactam	1000 t.	13.868	14.887	+ 7.4
PETROL ÜRÜNLERİ				
Benzin	1000 t.	1.551.3	1.650.1	+ 6.4
Mazot	1000 t.	2.040.3	2.661.9	+31.9
Fuel Oil	1000 t.	3.397.3	3.701.9	+ 8.9
ÇİMENTO				
Çimento	1000 t.	12.279.8	10.920.0	-11.0
Asit Refraktör	1000 t.	30.039	27.620	- 8.1
Baz Refraktör	1000 t.	24.363	24.497	+ 0.6
GÜBRE ve ARA MALLARI				
Amonyak	1000 t.	203.3	262.8	+29.3
Amonyum Sülfat	1000 t.	101.3	123.3	+21.7
Kompoze Gübreler	1000 t.	198.3	195.7	- 1.3
Fosforik Asit	1000 t.	135.7	131.9	- 2.8
Amonyum Nitrat	1000 t.	50.6	44.7	-11.7
Üre	1000 t.	223.0	348.0	+56.1
Sülfirik Asit	1000 t.	178.7	231.0	+29.3
DEMİR ve ÇELİK				
Kok	1000 t.	1.722.4	1.534.0	-10.9
Sıvı Çelik	1000 t.	1.867.2	1.886.1	+ 1.0

SINAI MALLAR ÜRETİMİ - (devam)

	Birim	1979 Üretimi	1980 Üretimi	% Değişme
DEMİR DIŞI METALLER				
Blister Bakır	ton	17.212	14.025	- 18.0
Sıvı Alüminyum	"	26.511	25.966	- 2.0
Çinko	"	15.789	10.662	- 32.0
Ferro Krom	"	19.963	29.157	46.0
Elektrolitik Bakır	"	5.605	8.930	+ 59.0
TARIM MAKİNELERİ				
Traktör	adet	11.870	10.932	- 7.9
KARA TAŞIT ARAÇLARI				
Kamyon	adet	11.363	5.963	- 47.92
Kamyonet	"	7.107	5.438	- 23.48
Binek Arabası	"	35.996	25.095	- 30.29
Otobüs	"	1.422	1.235	- 13.13
Minibüs	"	3.503	1.756	- 51.12
DEMİRYOLU ARAÇLARI				
Lokomotif	"	23	31	+ 34.8
Vagon	"	1046	516	- 50.7

Kaynak : D P T

SİNAİ ÜRETİM
(Ocak-Ekim Aylık Ortalaması,
Ekim aylık rakamı)

	1979 10 aylık ort.	1980 10 aylık ort.	
Traktör (adet)	1179.8	1093.2	- 7.3
Ekim	1295.0	2023.0	+56.2
Gübre (bin ton)	250.3	324.4	+29.6
Ekim	330.0	472.0	+43.0
Filitreli Sigara (ton)	2474.8	2034.1	-17.8
Ekim	2132.0	2596.0	+21.8
Filitresiz Sigara(ton)	2141.8	1651.0	-22.9
Ekim	1776.0	1800.0	+ 1.4
Taşkömürü (bin ton)	343.5	296.8	-13.6
Ekim	335.0	294.0	-12.2
Linyit (bin ton)	869.1	1058.2	+21.8
Ekim	1165.0	1916.0	+64.5
Petrol Üretimi(bin ton)	246.7	193.4	-21.6
Ekim	234.0	193.0	-17.5
Sıvı Çelik (bin ton)	189.3	188.0	- 0.7
	183.0	205.0	+12.0
Kağıt (bin ton)	25.5	25.0	- 2.1
	25.8	28.2	+ 9.4
Çimento (bin ton)	1228.0	1092.0	-11.1
	1247.0	1271.0	+ 1.9
Elektrik Enerjisi (gwh)	1872.7	1905.3	+ 1.7
	1902.0	1912.0	+ 0.5

Ocak-Ekim döneminde artış gösteren: gübre, linyit, elektrik
Ocak-Ekim döneminde artış gösteren, Ekim 1980'de ise artış hızı yükselen:
Gübre, linyit.
Ocak-Ekim döneminde artış gösteren, Ekim 1980'de ise artış hızı azalan:
Elektrik enerjisi.
Ocak-Ekim döneminde azalma gösteren: Traktör, sigara, taşkömürü, petrol üre-
timi, sıvı çelik, kağıt, çimento
Ocak-Ekim döneminde azalma gösteren, Ekim ayında da azalma gösteren: Taşkömü-
rü, petrol üretimi, (azalma hızları Ekim'de daha düşüktür.)
Ocak-Ekim döneminde azalma gösteren, Ekim ayında ise artış gösteren: Traktör,
sigaralar, sıvı çelik, kağıt, çimento.

İstihdam Durumu

1980 yılının ilk dokuz ayında iş ve işçi Bulma Kurumuna başvuranların sayısı, işe yerleştirilenlerin sayısı ve kayıtlı işsiz sayısında %33 civarında bir gerileme olmuştur.

	(Ocak-Eylül)birikimli		
	1979	1980	
Başvuru			
Erkek	397.895	265.895	%-33.17
Kadın	176.222	118.421	%-32.80
İşe Yerleştirme			
Erkek	85.215	55.822	%-34.49
Kadın	93.122	74.406	%-20.10
Kayıtlı İşsiz			
Erkek	309.746	210.073	%-32.18
Kadın	83.176	44.015	%-47.08

Erkek işçiler için hesaplanan bu oranlar kadın işçiler için farklı bir görünüm arz etmektedir. Kadın işçilerin başvuru sayısı erkeklerinki kadar gerilemiştir. Ancak kadın işçiler işe yerleştirilme bakımından daha başarılı olmuşlar, işe yerleştirme bakımından kadınların durumunda gerileme %20'den ibaret kalmıştır.

Bu şartlar altında kadın işçilerden kayıtlı işsiz olanların sayısında büyük bir gerileme olmuştur. Ocak-Eylül döneminde kadın işsizlerin sayısında %47 oranında azalma olmuştur.

1980 yılının ilk dokuz ayı grev ve lokavtların çok yaygın olduğu bir dönem olmuştur.

Grev sayısı rekor düzeye yükselmiştir. 220 greve 33.832 işçi katılmış, 4.3 milyon işgünü kaybolmuştur.

Lokavt sayısı 21'e yükselmiş, 8.288 işçiyi etkilemiş, 653 bin işgünü kaybolmuştur.

GREVLER

	Grev Sayısı	Greve Katılan İşçi Sayısı	Kaybolan İş Günü
1978 (Yıllık)	151	27.208	1.624.105
1979 (Yıllık)	176	24.920	1.432.078
1979 (Ocak - Eylül)	66	17.044	351.816
1980 (Ocak - Eylül)	220	33.832	4.298.413

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

LOKAVTLAR

	Lokavt Sayısı	Lokavta Tabi İşçi Sayısı	Kaybolan İş Günü
1978 (Yıllık)	33	7.951	521.454
1979 (Yıllık)	15	968	141.848
1979 (Ocak - Eylül)	6	167	20.609
1980 (Ocak - Eylül)	21	8.288	653.093

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

1979 yılı Ocak-Eylül döneminde toplam 2.076 Toplu İş Sözleşmesi yapılmasına karşılık, 1980 yılı Ocak-Eylül döneminde 1549 Toplu İş Sözleşmesi yapılmıştır. Bu sözleşmeler sonucunda 1979 yılında 553.086 işçi sözleşme kapsamına girerken 1980 yılında 236.665 işçi toplu sözleşmeden yararlanabilmiştir. Toplu iş sözleşmesi sayısı, kapsadığı işyeri sayısı ve işçi sayısı bakımından 1980 Ocak-Eylül döneminde 1979 Ocak-Eylül dönemine oranla azalma olmuştur.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİ

	Toplu İş Söz.Say.			Kapsadığı İşyeri S.			Karşılacağı İşçi S.		
	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu	Toplam
1978(Yıllık)	1.858	980	2.838	4.294	3.486	7.780	259.073	424.797	683.870
1979(Yıllık)	1.710	1.204	2.914	9.117	2.003	11.120	480.322	265.710	746.032
1979(Ocak-Eylül)	1.102	974	2.076	6.892	1.597	8.489	410.895	142.191	553.086
1980(Ocak-Eylül)	973	576	1.549	1.100	2.584	3.684	62.852	173.813	236.665

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

PARASAL GÖSTERGELER

Emisyon ve Para Arzı

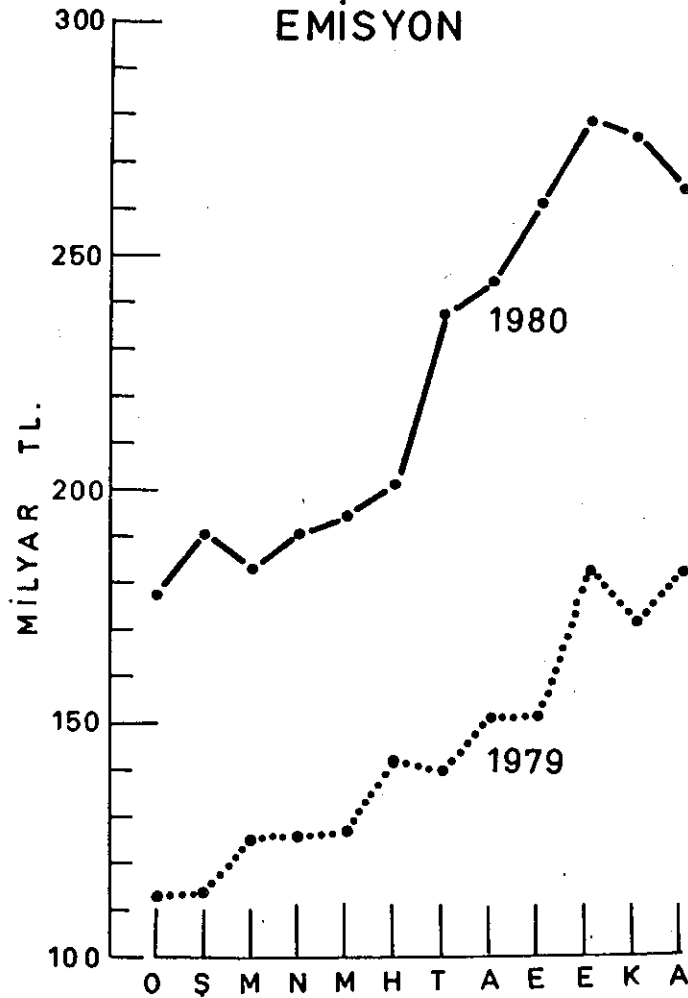
1980 Aralık başı itibariyle emisyon ve para arzı 1979 yılı eş dönemiyle çok yakın gelişme içindedir. Dolaşıma çıkan para 1979'da %52.2 oranında artarken 1980'de %51.8 oranında artış göstermiştir. Para arzı her iki yılda da %50 genişlemiştir.

Dolaşımdaki para 1979'da %62.5 artarken 1980'deki artış hızı %72.5'e yükselmiştir. Bunun nedeni banka kasalarındaki paranın 1979'da %14.1 oranında artmasına karşılık 1980'nin eşdöneminde %17.6 oranında azalmış olmasıdır.

1980 Yılında para arzını artırıcı faktörler ile azaltıcı faktörler bir önceki yıla göre daha hızlı gelişmiştir.

Artırıcı faktörler arasında net kredi hacmi, altın ve döviz mevcudu ve diğer plasmanlar 1980 yılında daha yüksek artış hızları göstermiştir. Daha düşük hızla gelişen tek kredi kalemi Kamu Yatırım Bankalarının kredileri olmuştur.

Azaltıcı faktörlerin bütün kalemleri de daha hızlı gelişme göstermiştir. Para benzeri likiditeler 1979 yılının Kasım sonunda %40.4 artış gösterirken 1980 yılının eş döneminde %98.7 oranında genişlemiştir. Mevduat sertifikaları dahil vadeli tasarruf mevduatı 1980'de %60.8 oranında artmıştır. 1979'da artış oranı %53.7 idi. Diğer mevduatın 1980'deki hızı 1979'un iki katıdır. Merkez Bankası mevduatı ise 1980'de %400 oranında artış göstermiştir.

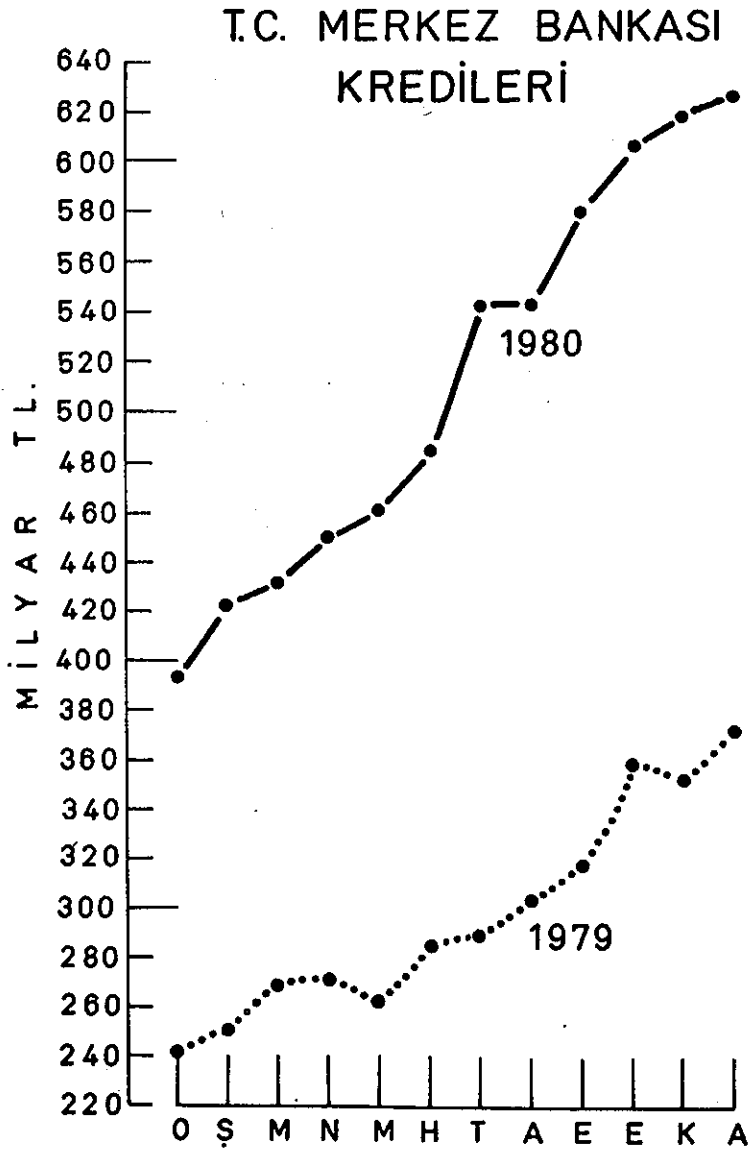
PARA ARZINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

	(Milyar TL.)				
	1978	1979		1980	Aralık-Kasım % Değişimi 1979 1980
	31 Aralık	30 Kasım	31 Aralık	28 Kasım	
Dolaşıma Çıkan Para	113.7	173.0	182.9	277.6	52.2 51.8
Banka Kasaları	24.2	27.6	42.0	34.6	14.1 -17.6
PARA ARZI	285.8	428.4	453.3	680.0	49.9 50.0
- Vadesiz Mevduat	191.0	267.0	296.3	418.3	39.8 41.1
- Ticari Mevduat	87.1	132.9	152.6	235.0	52.6 54.0
- Tasarruf Mevduatı	103.9	134.1	143.7	183.3	29.1 27.6
- M.B.'ndaki Mevduat	5.3	15.1	16.1	18.6	184.9 15.5
- Dolaşımdaki Para	89.5	145.4	140.9	243.0	62.5 72.5
ARTIRICI FAKTÖRLER	732.4	1.023.6	1.103.6	1.910.2	39.8 73.1
- Net Kredi Hacmi	513.5	712.7	789.5	1.145.5	38.8 45.1
- M.B. Doğrudan Kredileri	124.2	201.0	214.5	355.1	61.8 65.5
- Mevduat Banka Kredileri	275.0	370.5	431.0	626.8	34.7 45.4
- K.Yatırım Banka Kredileri	79.2	106.3	103.9	123.5	34.2 18.9
- D.YB (Ödeme planına bağlı)	35.0	35.0	40.2	40.0	0.0 - 0.5
- Altın Döviz Mevcudu	23.8	32.6	28.4	113.2	37.0 298.6
- Diğer Plasmanlar	195.1	278.3	285.7	651.5	42.6 128.0
AZALTICI FAKTÖRLER	446.6	595.2	650.3	1.230.2	33.3 89.2
- Para Benzeri Likidite	103.4	145.2	164.2	326.2	40.4 98.7
- Vadeli Tasarruf Mevduatı	53.3	81.9	91.6	134.3	53.7 60.8
- Mevduat Sertifikası	-	-	-	13.0	-
- Diğer Mevduat	35.5	47.6	55.5	93.5	34.1 68.5
- M.B.de Mevduat	14.6	15.7	17.1	85.4	7.5 399.4
- Diğer Plasmanlar	343.2	450.0	486.1	904.0	31.1 86.0

Merkez Bankası Kredileri

Merkez Bankası kredileri 1979 yılı sonunda 381.3 milyar liradan 1980 yılı Aralık sonunda %63.7 oranında artarak 624.3 milyar liraya yükselmiştir. Aynı dönemde toptan eşya fiyatları endeksinin %105 arttığını hesaba katarsak Merkez Bankası kredilerinin reel olarak %20.1 oranında gerilediği ortaya çıkar. Daha açık bir anlatımla 1980 yılında meydana gelen yurtiçi hasıla 1979 yılının düzeyini aşmadığına göre Merkez Bankasının %63.7. oranında artan kredileri %25.2 oranında yetersiz kalmıştır. Nitekim Merkez Bankası kredilerinin GSYİH rakamlarına oranı 1979 sonunda %17.50 iken, 1980 yılı sonunda bu oranın %15.85 olması beklenmektedir. Bu itibarla, Merkez Bankası kredilerinin toplamına bakıldığında 25 Ocak 1980'de başlatılan istikrar programının prensiplerinden uzaklaşıldığı iddiası IMF'in koymuş olduğu limitler bazı hallerde aşılmış olsa bile genel olarak geçerli değildir. Daha sınırlayıcı bir kredi politikası fiyat artışlarının yarattığı ek finansman gereğinden dolayı üretim üzerine çok daha olumsuz etkiler yapabilmirdi.

Ancak genelde geçerli olan bu iddialar sektörlere inildiği zaman geçerliliklerini kaybetmektedir. Nitekim selektif bir kredi uygulamasının yapılamamış olması bazı sektörlerde üretimi geriletmiş olabilir.

1980 Yılıının Aralık ayının sonuna kadar Merkez Bankası kredilerinde meydana gelen 243 milyar liralık artışın %57.2'si kamu kesimine, geriye kalan %42.8'i bankalar ve kooperatifler kesimine tahsis edilmiştir. Bu suretle kamu kesimine sağlanan kredi 1979 sonunda 259.4 milyar liradan 26 Aralık 1980'de %54 oranında artarak 398.5 milyar liraya yükselmiştir. Böylece kamu kesimine sağlanan kredilerin Merkez Bankası kredi toplamına oranı %63.8 olmuştur. Vergi gelirlerinin yetersizliği yanında iç borçlanma yetersizliğinden kaynaklanan kamu kesiminin aşırı kredi kullanma eğiliminin 1980 istikrar programına rağmen devam ettiği görülmektedir.

Kamu kesimine verilen kredilerde en önemli artış hazineye verilen avansların 1979 sonunda 91.7 milyar liradan 1980 yılının Aralık ayı sonunda %94.5'lik bir artışla 178.4 milyara yükselmiş olmasıdır. KİT'lere verilen kredilerin %47.1'lik artışla 1979 sonunda 94.7 milyardan Aralık 1980 sonunda 139.3 milyara yükselmesi, KİT'lerde yapılan fiyat ayarlamalarının finansman sorunlarına tam çözüm getirememiş olmasıyla ilgilidir.

Diğer taraftan tarım kooperatiflerine sağlanan krediler de %81.7'lik artışla 46.6 milyardan 84.7 milyara yükselmiştir. Merkez Bankasının mevduat bankalarına sağladığı kredilerde son yıllarla kıyaslandığı zaman %87.4 gibi küçümsemeyecek bir artış olmuştur. Artışın büyük kısmı ticari senetlere açılan kredilerin %118.7 artışla 40.7 milyardan 89 milyara yükselmiş olmasıdır. Diğer taraftan orta vadeli kredilerde kayda değer bir artış olmamıştır. 1979 yılı sonunda 8.6 milyar TL. olan orta vadeli krediler 26 Aralık 1980 itibarıyla 9.8 milyar TL.ya çıkmıştır. Artış oranı %13'tür.

MERKEZ BANKASI HESAPLARINDAKİ GELİŞMELER

(Milyar TL.)

	29 Aralık 1978 (1)	31 Aralık 1979 (2)	% Artış 1978/79 (3)	26 Aralık 1980 (4)	% Artış 1979/80 (5)
Dolaşıma Çıkan Para	113.7	182.2	60.2	265.6	45.8
Merkez Bankasındaki Mevduat	100.7	144.0	42.9	263.3	82.8
Merkez Bankası Kredileri	242.0	381.3	57.5	624.3	63.7
A. Kamu Kesimine	163.7	259.4	58.4	398.5	53.6
Hazine	56.6	91.7	62.0	178.4	94.5
Tekel	21.4	28.0	30.8	35.1	25.3
Devlet Yatırım Bankası	32.3	27.9	17.3	38.5	38.0
Özel Finansman(Mevd.Karş.)	7.1	7.2	1.4	7.2	-
KİT'ler	46.3	94.7	104.3	139.3	47.1
B. Özel Kesim	78.3	121.9	54.9	225.8	85.2
1)Bankalar	54.9	75.3	37.1	141.1	87.4
2)Tarım Kooperatifleri	-23.5	46.6	98.3	84.7	81.7
Tarım Satış Koop.	17.7	31.7	79.1	39.8	25.5
Tarım Kredi Koop.	5.8	14.9	156.9	44.9	201.3

Mevduattaki Gelişmeler

1 Temmuz 1980 tarihinde uygulanmaya başlanan ve eskisine kıyasla daha liberal bir şekilde tespit edilen mevduat faiz oranları mevduat üzerindeki olumlu etkilerini süratle göstermiştir. 1 Temmuz'u izleyen beş aylık dönemde 1978 ve 1979 gibi enflasyonist yıllarda görülmemiş mevduat artışları kaydedilmiştir.

1980 Yılı'nın 1 Temmuzdan önceki 6 ayı sonraki dönem ile karşılaştırıldığında zaman yılın ilk yarısında ayda 9 milyar ortalama artış gösteren toplam mevduatın 1 Temmuzdan sonra ayda ortalama 25 milyar lira arttığı görülmektedir.

Toplam mevduatı oluşturan kısımlar ayrı ayrı incelendiğinde 1 Temmuzdan sonra farklı eğilimlerin meydana geldiğini söyleyebiliriz. Vadesiz ticari mevduat artış temposunu muhafaza etmiş, hatta hafif bir hızlanma olmuştur. Vadesiz Tasarruf mevduatının hızında %12.8'den %13.1'e yükselmiştir. Buna karşın vadeli tasarruf mevduatında büyük artışlar meydana gelmiştir. Yılın ilk yarısında ayda 1 milyar artış gösteren vadeli tasarruf mevduatı 1 Temmuzdan sonra mevduat sertifikaları dahil ayda 9.8 milyar artış göstermiştir.

Yılın iki yarısı arasındaki bu kadar farklı gerçekleşme yılın ortalamalarını etkilediği için yıllık karşılaştırmalar 1 Temmuzdan sonraki gelişmeleri tam olarak aksettirmemektedir.

Daha ayrıntılı hesaplar 1 Temmuzdan sonraki mevduat artışlarının dolaşımdaki para artışlarıyla ilgili olduğunu göstermektedir. Nitekim yılın ilk yarısında ayda ortalama 2750 milyon lira artan dolaşımdaki para ayda 17 milyar liraya yükselmiş bulunmaktadır. Hatta bu artışlar kıyaslanarak mevduatın yılın ikinci yarısında gereği kadar artmamış olduğu kanaatine varabiliriz. Nitekim bunun bir işareti olarak ekonomideki c/d oranı (dolaşımdaki para/mevduat oranı) yılın ikinci yarısında yükselme göstermiş, 1979 sonunda 0.35'den Ekim 1980 sonunda 0.43'e Kasım'da 0.42'ye yükselmiştir.

DOLAŞIMDAKİ PARA, MEVDUAT, PARA ARZI (1 Temmuz'dan Önce ve Sonra)

(Milyar TL.)

	31/12/1979	27/6/1980	28/11/1980	Ocak-Haziran Artışı Milyar TL.	%	Temmuz-Kasım Artışı Milyar TL.	%
Dolaşımdaki Para	140.9	157.4	243.0	16.5	11.7	85.6	54.4
Vadesiz Tic.Mevduat	152.6	184.1	235.0	31.5	20.6	50.9	27.6
Vadesiz Tas.Mevduatı	143.7	162.1	183.3	18.4	12.8	21.2	13.1
TC M.B.'ndaki Mevduat	16.1	16.5	18.6	0.4	2.5	2.1	12.7
M1 Para Arzı	453.3	520.1	680.0	66.8	14.7	159.9	30.7
Vadeli Tas.Mevduatı	91.6	98.2	134.3	6.6	7.2	36.1	36.8
Mevduat Sertifikası	-	-	13.0	-	-	13.0	-
M2 Para Arzı	544.9	618.3	827.3	73.4	13.5	209.0	33.8
(Toplam Mevduat)	404.0	460.9	584.3	56.9	14.1	123.4	26.8
Emisyon/Mevduat	0.349	0.342	0.416	-	-	-	-

Dolaşımdaki Para/Mevduat oranında yıllar itibariyle de gelişmeler olmuş, oran 1970'den itibaren süratle azalarak 0.37'den 1971'de 0.33'e ve 1972'de 0.29'a inmiş ve beş yıl müddetle bu düzeyin yakınında 0.29 - 0.30 arasında kalmıştır. Ancak 1976'dan itibaren süratle yükselerek 1977'de 0.35'e, 1978'de 0.40'a yükselmiştir. 1980 yılını 0.42'yi aşan bir oranla kapatacağımız anlaşılmaktadır. Kasım 1979'da tıpkı Kasım 1980'de olduğu gibi 'cd oranı 0.44'e yükselmiş, Aralık 1979'da 0.35'e düşmüştü. Bu gelişmelerin diğer bir yanı banka çarpanı veya para çarpanı ile ilgilidir. 1974 yılı sonuna kadar yüksek olan para çarpanı 1974'de 1.87'den 1975'de 1.81'e, 1976'da 1.77'ye, 1977'de 1.61'e, 1978'de 1.52'ye inmiştir.

1 Temmuz Bankacılığını değerlendirmek için bu araçları kullandığımız takdirde 1980 yılının ilk yarısıyla kıyaslandığında ikinci yarıda toplam mevduatın daha hızlı arttığını gözlemek mümkündür. Ancak dolaşımdaki paranın artış hızı ikinci yarıda %11.7'den %54.4'e yükselmiştir. Toplam mevduat ise birinci yarıda %14.1 artarken hızlanarak %26.8'e yükselmiştir. Bunun sonucu olarak dolaşımdaki para/mevduat oranı yılın birinci yarısında 0.35'den 0.34'e indikten sonra ikinci yarıda 0.34'ten 0.42'ye yükselmiştir.

BANKALAR MEVDUATI

	1978 29 Aralık	1979 28 Aralık	1980 28 Kasım	1979/1978 %	(Milyar TL.) 28 Kasım 1980/ 28 Aralık 1979 %
Vadesiz Ticari	87.1	152.6	235.0	75.2	54.0
Vadesiz Tasarruf	103.9	143.7	183.3	38.3	27.6
Vadeli Tasarruf	53.3	91.6	147.3	71.9	60.8
Diğer	35.5	55.5	93.5	56.3	68.5
Toplam	279.8	443.4	659.1	58.5	48.6
Toptan Eşya Fiy.End.	869.9	1577.8	2981.2	81.4	88.9
Mevduatın Reel Değ.	279.8	244.4	192.3	-12.7	-21.3
Reel Mevduat End.	100.0	87.3	68.7	-	-
(Aralık 1978=100)					

Toplam Mevduatın Vadeye Göre Dağılımı

- 1) Vadeli Tasarruf mevduatı erişmiş olduğu oranı korumaktadır. Ancak vadesiz tasarruf mevduatından vadeliye doğru büyük kayma olmamıştır.
- 2) Ancak vadesiz tasarruf mevduatında birkaç yıldanberi gözlenen gerileme devam etmiştir.
- 3) Vadesiz Ticari mevduatın 5 yıldanberi devam edegelen büyüme eğilimi 1980 yılında da devam etmiş, toplam mevduatın %35'ine yükselmiştir.

Toplam Mevduatın Dağılımı

	31.10.1980	1979	1978	1977	1976
Vadesiz Ticari	35.2	34.4	31.1	29.4	27.9
Vadesiz Tasarruf	28.2	32.4	37.1	39.2	38.5
Vadeli Tasarruf	20.3	20.7	19.0	18.4	20.4

Toplam Mevduatın Banka Gruplarına Göre Dağılımı

Banka grupları arasında çok büyük değişimler olmamış, nisbi durumlar değişmemiştir. Ancak 5 yıllık eğilim şeklinde incelenirse, kamu mevduat bankalarının %40.3'den %39.2'ye düştüğü, özel bankaların toplam mevduat içindeki payının %57.7'den %58.7'ye yükseldiği, yabancı bankaların ise 1976'da %2'den 1978'de %1.7'ye indikten sonra 1980'de %2.1'e yükseldiği anlaşılmaktadır.

TOPLAM MEVDUATIN KURUMSAL DAĞILIMI

	31.10.1980	1979	1978	1977	1976
Kamu Mevduat B.	39.2	38.9	39.4	39.5	40.3
Sekiz Büyük Özel B.	57.2	57.9	54.4	57.3	56.4
Diğer 15 Özel B.	1.5	1.5	1.4	1.4	1.3
Yabancı Mevduat B.	2.1	1.8	1.7	1.8	2.0

Mevduatın Banka Türleri Arasındaki Dağılımı

1980 Yılında vadesiz ticari mevduatın özel bankalardan kamu mevduat bankalarına kaydığı anlaşılmaktadır. Buna mukabil vadesiz tasarruf mevduatının kamu mevduat bankalarından özel ve yabancı mevduat bankalarına kaydığı görülmektedir. Vadeli tasarruf mevduatına gelince, kamu mevduat bankalarının payı 1980 yılı zarfında %38.5'den %35.5'e 3 puan inerken, özel bankaların payı da %59.5'ten %62.5'e 3 puan yükselmiştir. Yabancı bankaların payında ise bir değişiklik olmamış, %2'lik oranı korumuştur.

VADESİZ TİCARİ MEVDUATIN DAĞILIMI

Kamu Bankaları	28.2	26.7	26.5	27.2	26.6
8 Büyük Özel Banka	67.0	68.4	69.2	68.4	69.1
Diğer 15 Özel Banka	2.3	2.4	2.3	2.3	2.0
Yabancı Bankalar	2.5	2.5	2.0	2.1	2.3

VADESİZ TASARRUF MEVDUATININ DAĞILIMI

Kamu Bankaları	34.9	36.0	35.6	35.6	34.9
8 Büyük Özel Banka	61.3	61.1	61.4	61.5	62.0
Diğer 15 Özel Banka	1.4	1.2	1.3	1.2	1.2
Yabancı Bankalar	2.3	1.7	1.7	1.8	1.9

VADELİ TASARRUF MEVDUATININ DAĞILIMI

Kamu Bankaları	35.5	38.5	37.8	38.5	40.6
8 Büyük Özel Banka	61.1	58.4	58.6	57.7	55.3
Diğer 15 Özel Banka	1.4	1.1	1.3	1.4	1.3
Yabancı Bankalar	2.0	2.0	2.4	2.3	1.8

Banka Kredileri

Bir iki yıldan beri çeşitli banka kümelerinin verdikleri kredilerin toplam krediler içindeki paylarında görülen istikrar kamu mevduat bankalarının payının 1979 yılında %50.6'dan %51.6'ya ve 1980 yılında %51.6'dan %53.1'e yükselmesiyle bozulmuştur. Diğer taraftan yabancı mevduat bankalarının payı 1980'de %1.9'dan %2.5'e ve 15 küçük özel bankanın payı %1.5'den %1.7'ye yükselirken sekiz büyük bankanın toplam kredi içindeki payı %45'den %42'ye düşmüştür.

BANKA KREDİLERİ

(Milyar TL.)				
	1979 28 Aralık	1980 28 Kasım	Artış Milyar TL.	%
Kamu Mevduat Bank.	222.5	333.7	111.2	50.0
Tarımsal Kredi (Z.B.)	79.6	109.9	30.3	38.1
Küçük Sanat (T.H.B.)	23.1	34.4	11.3	48.9
İpotek Kredileri	9.2	11.0	2.8	19.6
Özel Mevduat Bankaları	200.4	278.4	78.0	38.9
Yabancı Mevduat Bank.	8.0	14.8	6.8	85.0
Toplam Mevduat Bank.	431.0	626.8	195.8	45.4
Kalkınma Yat. Bank.	103.9	123.5	19.6	18.9
Toplam Tüm Bankalar	534.9	750.3	215.4	40.3
MB Doğrudan Kredileri	214.5	355.1	140.6	65.5
D.Y.B.	40.2	40.0		
	789.5	1145.5	356.0	45.1

MEVDUAT BANKALARINCA VERİLEN KREDİLERDE BANKA KÜMELERİNİN PAYLARI

	31.10.1980	1979	1978	1977	1976
Kamu Mevduat B.	53.1	51.6	50.6	50.9	50.6
Sekiz Büyük Özel B.	42.6	45.0	45.9	45.5	45.3
Diğer 15 Özel B.	1.7	1.5	1.5	1.5	1.6
Yabancı Mevduat B.	2.5	1.9	2.0	2.0	2.4

Bankaların Mevduat/Kredi Oranları

Bankaların ortalama mevduat/kredi oranları 1976'da 92.8'den tedricen artarak 1978'de 101.8'e, 1979'da 102.9'a ve 1980'de 105.5'e yükselmiştir.

1979 Yılı sonunda kamu mevduat bankalarının mevduat/kredi oranı 77.4, yabancı mevduat bankalarının 100.4, 15 özel bankanın 101, 8 büyük bankanın ise 132.3 idi. 1980 sonuna yaklaşırken kamu mevduat bankalarının oranı 77.9, yabancı bankaların 85.8, 15 özel bankanın 93.7, 8 büyük bankanın 141.6 olduğu anlaşılmaktadır.

BANKALARIN MEVDUAT/KREDİ ORANLARI

	31.10.1980	1979	1978	1977	1976
Ortalama	105.5	102.9	101.8	96.0	92.8
Kamu Mevduat B.	77.9	77.4	79.3	74.6	73.9
8 Büyük Özel B.	141.6	132.3	127.1	120.9	115.4
Diğer 15 Özel B.	93.7	101.0	101.5	88.9	74.2
Yabancı Mevduat B.	85.8	100.4	86.8	82.9	76.9

Bankaların Avans-Reeskont/Kredi Oranları

Üç yıldanberi istikrarlı bir ortalama gösteren bankaların avans-reeskont toplamının kredilerine oranı 1980 yılında hızlı bir artış göstermiştir.

Bu artışta ana etken kamu mevduat bankalarının avans ve reeskont muamelelerini artırmaları olmuştur. 1979 Yılı sonunda %36.4 olan oran 1980'de %47'ye yükselmiştir. Buna karşılık diğer özel bankaların oranı %25.1'den %18.2'ye inmiştir. Diğer taraftan 8 büyük özel bankanın oranı %17.5'den 18.4'e yükselerek her iki özel banka grubunda daha önceki yıllarda mevcut olmayan bir "avans-reeskont/kredi" eşitliği sağlamıştır.

BANKALARIN AVANS-REESKONT/KREDİ ORANLARI

	31.10.1980	1979	1978	1977	1976
Ortalama	34.0	27.6	27.6	27.9	23.8
Kamu Mevduat B.	47.0	36.4	34.5	38.6	35.4
8 Büyük Özel B.	18.4	17.5	20.1	16.2	11.5
Diğer 15 Özel B.	18.2	25.1	24.6	22.8	16.7
Yabancı B.	34.0	28.3	30.7	24.0	17.1

Sermaye Piyasası

1980 yılı özel kesimin tahvil ihracında önemli bir atılım dönemi olmuştur. 1970-1979 arasındaki on yıllık dönemde 12.8 milyar liralık tahvil ihraç eden özel sektör 1980 yılında 16.935 milyon liralık tahvil ihraç etmiştir. Bu suretle 1970-1980 döneminde toplam tahvil ihracı 29.7 milyar liraya yükselmiştir.

Yıllardanberi kamu kesiminin iç istikraz tahvilleri ve Devlet Yatırım Bankası tahvilleri karşısında %7 civarında önemsiz bir yer işgal eden özel kesim tahvil ihraçları, 1980 yılının sonuna doğru toplam tahvil piyasası içindeki paylarını %14'e yükseltmişlerdir.

TAHVİL PIYASASI

	Milyar TL	%
Devlet İç İstikraz Tahvilleri	115.9	56.7
Devlet Yatırım Bankası Tahv.	56.4	27.6
Emlak Kredi Bankası Tahv.	2.4	1.1
Kamu Kesimi Tahvil Toplamı	174.7	85.4
Özel Kesim Tahvilleri	29.7	14.6
	204.4	100.0

15.7 milyar liralık özel tahvil ihraç edilirken bankalardaki tasarruf mevduatı 114.2 milyar liralık bir artış kaydetmiştir. Bu suretle 1980'nin 11 ayında ihraç edilen özel tahviller tasarruf mevduatı artışının %13.8 düzeyindedir. Bunun sonucu olarak 1979 sonunda toplam tasarruf mevduatının %5.9'u kadar olan toplam özel tahvil ihracı 1980 Kasımında toplam tasarruf mevduatının %8.6'sına ulaşmıştır.

ÖZEL SEKTÖR TAHVİL İHRACI

(Milyon TL.)

1970	387	1976	1.556
1971	130	1977	1.383
1972	350	1978	1.975
1973	630	1979	4.691
1974	470	1980	16.935
1975	1.232		

Fiyatlar

Konjonktür dairesinin yayınladığı toptan eşya fiyatları endeksi artış hızı Şubat ayı sonundan itibaren yavaşlama eğilimi içine girmiş, aylık hız Şubattaki 29.3'den Ağustos ayında sıfıra kadar düşmüş, Eylül'den itibaren tekrar yükselmeğe başlamış ancak Kasım ayında yine azalmıştır.

Ocak-Kasım dönemi fiyat artışı %88.9'dur. Bu artış geçen yılın aynı dönemine kıyasla 14.9 puan daha yüksektir. Şubat 1980'deki yoğun fiyat artışlarını dışta tuttuğumuz takdirde Mart-Kasım fiyat artışları 1979 yılında %58.5 1980 yılında %33.7 olmuştur. 9 aylık artışların eğiliminde bir değişme olmadığı takdirde 12 aylık dönemin sonunda fiyatların %42.7 oranında artacağı anlaşılmaktadır. Enflasyon oranının %40 olacağı yolundaki resmi beyanlar kısmen bu hesaplara dayanmaktadır.

İstanbul geçinme endeksinde de benzer bir seyir görülmektedir. İstanbul'da 11 aylık enflasyon %68.3 oranında olmuştur. 1979'un eş döneminde ise enflasyona çok yakın orana %73.7'ye yükselmisti. Ancak Mart-Kasım dönemini esas aldığımız takdirde 9 aylık enflasyon oranının 1979'da %66.0'dan 1980'de %34.5'e inmiş olduğu görülmektedir.

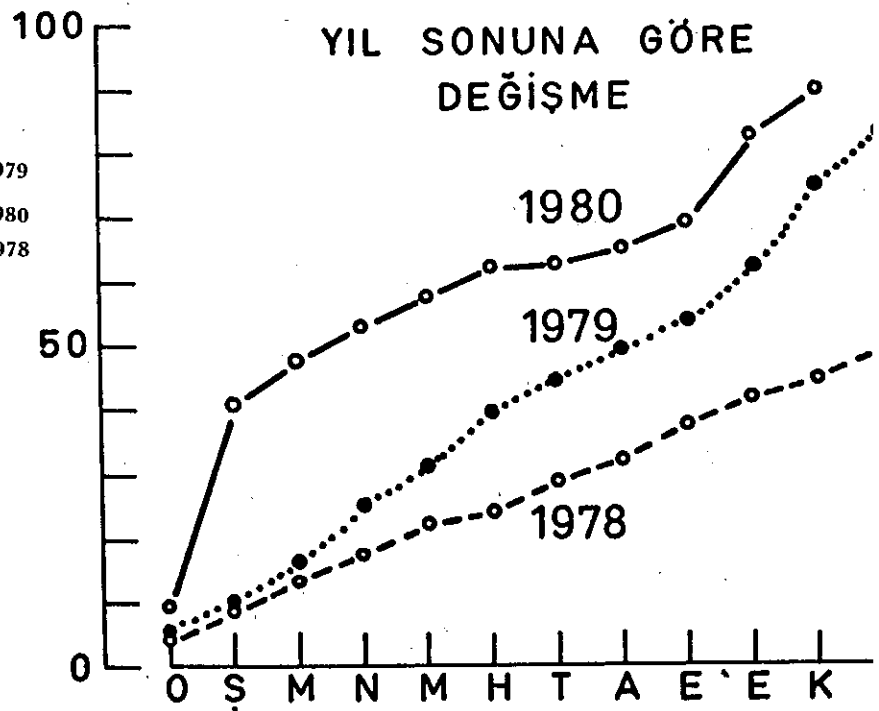
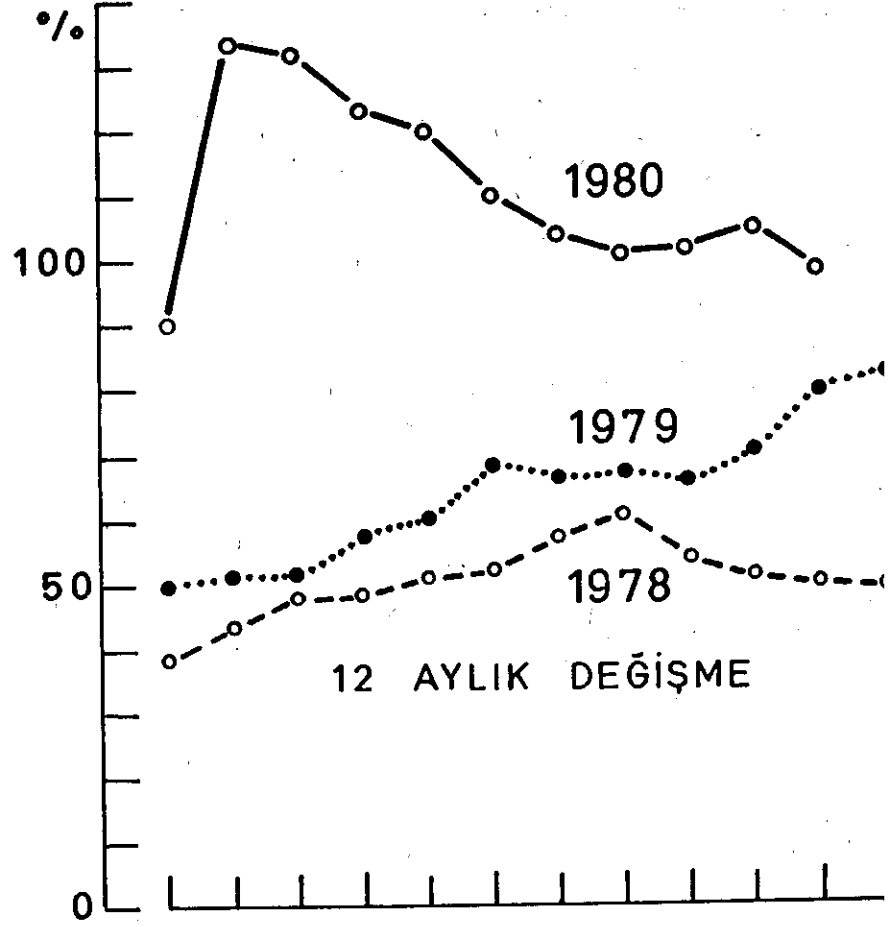
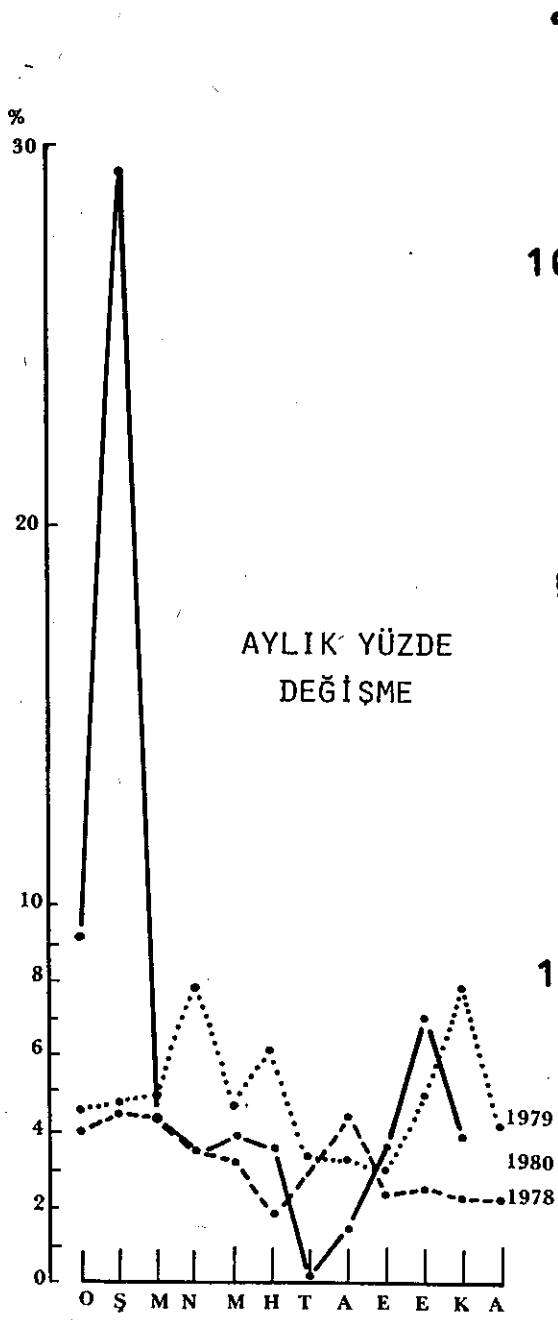
Ankara geçinme endeksinde de artışlar sürmüştür. Yıl sonuna göre artışlar Kasım 1979'da %62.5 olmuştur, Kasım 1980'de 11 aylık enflasyon oranı %81.7'ye yükselmiştir. Mart-Kasım döneminin 9 aylık enflasyonuna baktığımız zaman enflasyonun Ankara'da hızını kaybetmediğini gözlemek mümkündür. 1979'da %51.3 olan 9 aylık enflasyon oranı, 1980'nin eş döneminde %45.9 olmuştur.

TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİ

	Endeks	Zincirleme Endeks	Geçen Yılın Aynı Ayına Göre Değişme	Yıl Sonuna Göre Değ.
1979	Ocak	910.9	4.7	4.7
	Şubat	955.0	4.8	9.7
	Mart	1003.4	5.1	15.3
	Nisan	1081.8	7.8	24.4
	Mayıs	1132.4	4.7	30.2
	Haziran	1214.2	7.2	39.5
	Temmuz	1254.1	3.3	44.2
	Ağustos	1295.5	3.3	48.9
	Eylül	1334.8	3.0	53.4
	Ekim	1402.8	5.1	61.2
	Kasım	1513.7	7.9	74.0
	Aralık	1577.8	4.2	81.4
1980	Ocak	1722.9	9.2	9.2
	Şubat	2227.9	29.3	41.2
	Mart	2326.5	4.4	47.4
	Nisan	2408.8	3.5	52.7
	Mayıs	2479.7	2.9	57.1
	Haziran	2547.9	2.7	61.5
	Temmuz	2552.4	0.2	61.7
	Ağustos	2591.6	1.5	64.2
	Eylül	2681.2	3.5	69.9
	Ekim	2872.1	7.1	82.0
	Kasım	2981.2	3.8	88.9

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ

1980 Yılı Toptan Eşya Fiyatları Artışlarının Özellikleri

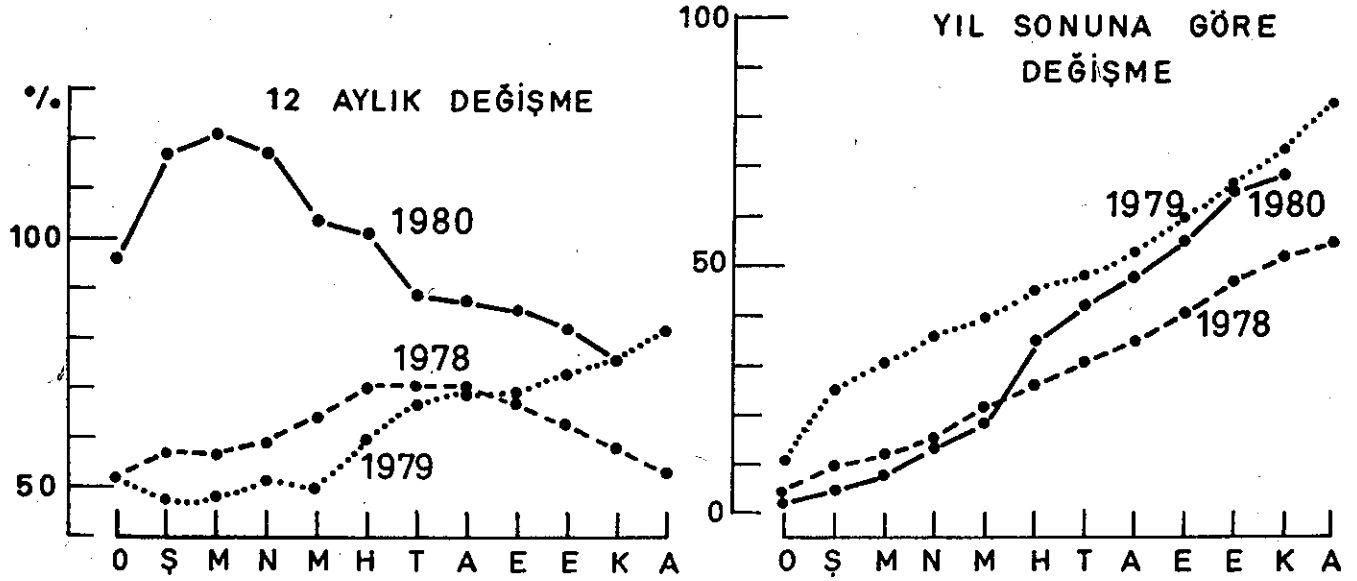
- 1) Ocak-Kasım 1980'nin 11 aylık döneminde T.E.F. genel endeksi geçen yılın eş dönemindeki %74'ü aşmış %88.9 oranında artmıştır.
- 2) Gıda maddelerinde 1980'deki artış oranı geçen yılın %58'ine karşın çok yüksek oranda artış göstermiş %94.8'e yükselmiştir.
- 3) Sanayi hammaddeleri ve yarı mamullerinde ise 1980'deki artış oranı daha düşük olmuştur. Geçen yılın eş döneminde %96.6 olan oran 1980'de %82.1'de kalmıştır.
- 4) Gıda maddeleri içinde en yüksek artış oranları nebati gıdalarla, hayvan yemlerinde görülmüştür. Geçen yıl %45 oranında artmış olan nebati gıdalar 1980 yılında %140 oranında aşırı bir artış göstermiştir. Geçen yılın eş döneminde %35 oranında artmış olan hayvan yemleri fiyatları ise 1980'de %131 oranında artış kaydetmiştir. Tarımsal ürün destek fiyatlarında 1980 ortasında getirilen %100'ü aşkın artışlar nebati gıda ve hayvan yemlerindeki artışları çok yakından etkilemiştir.
- 5) Sanayi hammaddelerde ve yarı mamuller grubunda ise en şiddetli artışlar ise sınai ve madeni yağlarda ve kağıtlarda görülmüştür. Her iki grubun 1980'deki 11 aylık artış oranı %156 olmuştur.
- 6) En düşük artış gösteren gruplar ise gıda maddelerinde sırasıyla %37 ile hayvanlar %48 ile bakliyat ve %52.8 ile hayvan ürünleri olmuştur. Sanayi maddelerinde ise en düşük artışı %31 ile deriler ve %36.7 ile yapı malzemesi oluşturmuştur. 1979 yılının eş döneminde bu iki grubun fiyat artışları sırasıyla %96.5 ve %94.2 olmuştur.

TOPTAN EŞYA FİYATLARI (1963=100)

	Aralık Ayına Göre 11 Aylık	
	1980	1979
GENEL ENDEKS	88.9	74.0
A)Gıda Maddeleri	94.8	58.0
1)Nebati Gıda	140.2	45.4
- Hububat	143.8	38.7
- Bakliyat	48.0	23.4
- Diğer	152.0	65.9
2)Hayvanlar	37.3	63.6
3)Hayvan Mahsulleri	52.8	93.4
4)Hayvan Yemleri	131.4	35.0
B)Sanayi Hammaddeleri ve Yarı Mamulleri	82.1	96.6
1)Yakacak	99.8	100.7
2)Madenler	87.5	140.2
3)Dokuma Maddeleri	67.6	75.1
4)Deriler	31.0	96.5
5)Sınai ve Madeni Yağlar	156.2	122.6
6)Kağıtlar	156.4	64.5
7)Yapı Malzemeleri	36.7	94.2

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ

GEÇİNME ENDEKSLERİ

	İSTANBUL			ANKARA		
	1980 Endeksi	% Artışlar Aylık	12 Aylık	1980 Endeksi	% Artışlar Aylık	12 Aylık
Ocak	2106.1	10.4	96.1	1652.9	10.7	82.3
Şubat	2386.0	13.3	117.4	1868.1	13.0	99.0
Mart	2476.0	3.8	120.1	2095.8	12.1	114.7
Nisan	2570.6	3.8	117.4	2262.9	7.9	117.7
Mayıs	2648.1	3.0	114.5	2333.6	3.1	117.1
Haziran	2754.3	4.0	101.3	2423.9	3.8	117.3
Temmuz	2812.9	2.1	89.2	2464.1	1.7	108.0
Ağustos	2913.9	3.6	88.2	2524.7	2.5	98.3
Eylül	3025.1	3.8	86.7	2570.8	1.8	96.5
Ekim	3164.7	4.6	82.6	2659.2	3.4	96.3
Kasım	3211.2	1.5	76.2	2726.4	2.5	91.9
1979(Ocak-Kasım)		73.7			62.5	
1980(Ocak-Kasım)		68.3			81.7	
(Mart-Kasım)						
1979		66.0			51.3	
1980		34.5			45.9	

Geçinme Endekslerinin Özellikleri

Istanbul Geçinme Endeksi

- 1) Ocak-Kasım dönemi 11 aylık genel artış %68.4 olup geçen yılın eş dönemindeki %73.7'den daha düşüktür.
- 2) Genel ortalama dan daha yüksek artış gösteren alt gruplar sırasıyla %93.5 ile hububat, %84.7 ile aydınlatma ve ısıtma, %72.2 ile kuru sebze ve yemiş olmuştur.

Ankara Geçinme Endeksi

- 1) 1980 yılı 11 aylık dönemde genel endeks %81.7 oranında artış göstermiştir. Artış oranı geçen yılın eş dönemindeki %62.5'ten çok daha yüksektir.
- 2) Ortalamanın çok üstünde artış gösteren alt gruplar sırasıyla %176.9 ile etler, %170.9 ile aydınlatma ve ısıtma, %140.5 ile hububat olmuştur.

GEÇİNME ENDEKSLERİ (1963=100)

	Aralık Ayına Göre 11 Aylık	
	1980	1979
<u>ISTANBUL</u>		
Genel	68.4	73.7
Gıda	64.2	64.8
- Hububat	93.5	69.8
- Etler	54.4	69.2
- Süt ve Mamulleri	35.8	69.8
- Kuru Sebze ve Yemiş	72.2	44.1
Aydınlatma ve Isıtma	84.7	94.6
Giyim	67.5	95.0
Diğer	80.5	90.1
<u>ANKARA</u>		
Genel	81.7	62.5
Gıda	105.8	57.5
- Hububat	140.5	38.1
- Etler	176.9	0.0
- Süt ve Mamulleri	47.8	87.8
- Kuru Sebze ve Yemiş	98.0	33.4
Aydınlatma ve Isıtma	170.9	53.5
Giyim	35.0	100.9
Diğer	51.5	90.6

DİE'nin tüketici fiyat endekslerinin Kasım 1980'de Aralık 1979'a göre artış oranları ise 11 şehrimizde %77.7 ile %104.9 arasında farklılık göstermektedir. En düşük artış oranından başlamak üzere sıralama şu şekildedir.

% 77.7	Antalya
% 78.2	İzmir
% 79.5	Ordu
% 82.2	Samsun
% 85.9	İstanbul
% 88.0	Bursa
% 92.9	Ankara
% 93.7	Eskişehir
%100.5	Erzurum
%103.2	Diyarbakır
%104.9	Adana

12 Aylık ortalamalar (1 Aralık 1978 - 30 Kasım 1979 ile 1 Aralık 1979 - 30 Kasım 1980) daha az farklı bir dağılım göstermektedir. Buna göre:

%105.3	Ordu ve Samsun	%111.3	Diyarbakır
%107.5	İzmir	%111.7	Adana
%108.0	Antalya	%111.9	Bursa
%110.9	Erzurum	%116.8	Ankara
%111.0	İstanbul	%117.2	Eskişehir

İç Ticaret Hadleri

1980 yılının tümü bakımından iç ticaret hadleri tarımın aleyhinde oluşmuştur. 1975 yılında 112.3 olarak tarımsal fiyatların lehinde oluşan iç ticaret hadleri her yıl azalarak 1979'da 75.3'e ve 1980'de 69'a inmiştir.

1980 yılı içinde üçer aylık dönemler olarak incelendiğinde yılın ikinci yarısında tarımın lehinde bir yükselme olduğu anlaşılmaktadır. Yılın ilk yarısında 67.3 olan iç ticaret hadleri, ikinci yarıda 70.8'e yükselmiştir.

	1978	1979	1980
I	109.1	86.3	68.8
II	100.8	73.9	65.8
III	93.2	72.4	68.1
IV	85.5	68.6	73.4
Ortalama	97.1	75.3	69.0

Enflasyonun şiddetlenmesi ile 1978 başında basabaş artmış olan tarımsal fiyatlar/sanayi ürünleri fiyatları, sanayi ürünleri fiyatlarının tarımsal fiyatlardan daha süratli artmasıyla şiddetli bir şekilde düşmüştür. 1980 yılının ikinci yarısında tarımsal fiyatlar lehindeki eğilim, 1980 yılı ortasında tarımsal ürün destek fiyatlarının yüksek oranlarda artırılmasıyla ilgilidir.

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

1980 Yılında Dünya Ekonomisi

1980 yılında petrol fiyatlarındaki artışlar dünya ekonomisi üzerinde 1974 yılına benzer etkiler yaratmıştır. Başka bir deyişle birçok ülkede enflasyon hızları yüksek düzeyde kalırken bazı ülkelerde kendiliğinden, diğer bazıları da enflasyona karşı uygulanan politikalar sonucu ciddi gerilemeler meydana gelmiştir. Sözkonusu daralmalar üretim ve istihdamı olumsuz yönde etkilerken, uluslararası ticaretteki gelişmeyi de yavaşlatmıştır. Batı Avrupa ülkelerinde uzunca bir zamandır süregelen refah devleti veya sosyal devlet uygulamaları üzerinde tartışmalar yoğunlaşmış, ekonomide kamu kesiminin varmış olduğu boyutlar çoğu yönetici için sorun olarak görülmeye başlamıştır. Son dönemlere kadar ekonomik istikrar örneği olarak gösterilen ülkelerde gözlenen beklenmedik fiyat artışları, biriken dış borçlar, önemli ödemeler dengesi açıkları ve büyüyen işsizlik uygulanan ekonomi politikaları hakkında yer yer güvensizlik yaratırken, dünya siyasetindeki olumsuz gelişmeler de kötümserliği arttırmıştır.

Sanayileşmiş ülkelerde fiyat artışlarının yıl ortalaması olarak %10 düzeyini geçeceği tahmin edilmektedir. Geçen yıl bu oran %8 dolaylarında idi. Ortalama büyüme hızı tahmini ise geçen yıl %3.5 düzeyindeki gerçekleşmeye karşı ancak %1 dolayındadır. İşsizlik oranının ise 1979 yılında %5 iken bu yıl %6.5 düzeyine varacağı tahmin edilmektedir.

Petrol ihracatçısı olmayan gelişmekte olan ülkelerde ortalama enflasyon hızı tahmini %30 dolaylarındadır. Sanayileşmiş ülkelerdeki olumsuz eğilimler gelişmekte olanlarda üretimi aynı yönde etkilemekle birlikte, grup içindeki az sayıda yarı sanayileşmiş ülkenin durumu ortalama büyüme hızının yine de %5 dolayında gerçekleşmesini sağlamıştır.

Petrol ihracatçısı olan gelişmekte olan ülkelerin durumu farklı görünmektedir. 1980 yılında bu ülkelerde ortalama enflasyon hızının, geçen yıldan biraz yüksek olmakla birlikte %12 dolayında kalacağı tahmin edilmektedir. Petrol dışındaki büyüme hızı tahmini ise ortalama %7 dolayındadır.

Doğu blokunun 1980 yılı ekonomik gelişmesi hakkında henüz ayrıntılı bilgiler yayınlanmış değildir. Ancak, sözkonusu ülkelerde de önemli üretim sorunları olduğu anlaşılmaktadır. Sovyet Rusya'da tahıl üretimi beklenenin altında gerçekleşmiş, bazı Doğu Avrupa ülkelerinde ise sanayi kesimi olumsuz eğilimler içine girmiştir. Blok ihracatında görülen parasal artış gerçek bir genişlemeden değil fiyat yükselmelerinden kaynaklanmaktadır.

1980 yılında sanayileşmiş ülkelerin cari işlemler dengesinde 60 milyar dolarlık bir açık beklenmektedir. Petrol ihracatçısı olmayan gelişmekte olanlar ise hemen aynı düzeyde açık vereceklerdir. Petrol ihracatçısı gelişmekte olan ülkelerin cari işlemler dengesinde ise doğal olarak bu iki açığın toplamına yakın düzeyde bir fazlalık oluşacaktır. Petrol ihracatçısı olmayan gelişmekte olan ülkelerde 1979 yılından 1980 yılına yaklaşık 13 milyar dolar genişleyen açığın yarısından çoğu dış borçlarla finanse edilmek zorundadır. Yıl sonunda bu grubun, toplam borçlarının 280 milyar doları bulacağı tahmin edilmektedir. Borç meblağının yaklaşık %35'i devletlerden, %20'si uluslararası kuruluşlardan, %45'i ise özel kuruluşlardan finanse edilecektir. Ancak, sanayileşmiş ülkelerin de bu yıl önemli boyutlarda açık vermesi nedeniyle devletten devlete borçlanmada sorunlar belirdikçe, borç erteleme çabalarının yoğunlaştığı gözlenmektedir.

Özetlenecek olursa, dünya ekonomisi -bir iki ülke dışında- bütünüyle olumsuz görünmektedir. Enflasyon, üretim gerilemesi ve genişleyen işsizlik ortak sorunlar haline gelmiştir. Ostelik birçok ülkede uygulanan farklı ekonomi politikaları da kısa sürede anlamlı sonuçlar vereceği benzememektedir. Başka bir deyişle dünya ekonomisi, son yirmi yılda birbiriyle uyumlu politikaları izleyememiş ülkelerin yarattığı karmaşıklığın bedelini yine bu ülkelere ödetmektedir. Bu karmaşıklıkta yalnızca sanayileşmiş ülkelerin etkisi olduğunu ileri sürmek de, verilere dayanmayan veya dünya ekonomisinin topyekûn gidişini iyi izleyemeyenlerin artık oldukça demode hale gelmiş olan kaba bir yorumu niteliğini almıştır.

Türkiye'nin ekonomik durumunu ve 1981 yılında ortaya çıkabilecek sorunları bu çerçevede içinde düşünmek gerekmektedir. Dünya ekonomisinin koşulları, bir ülkenin ekonomik geleceğinde kendi izlediği politikalar kadar dışardan yansıyan etkilerin de önemli rol oynayacağı bir döneme girildiği izlenimini vermektedir.

Dünya Ekonomisinin 1981 Yılı Görünümü

1981 yılında batı ekonomileri ikinci dünya savaşından buyana zor bir yıl daha geçireceklerdir. Yıl içinde çözülmesi en güç problem, son 18 aydır iki katına çıkan petrol fiyatlarının olumsuz etkilerinin bertaraf edilmesidir. Yıl içindeki yeni petrol zamlarının bu sorunun çözümünü daha da güçleştirmesi ihtimal dahilindedir.

Petrol ihracatmeyen gelişmekte olan ülkelerin de durgunluğa doğru gitmeleri ve halen büyük bir dış borç yükü altında olmaları, bu ülkelerin artan petrol fiyatlarından doğan ek ödemeler dengesi baskılarını yeni borçlanmalarla gidermelerini önemli oranda engelleyecektir. Ayrıca batı ülkelerindeki resesyon, gelişmekte olanların ihracatını da sınırlayacak, böylece ödemeler dengesine ilave yükler binerken, programlanan ama gerçekleştirilemeyen ithalat büyüme hızları üzerinde bir azaltıcı etki daha yaratacaktır.

OECD uzmanlarına göre 1981 yılı genel bir üretim gerilemesi yılı olarak geçecek, enflasyon ve işsizlik anlamlı ölçüde denetlenemeyecektir. OECD'de 1980 yılında %5.8 olan işsizlik oranının 1981 yılında %6.8 düzeyine çıkacağı tahmin edilmektedir. Hızlanan enflasyon ile birlikte bu büyük işsizlik oranının, toplumlar üzerine ağır ekonomik yükler getireceği açıktır. Başka bir deyişle, sosyal refah devleti kavramı üzerinde kuşkuyla yoğunlaşmaya başlayan hükümetler, belki de ilk kez ekonomik ve sosyal zorunluluklarla geçmişteki uygulamaları aynen devam ettirmek zorunda kalacaklardır.

1981 yılının bu görünümü dış ticarete himayeciliğin yaygınlaşacağı ve dünya ticaretini sınırlandıracağı izlenimini vermektedir. Sanayileşmiş ülkeler dahi serbest ticaretin getirdiği cari işlemler açıklarını massedebilmekte güçlük çecekleri kanısındadırlar. Oysa sözkonusu ülkelerin bu güçlüğü azaltmak için alacakları her tedbir, zaten cari işlemler açıkları ve ağır dış borç yükü altında ezilen petrol ihrac etmeyen gelişmekte olan ülkelerin durumunu bir kat daha ağırlaştıracaktır..

Bütün bu kötümser tahminlere karşı tek bir iyimser bekleyiş veya ümit, uluslararası finans çevrelerinin topyekun bir daralmaya izin vermeyecekleri noktası üzerine dayanmaktadır. Gerek sanayileşmiş gerek bir çok gelişmekte olan ülkede halen büyük boyutlarda yatırım potansiyeli mevcut bulunmaktadır. Bütün sorun, bu potansiyelin bir yandan uluslararası kuruluşlarca ve bir yandan da ulusal çabalarla nasıl harekete getirilebileceğidir.

Türkiye'nin 1981 yılı içindeki şansı bu son noktada yatmaktadır. Bütün uluslararası göstergeler bizimki gibi ülkeler için dünya ekonomisinin olumsuz bir yönde gittiği izlenimini vermektedir. Ancak, istatistik veriler ne olursa olsun böyle bir yönde giden uluslararası ekonomi içinde Türkiye'nin yerinin karşılaştırmalı olarak görüldüğü kadar olumsuz bulunmadığı söylenebilir. Bu hususu özellikle vurgulayan, ülkenin yatırım ve üretim potansiyelidir. Bu potansiyel yıl içinde kendi çabalarımızla değerlendirilirken sınırlı da olsa elde edilebilecek bir dış katkı sorunlarımızı daha kolay çözmeğe yardım edebilir.

DÜNYA EKONOMİSİ GÖSTERGELERİ*

	Büyüme Hızı (%)			İssizlik Oranı %			Tüketici Fiyatları Artışı (%)			Cari İşlemler Dengesi (Milyar \$)		
	1979	1980	1981	1979	1980	1981	1979	1980	1981	1979	1980	1981
Sanayileşmiş Ülkeler	3.5	1.0	-	5.0	6.5	-	8.0	10.1	-	- 17	- 60	-
OECD Ülkeleri	3.3	1.0	1.0	5.1	5.8	6.8	10.6	13.8	-	- 35	- 73	- 40
Petrol İhracatmayan gelişmekte olan ÜL.	5.4	5.0	-	-	-	-	25.0	30.8	-	- 37	- 50	- 56
Petrol ihracat eden gelişmekte olan ÜL.	4.2	7.0	-	-	-	-	11.0	12.0	-	68	116	82
Doğu Bloku Ülkeleri	5.8	2.7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Geçici tahminler

Türk Dış Ticaretinin Genel Görünümü

Türkiye'nin dış ticaretinde, çeşitli göstergeler açısından 1980 yılında önemli değişimler meydana gelmiştir. 1975 yılından sonra artış hızı yavaşlayan dış ticaret hacmi yeniden canlanma dönemine girmiş bulunmaktadır. İhracat ve ithalatın gayrisafi milli hasıla içindeki payları yükselmiştir. Mamul mallar ihracatı tüm olumsuz koşullara rağmen artmaya devam etmektedir. Dünya ihracatı içinde ihracatın payı az da olsa artmıştır. Ancak, ihracatın ithalatı karşılama oranı ve toplam dış ticaret içinde ihracatın payı azalmış, dış ticaret açığı yeniden genişlemiştir.

DİŞ TİCARET GÖSTERGELERİ

	İthalat		İhracat		GSYİH içinde İthalat		GSYİH içinde İhracat		Dış Ticaret içinde İhr.		Dünya İhracatında Türkiye'nin Payı		İhracatın İthalata Oranı	
	(Milyon \$)	% Artış	(Milyon \$)	% Artış	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1975	4738	25.4	1401	- 8.5	13.3	3.9	22.8	0.18	29.6					
1976	5128	8.2	1960	39.7	12.6	4.7	27.7	0.22	38.2					
1977	5796	13.0	1753	-10.4	12.2	3.6	23.2	0.17	30.2					
1978	4599	-20.7	2288	30.4	8.9	4.4	33.2	0.19	48.8					
1979	5069	10.2	2261	- 1.2	8.7	3.7	30.8	0.15	44.6					
1980*	6300	24.2	2840	25.6	11.7	5.2	31.1	0.16	45.1					

*Geçici tahminler

25 Ocak tedbirleri içinde önemli bir yer tutan uluslararası ekonomik ilişkileri canlandırmaya yönelik kararlar özellikle yılın ilk yarısında doğrudan etkilerini yoğun biçimde gösterememiştir. Gerçi sağlanan dış krediler bekleyen transferlerin yeniden başlamasını kolaylaştırmış, yükselen kurlar işçi dövizleri girişini hızlandırmış ama ihracat yavaş gelişimini ısrarla devam ettirmiştir. Ancak, yılın ikinci yarısından sonra ihracatın canlanmaya başladığı görülmektedir. İyimser bir tahminle yıl sonunda ihracat 2.7-2.8 milyar dolar dolaylarında gerçekleşmiş olacaktır. Bununla birlikte dış ticaret yine de 3.5 milyar dolar dolayında açık verecektir. Yükselen dış borç faiz ve taksitleri, görünmeyen işlemlerin, dış ticaret açığını kapatabilmesini giderek güçleştirmektedir. Gerçi yükselen kurlar ve iç kredi faizleri döviz talebini sınırlamaktadır ama ihracattaki yavaş gelişme döviz arzının doğal gelişimini engellediği için dış dengenin kurulmasını geciktirmekte, üstelik sınırlanan döviz talebi iç üretimi de olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Dış ticarete 1980 yılının eğilimleri bütünüyle dikkate alındığında her türlü eleştiriye rağmen hızla büyümekte olan sorunların önüne bir set çekilmiş olduğunu görmezden gelmek mümkün değildir. Eğer yıl içinde kurlar devamlı düzeltilmese ve yeterli dış krediler sağlanmasaydı, üretim gerçekleştirmeleri ile dış denge çok daha önemli boyutlarda sorunlara neden olabilecekti. Ancak elde edilen sonuçlar henüz yeterli olmaktan uzaktır. Dış ticaretin yapısında ihracat yönünden gelen sağlıksız görünüm bütünüyle ortadan kaldırılmadıkça ekonominin dış dengesindeki aksaklığın iç dengeler üzerindeki olumsuz etkileri de kaçınılmaz olarak devam edecektir.

Ihracat

Türkiye ihracatının toplam dünya ihracatı içindeki payı özellikle 1967 yılından sonra azalma eğilimine girerek 1979 yılında %0.15 düzeyine kadar inmiştir. 1980 yılında bu oranın az da olsa yükselerek %0.16 düzeyine varması ihtimali vardır.

1970 yılına kadar olan dönemde bir yandan Türk lirasının aşırı değerlenmiş tutulması, öte yandan ihracat potansiyeli hakkında devamedegelen kötümser görüşler, ihracat üzerinde hem doğrudan, hem de dolaylı olumsuz etkiler yaratmıştır. 1970 devalüasyonunun, bu olumsuz gidişi bir noktada kırdığı söylenebilir. Ancak, 1975'den sonra enflasyonist politikalardan kaynaklanan iç talep genişliği ve iç fiyatların dünya fiyatlarının üstüne çıkması, döviz kurlarının bu eğilimlere göre düzeltilmesinde devamlı geç kalınması ve dünya ekonomisindeki durgunluğun neden olduğu dış talep daralması ihracatın yeniden yavaşlamasına yol açmıştır.

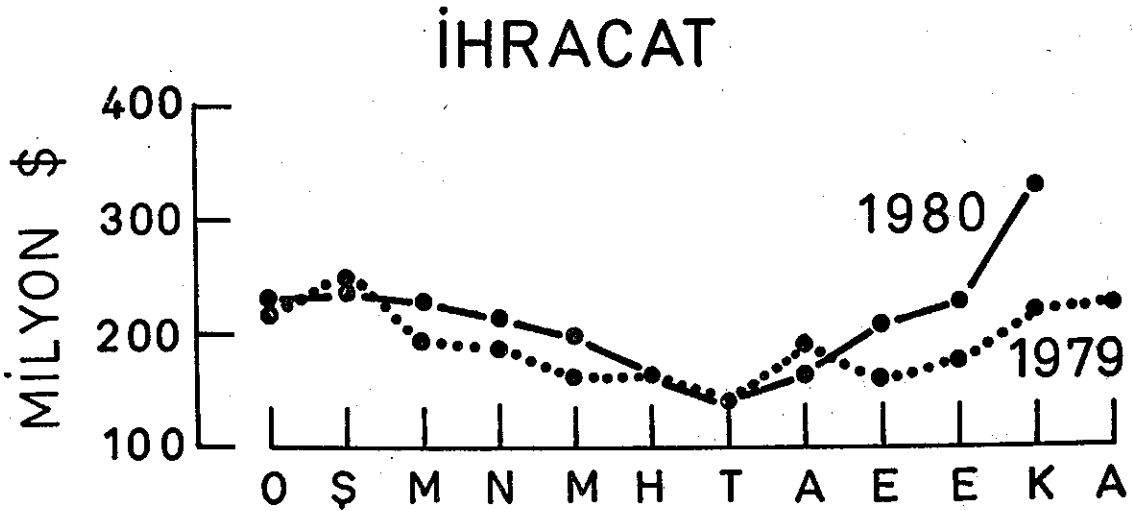
1980 yılının ilk 11 ayında 2.339 milyar dolarlık ihracat yapılmıştır. 1979 yılının aynı döneminden %14.5 oranında daha fazla ihracat yapılmış olmaktadır. Aralık ayı ihracatının 500 milyon \$ civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu durumda 1980 yılı ihracatı 2.8 milyar \$'lık bir büyüklüğe ulaşmış olacaktır. Bu %25.6'lık bir artış demektir.

İHRACAT

(Milyon Dolar)

	1979	1980	Fark	% Değişme
Ocak	216.2	227.9	11.8	5.4
Şubat	249.3	242.4	- 6.8	- 2.7
Mart	196.2	229.3	33.0	16.8
Nisan	187.4	211.0	23.7	12.6
Mayıs	162.5	193.6	31.0	19.0
Haziran	167.2	162.9	- 4.4	- 2.6
Temmuz	146.3	145.0	- 1.3	- 0.7
Ağustos	162.0	165.2	3.2	2.0
Eylül	168.4	202.6	34.2	20.3
Ekim	174.7	231.5	56.8	32.5
Kasım	212.8	327.2	114.9	54.0
Aralık	218.2	501.1*	281.8	119.1
Ocak-Kasım	2043.0	2338.9	295.9	14.5
Yıllık	2261.2	2.840.0*	578.8	25.6

*Tahmin

IHRACAT
(Ocak - Kasım)

	1 9 7 9	1 9 8 0
	Ton (000 \$)	Ton (000 \$)
I.TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ	1.209.949	1.351.441
A.Bitkisel Ürünler	1.127.802	1.205.543
a)Hububat	87.382	53.716
- Buğday	671.228	187.920
- Diğerleri	-	24.079
b)Baklagiller	69.176	79.334
c)Sanayi Bitkileri	391.937	481.955
- Tütün	66.807	73.983
- Pamuk (Ham)	134.921	146.553
- Linterler	23.564	21.301
- Diğerleri	-	15.266
d)Meyvalar ve Sebzeler	564.252	622.361
- İncir (Kuru)	32.077	29.502
- Üzüm (Kuru)	67.348	71.360
- Fındık	120.566	85.880
- Antep Fıstığı	762	548
- Sert Kab.Diğer Mey.	2.921	3.332
- Portakal, Mandalina	35.629	30.475
- Limon	60.125	82.733
- Diğer Turuncgiller	5.484	6.389
- Diğer Taze Meyvalar	60.339	41.160
- Diğerleri	7.716	9.290
- Sebzeler	130.555	60.005
e)Tohumlar, Yağlı Tohumlar	13.885	12.857
f)Diğer Bitkiler	1.170	320
B.Hayvan ve Hayvansal Ürünler	56.134	75.206
a)Canlı Hayvan	38.048	68.321
b)Yün, Kıl	17.681	6.067
c)Ham Deriler, Postlar	58	-
d)Diğer Hayvansal Ürünler	347	818
C.Su Ürünleri	19.421	19.400
D.Orman Ürünleri	6.592	6.292
II.MADENCİLİK VE TAŞOCAK.KESİMİ	124.874	165.253
A.Metalik Olmayan Taşocak.Ürünleri	96.296	135.219
B.Maden Cevherleri	26.593	27.308
C.Yakıt Maddeleri	1.985	2.667
D.Diğer Madencilik Ürünleri	-	59

	1 9 7 9	1 9 8 0
	Ton (000 \$)	Ton (000 \$)
III.SANAYİ KESİMİ	708.130	822.122
A.Tarıma Dayalı İşl.Ürünler	137.810	164.979
a)Gıda San.Ürünleri	122.684	150.230
b)Gıda San.Yan.Ürünleri	278	61
c)İşlenmiş Tütün Mamulleri	-	2
d)İşlenmiş Orman Ürünleri	2.777	3.019
e)Dok.Elv.İşl.Görmüş Elyaf	12.075	11.667
B.İşlenmiş Petrol Ürünleri	-	9.258
C.Sanayi Ürünleri	530.320	647.975
a)Çimento Sanayi Ürünleri	43.223	24.122
b)Kimya Sanayi Ürünleri	18.589	64.015
c)Lastik-Plastik Ürünleri	3.055	12.212
d)Deri-Kösele İşleme Sanayi	38.821	41.686
e)Orman Ürünleri Sanayi	1.562	3.353
f)Dokumacılık Sanayi Ürünleri	339.432	350.724
- Sentetik,Suni iplikler	2.961	10.891
- Pamuk İplikleri	75.779	196.691
- Sentetik,suni dokuma	1.696	6.094
- Ham Bez	754	2.780
- Sair Pamuklu Dokuma	1.043	6.471
- Halı Kilim	561	37.202
- Diğer Dokuma Ürünleri	1.916	9.805
- Örme Eşyası	764	9.290
- Hazır Giyim	5.735	59.447
- Diğerleri	-	761
g)Cam,Seramik San.Or.	-	33.727
h)Demir-Çelik San.Or.	-	29.138
i)Demirdışı Met.San.	-	13.192
j)Madeni Eşya Sanayii	-	4.934
k)Makine Sanayii Ürünleri	-	11.241
l)Elektrikli Makinalar	-	3.763
m)Taşıt Araçları Sanayi	-	24.067
n)Diğer Sanayi Dalları	-	5.576
Toplam	2.042.953	2.338.906

İhracatın kesimlerarası dağılımında 1979 ve 1980 yılının Ocak-Kasım dönemleri karşılaştırıldığında tarım ve hayvancılık kesimi payında bir azalma, madencilik ve sanayi kesimi paylarında artış göze çarpmaktadır.

İHRACAT İÇİNDE KESİMLERİ PAYLARI
(Ocak-Kasım)

Kesimler	1979		1980	
	Değeri	Payı (%)	Değeri	Payı (%)
1) Tarım ve Hayvancılık	1.209.9	59.2	1.351.4	57.8
- Bitkisel Ürünler	1.127.8	55.2	1.250.5	53.5
- Hayvan ve Hay. Ürünler	56.1	2.7	75.2	3.2
- Su Ürünleri	19.4	0.9	19.4	0.8
- Orman Ürünleri	6.6	0.3	6.3	0.3
2) Madencilik ve Taşocakç.	124.9	6.1	165.3	7.1
3) Sanayi Kesimi	708.1	34.7	822.2	35.1
- Tarıma Dayalı Ürünler	137.8	6.7	165.0	7.0
- İşlenmiş Petrol Ürünleri	-	0.0	9.3	0.4
- Sanayi Ürünleri	530.3	26.0	648.0	27.7
Toplam	2.043.0		2.338.9	100.0

Ocak - Kasım dönemi ihracatının tarım ve hayvancılık kesimi toplam ihracatı 1351.4 milyon dolardır. 1979 yılının aynı dönemine göre %11.6 oranında artış meydana gelmiştir. Sanayi kesimi ihracatı ise 822.2 milyon dolar olup yine geçen yılın aynı dönemine göre %16.1 artış kaydetmiştir. Madencilik kesimindeki artış ise %32.3 dolayındadır.

Ocak - Kasım döneminde tarım kesiminde artış gösteren önemli ihracat malları sırasıyla %17.1 ile tütün, %8.4 ile fındık, %16.6 ile kuru üzüm, %28.2 ile pamuk olmuştur. Buğday ihracatı miktar olarak %72.0, döviz geliri olarak %65.0 gerilemiştir. Fındık, pamuk ve tütün ihracatı Kasım ayı sonunda 795.1 milyon dolara ulaşarak Ocak-Kasım dönemi toplam ihracatının üçte birini oluşturmuştur. Türkiye ilk kez bu yıl 2 milyon dolarlık işlenmiş tütün mamulü de ihracat etmiştir.

Sanayi kesiminden Ocak-Kasım döneminde yapılan ihracat geçen yılın aynı dönemine göre %16.1 oranında artarken bu artışta en önemli pay gıda sanayii ürünleri, kimya sanayii ürünleri, lastik-plastik sanayii ürünleri, deri-kösele işleme sanayii ve taşıt araçları sanayii ürünlerindedir. Sanayi ürünleri arasında en önemli kalemi oluşturan dokumacılık sanayii ürünleri ihracatı ancak %3.3 oranında genişleyebilmiştir. Özellikle bu ürünler arasında yer alan pamuk ipliğinde miktar olarak %32.3, döviz geliri olarak %19.0 gerileme dikkati çekicidir.

İhracatın bölgelere göre dağılımında dikkati çeken noktalar, toplam ihracat içinde OECD ülkelerinin payı azalırken ikili anlaşmalı ve serbest dövizli anlaşmalı üçüncü dünya ülkelerinin paylarında görülen genişleme eğilimidir.

İHRACATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
(Ocak-Ekim)

	1 9 7 9 (000 \$)	%	1 9 8 0 (000 \$)	%
OECD ÜLKELERİ	1.163.737	63.6	1.193.028	59.3
A)AET Ülkeleri	873.866	47.8	905.380	45.0
a)Altılar	784.551	42.9	820.880	40.8
- Batı Almanya	384.299	21.0	452.842	22.5
- Belçika-Lüksemburg	49.039	2.7	41.432	2.1
- Fransa	109.717	6.0	115.560	5.7
- Hollanda	61.140	3.3	62.542	3.1
- İtalya	180.356	9.9	148.454	7.4
b)Üçler	89.315	4.9	84.550	4.2
- Danimarka	5.148	0.3	5.512	0.3
- İngiltere	78.749	4.3	75.610	3.7
- İrlanda	5.418	0.3	3.428	0.2
B)Diğer OECD Ülkeleri	289.871	15.8	287.658	14.3
- A.B.D.	93.402	5.1	90.490	4.5
- İsviçre	93.952	5.1	75.438	3.7
- Japonya	19.654	1.1	22.033	1.1
- Diğer	82.863	4.5	99.727	5.0
İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	93.982	5.1	125.678	6.2
- Arnavutluk	130	0.0	8.603	0.4
- S.S.C.B.	93.852	5.1	117.075	5.8
SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞ- MALI ÜLKELER	496.596	27.1	600.930	29.9
a)Doğu Avrupa Ülkeleri	138.779	7.6	245.741	12.2
b)RCD Ülkeleri	11.578	0.6	43.866	2.2
c)Diğerleri	346.239	18.9	311.323	15.5
DİĞER ÜLKELER	75.861	4.2	92.035	4.6
TOPLAM	1.830.176	100.0	2.011.681	100.0

Ocak-Ekim döneminde RCD ülkeleri, serbest dövizle anlaşmalı bulunan Doğu Avrupa ülkeleri ve üçüncü dünya ülkelerinin toplam ihracat içindeki payı %30 dolayındadır. Türkiye 10 ayda sözkonusu ülkelere yaklaşık 600 milyon dolarlık ihracat yapmıştır. En fazla ihracat yapılan ülke ise 641.8 milyon dolarlık ihracat ile Federal Almanya'dır. İkinci ve üçüncü sıralarda sırasıyla 148 ve 117 milyon dolarlık ihracat ile İtalya ve Sovyetler Birliği yer almaktadır.

Türkiye'nin ihracatı açısından 1981 yılında önemli bir olay, Yunanistan'ın Ortak Pazar'a tam üyeliğinin başlamasıdır. İstanbul Ticaret Odası Gazetesinde yayınlanan bir araştırmaya göre, Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üyeliği sanayi malları ihracatını pek fazla etkilemeyecektir ama özellikle fındık, baklagiller ve zeytinyağı gibi tarımsal malların ihracatında kaçınılmaz olumsuz etkiler belirecektir. Ayrıca İngiltere Tarım Bakanlığı sorumluları 1981 yılından başlayarak ülkelerinin Yunanistan'ın tarım ürünlerinin baş alıcısı olacağını ve sözkonusu ülkeye modern tarım teknolojisi ihraç edeceklerini açıkça beyan etmişlerdir.

1981 yılında özellikle yaş meyva ve sebze ihracatında TIR taşımacılığı yönünden önemli güçlüklerin belireceği anlaşılmaktadır. Türk karayolu taşımacılarının uluslararası tarifelere uymayan yüksek fiyat istemeleri (sözkonusu malların ihracatçılarına göre) rekabet imkanlarını sınırlamaktadır.

1980 yılında ihracatta görülen yavaş gelişme, yeni teşvik önlemlerini gündeme getirmiştir. Buna göre ihracat sigortasının biran önce kurulması öngörülmekte, vergileme mevzuatında ihracata yönelik imalat için vergi indirimlerinin gözden geçirilmesi düşünülmektedir.

Ihracatın gelişimini engelleyen etkenlerden biri halâ yeterli derecede elastikliğe kavuşmamış olan kur politikası, diğeri de teşviklerin yetersiz kalmasıdır. Ancak gerek daha elastik bir kur politikasının gerek ucuz ve tercihli hammadde altyapı döviz kredi tahsisi biçiminde yürürlüğe konacak bir teşvik politikasının dahi ihracatı uyarmada yine de yetersiz kalacağı açıktır. Bunun nedeni de ithalat üzerindeki vergiler ile vergi benzeri yüklerin çok ağır olmasıdır. Sözkonusu yükler, resmi kurun yaklaşık %50'si üstünde ikinci bir fiilî kur oluşturmaktadır ve iç piyasaya satışlar bu ikinci kur tarafından korunmakta ve teşvik edilmektedir. Bu sorunun çözümünde ortaya çıkan en büyük güçlük de, her ayarlamada iki kur arasındaki mutlak farkın büyümesidir. Bugünkü vergi gelirleri yapısı içinde ithalden alınan vergilerin ve vergi benzeri gelirlerin önemli bir paya sahip olması sözkonusu sorunun çözümünde ikinci önemli güçlüğü yaratmaktadır. Şu halde gerçekçi olmak ve kısa dönemde ihracatı anlamlı boyutlarda uyarmada ciddi sınırlamalar oluşturan bu koşulları dikkate almak gerekmektedir. Bu sınırlamaları ortadan kaldırmak çok güç görünmektedir ama hiç olmazsa ileriye ait ihracat projeksiyonlarında ihtiyatlı bulunmak, dış finans gereğinin hesaplanmasında ilgilileri hatalardan kurtarabilir.

İthalat

1970 yılından sonra hızla genişleyen ithalat, 1972-1977 döneminde yılda ortalama %30 artarak dönem sonunda yaklaşık dört katına çıkmıştır. Döviz darboğazı nedeniyle 1978 yılında ithalat %20 daralmış, 1979'da ise ancak %10'luk bir artış göstermiş, 1980 yılında ithalat hacmindeki artış oranı %25 dolaylarına yaklaşmıştır.

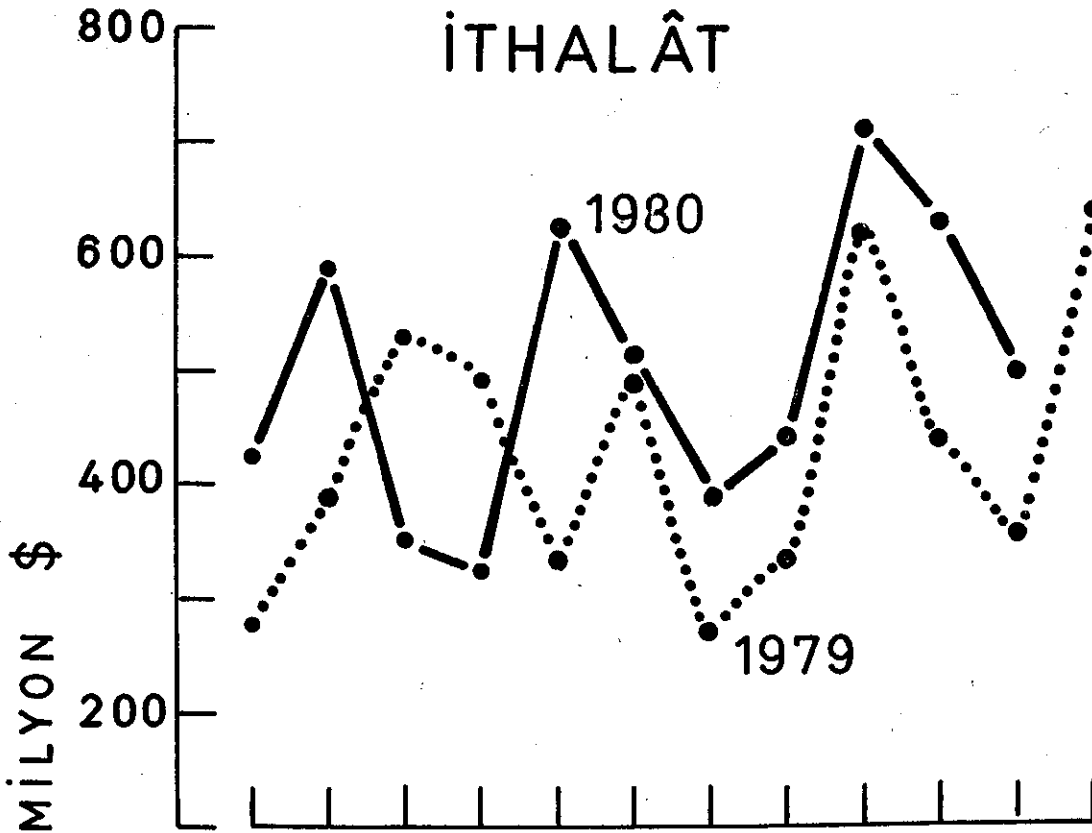
1980 yılının ilk 11 ayında 5.515.2 milyon dolarlık ithalat yapılmış ve geçen yılın eş dönemindeki ithalat 1.088.1 milyon dolarlık bir fark ile %24.5 dolayında aşılmıştır. Aralık ayı ithalatının 800 milyon \$ olacağı tahmin edilmektedir. Ancak petrol faturaları ödemeleri yapıldığı takdirde bu rakamın daha da büyüme ihtimali vardır. Genel bir tahmin olarak 1980 yılı ithalat rakamı bu durumda 6.3 milyar dolara ulaşmaktadır.

İTHALAT

(Milyon Dolar)

	1979	1980	Fark	% Değişme
Ocak	278.9	419.5	140.6	50.4
Şubat	389.5	586.8	197.3	50.7
Mart	525.8	349.1	-176.7	-33.6
Nisan	386.6	322.4	- 64.2	-16.6
Mayıs	335.9	624.6	288.7	85.9
Haziran	486.9	570.1	83.2	17.1
Temmuz	272.0	385.0	113.0	41.5
Ağustos	334.1	442.4	108.3	32.4
Eylül	621.9	751.5	129.6	20.8
Ekim	436.9	627.4	190.6	43.6
Kasım	358.4	498.7	140.3	39.1
Aralık	642.4	800*	157.6	60.0
Ocak-Kasım	4427.1	5515.2	1088.1	24.5
Yıllık	5069.4	6300.0 *	1230.6	24.3

*Tahmin

Dünya ekonomisinde özellikle petrol fiyatlarındaki artışlardan kaynaklanan olumsuz eğilimler Türkiye'nin ithalatını da doğrudan ve dolaylı, toplam döviz harcaması ve mal gruplarına dağılım açısından etkilemiştir.

Türkiye ithalatının son yıllarda hızla genişlemesinde etken olan en önemli nedenlerden biri de giderek büyüyen petrol faturasıdır. %10 dolayındaki son OPEC zammının 1981 yılı ödemeler dengesine 300 milyon dolar dolayında bir ek yük getireceği tahmin edilmektedir. 1980 yılı sonunda petrol için döviz transferleri toplamının 3.1 milyar dolara ulaşması ihtimali büyüktür. 1981 yılı petrol ithalatı miktar olarak artmasa bile döviz harcaması olarak 3.4 milyar dolarlık bir faturayla ihracat ve işçi dövizleri toplamının %80 dolayına ulaşacaktır. Yıl içinde yeni zamların gelmesi halinde bu meblağın 4.0 milyar dolara, oranın %87 düzeyine yaklaşması ihtimali vardır. Türkiye için diğer bir olumsuz durum, petrol ihtiyacı artarken iç üretimdeki azalma eğilimidir.

HAM PETROL VE PETROL ÜRÜNLERİ
ÜRETİM VE İTHALATI

	1978	1979	(Bin Ton) 1980*
Ham Petrol	13.415	10.092	6.976
- Yurtiçi Üretim	2.653	2.901	1.742
- İthalat	10.762	7.191	5.234
Petrol Ürünleri			
Benzin	2.319	3.785	3.414
- Yurtiçi Üretim	2.056	1.875	1.478
- İthalat	263	1.910	1.936
Motorin	4.505	4.422	3.148
- Yurtiçi Üretim	2.669	2.422	2.349
- İthalat	1.836	2.000(T)	799
Fuel-Oil	6.699	6.849	4.357
- Yurtiçi Üretim	6.000	4.565	3.253
- İthalat	699	2.284	1.104

*Ocak-Eylül dönemi

Petrol faturasının hızla büyümesi, hammadde ithalatının toplam ithalat içindeki payını 1972 yılındaki %45 düzeyinden 1979 yılında %67 düzeyine çıkarmıştır. Bu oranın 1980 yılının ilk dokuz ayında gerileyerek %57 düzeyine indiği tahmin edilmektedir. Bu gerilemede sözkonusu dönemin ham petrol ve petrol ürünleri ithalatındaki daralmaların birinci derecede rol oynadığı açıktır. Ancak, Ekim ayında ham petrol ve petrol ürünleri ithalatı yeniden hızlanmış, miktar ve değer olarak geçen yılın eş döneminde yapılan ithalatı aşmıştır. Bu nedenle Ekim sonu itibarıyla hammadde ithalatının toplam ithalat içindeki payında yeniden bir artış olduğu tahmin edilmektedir.

Makine-teçhizat ithalatının toplam ithalat içindeki payı 1972 yılında varmış olduğu %44.6 düzeyinden 1979 yılında %28.5 ve 1980 yılının ilk dokuz ayında %22.8 dolayına inmiştir. Yatırım faaliyetinin bir dolaylı göstergesi olarak da kullanılan bu göstergenin pek olumlu gözükmeyen bir eğilime işaret etmekde olduğu açıktır. 1980 yılının ilk dokuz ayına ait en dikkati çeken gelişme, inşaat malzemesi ithalatının birden genişleyerek oransal payını %3.0'dan %18.1 düzeyine genişletirken, toplam ithalat içinde yatırım malları ithalat payını da 1979 yılındaki %31.5 düzeyinden 1980 yılının Ocak-Eylül döneminde %40.8 düzeyine çıkarmasıdır. Ancak bu ani değişikliklerin nedeninin bir kodlama yanlışlığı olduğu sanılmaktadır.

MAL GRUPLARINA GÖRE İTHALAT
(%)

	1963	1967	1972	1977	1978	1979	1980*
Yatırım Malları	45.8	47.2	50.1	38.9	34.6	31.5	40.8
- İnşaat Malz.	6.1	4.4	5.5	3.6	3.0	3.0	18.1
- Makine, Teçhizat	39.7	42.8	44.6	35.3	31.6	28.5	22.8
Hammaddeler	48.8	47.9	45.2	58.0	62.5	66.6	57.0
Tüketim Malları	5.4	4.9	4.7	3.7	2.9	1.9	2.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

*1980 Ocak-Eylül dönemindeki oranlarda görülen ani değişikliklerin bir kodlama yanlışlığından kaynaklandığı sanılmaktadır.

İthalatın mal gruplarına göre dağılımında daha yeni bir standart, ithal edilen malların ihracatın sınıflandırılmasına paralel biçimde tasnifidir. Buna göre Ocak-Kasım dönemi ithalatının dökümünde madencilik kesimi ithalatı geçen yılın eş dönemine kıyasla %78.0 oranında artış göstermiştir. Sanayi kesimi ithalat değeri 3.8 milyar dolarla geçen yılın eş dönemine göre %13.0 oranında fazladır. Sanayi kesiminin üç ana alt grubunda da artış olmuştur. Tarıma dayalı işlenmiş ürünler ithalatında %162, petrol ürünlerinde %1.5, sanayi ürünlerinde %10.4 oranlarında artış vardır. İthalattaki bu artışlar üretim için olumlu bir ortam yaratabilecek niteliktedir.

OCAK-KASIM DÖNEMİ İTHALATI

	1 9 7 9		1 9 8 0	
	Ton	(000 \$)	Ton	(000 \$)
TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		30.980		41.504
- Pirinç	12.671	4.620	-	-
- Merinos	5.479	16.569	4.829	19.910
- Deriler	805	1.515	1.910	4.335
- Kakao	429	1.551	671	2.223
- Diğerleri	-	6.725	-	15.036
MADENCİLİK VE TAŞOCAKCILIĞI KESİMİ		853.962		1.518.547
- Ham Petrol	6.139.330	774.974	6.254.293	1.393.025
- Kok Kömürü	39.074	2.397	6.062	954
- Diğerleri	-	76.591	-	124.568
SANAYİ KESİMİ		3.426.821		3.873.795
1) Tarıma Dayalı Ürünler		98.466		258.060
- Hayvansal ve Bitkisel				
Diğer Yağlar	15.280	13.031	54.363	40.672
- Dokumaya Elverişli Lifler	10.625	14.344	16.385	27.807
- Şeker	-	-	127.552	98.648
- İç Yağı	639	296	14.385	10.155
- Soya Yağı	68.596	49.790	99.086	64.953
- Diğerleri	-	21.005	-	15.825
2) Petrol Ürünleri		657.614		667.867
- Fuel Oil	2.019.124	196.330	1.502.541	227.149
- Makine Yağları	56.744	16.607	12.932	8.070
- Petrol Gazları	280.317	43.845	292.235	105.727
- Diğerleri	-	400.832	-	326.921
3) Sanayi Ürünleri		2.670.741		2.947.868
- Çimento Sanayi Ür.		75		271
- Kimya Sanayi Ür.		803.569		961.662
- Lastik-Plastik Sanayi Ür.		127.921		148.942
- Deri-Kösele San.Ürünleri		324		337
- Orman Ürünleri Sanayii		1.151		2.300
- Dokumacılık Sanayi Ürünleri		42.484		68.186
- Cam Seramik Sanayi Ürünleri		25.140		31.231
- Demir-Çelik San.Ür.	869.620	300.603	875.323	387.599
- Demirdışı Metaller San.Ürünleri		47.247		72.652
- Makine Sanayi Ürünleri		809.090		719.566
- Madeni Eşya Sanayi Ürünleri		12.821		20.831
- Elektrikli Cihaz San.Ürünleri		225.150		232.114
- Taşıt Araçları Sanayi Ürünleri		198.842		184.481
- Diğer Sanayi Ürünleri		76.324		117.696
BEDELSİZ İTHALAT		115.315		81.401
GENEL TOPLAM		4.327.078		5.515.247

1980 yılının Ocak-Kasım döneminde liberasyondan gerçekleştirilen ithalat 3.992 milyon dolar olup, toplam ithalatın %72.4 kadarını oluşturmaktadır. Geçen yılın aynı döneminde bu oran %66.8 dolayında idi. Son yılların bunalımının doğal sonucu olarak programlanan ithalatın toplam ithalat içindeki payı devamlı azalırken kendi kendini finanse eden ithalat oranı genişlemiştir. Ocak-Kasım döneminde tahsisli ithal malları ithalatının toplam ithalat içindeki payı 1979 yılında %20.1 iken bu oran 1980 yılında %14.6 düzeyine inmiştir. Bedelsiz ithalat ve özel yabancı sermaye kanalından yapılan ithalat da geçen yıla göre sırasıyla %29.5 ve %14.3 oranlarında düşmüş, proje kredileri ile yapılan ithalat %54.9 yükselmiştir.

KAYNAKLARA GÖRE OCAK-KASIM İTHALATI

	1979 (000 \$)	1980 (000 \$)	Fark	% Değişim
Liberasyon	2.957.047	3.992.362	1.035.315	35.0
Tahsisli İthal Malları	888.752	809.259	- 79.493	- 9.0
Anlaşmalılar	100.440	117.917	17.477	17.4
- Program İthalatı	3.946.239	4.919.538	973.299	24.6
Nato-Enfrastrüktür	10.059	16.016	5.957	59.2
Özel Yabancı Sermaye	33.111	28.397	- 4.714	-14.3
Proje Kredileri	295.899	458.414	162.515	54.9
Surplus İthalatı	-	-	-	-
Bedelsiz İthalat	115.315	81.401	33.914	-29.5
a) Bedelsiz	(102.173)	(71.112)	(- 31.061)	(-30.0)
b) Bağış	(13.142)	(10.289)	(- 2.852)	(-21.7)
Diğerleri	26.455	11.479	- 14.976	-56.6
Toplam	4.427.078	5.515.245	1.088.167	24.6

Libere ithalat niteliğindeki transferler, Ocak-Ekim döneminde fiili libere ithalatın %90, tahsisli ithal malları transferleri ile fiili tahsisli ithalatın %32'si düzeyindedir. Geçen yılın aynı döneminde bu oranlar sırasıyla %87.7 ve yine %32.0 idi. Geçen yılın Ocak-Ekim döneminde 48.7 olan kota dışı ithalat transferleri bu yılın aynı döneminde 49.7 milyon dolar olup sözkonusu transferlerin 49.3 milyon doları Merkez Bankası tarafından, 0.4 milyon dolar gibi çok küçük bir kısmı özel bankalarca gerçekleştirilmiştir.

İTHALAT TRANSFERLERİ
(Ocak-Ekim)

	(Milyon Dolar)	
	1979	1980
<u>Libere ithalat</u>		
- Fıllı	2.707.4	3.660.1
- Transfer	2.374.6	3.279.4
Merkez Bankası	1.410.2	1.273.9
Özel Bankalar	964.4	2.005.5
Transfer/ithalat (%)	87.1	89.6
<u>Tahsisli ithalat</u>		
- Fıllı	819.3	717.4
- Transfer	261.4	228.5
Merkez Bankası	197.8	104.1
Özel Bankalar	63.6	124.5
Transfer/ithalat (%)	31.9	31.9
<u>Kota Dışı ithalat</u>		
- Transfer	48.6	49.7
Merkez Bankası	38.6	49.3
Özel Bankalar	-	0.4
Transfer/ithalat (%)		

Türkiye'nin ülke gruplarına göre ithalatında son dönemlerde bazı değişmeler meydana gelmeye başlamıştır. Örneğin OECD ülkelerinin ithalatımızdaki önemi yavaş da olsa giderek azalmaktadır. Söz konusu ülke grubunun toplam ithalat içindeki payı 1975 yılında %73.9 iken bu oran 1978 ve 1979 yıllarında sırasıyla %60.7 ve %60.4, 1980 yılının ilk 10 ayında ise %54.0 olmuştur. OECD ülkelerinden yapılan ithalattaki değişimin aksine, RCD ülkeleri ve serbest dövizle ödeme anlaşması bulunan Doğu Avrupa ülkeleri ile üçüncü dünya ülkelerinin 1979 Ocak-Ekim döneminde toplam ithalat içinde %32.0 olan payları 1980 yılının aynı döneminde %38.2 düzeyine çıkmıştır. Bu yılın ilk 10 aylık döneminde söz konusu ülkelere 2 milyar dolar dolayında mal ithal edilmiştir.

1980 yılının Ocak-Ekim döneminde Federal Almanya'dan toplam ithalatın %13.0'ı dolayında 641.8 milyon dolarlık ithalat yapılmıştır. İkinci, üçüncü ve dördüncü sıralarda sırasıyla 310.4 milyon dolarlık ithalatla ABD, 263.6 milyon dolarlık ithalatla Fransa, 247.5 milyon dolarlık ithalatla İngiltere yer almıştır.

İTHALATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
(Ocak-Ekim)

	1 9 7 9		(Milyon Dolar) (% olarak)	
	(000 \$)	(%)	(000 \$)	(%)
OECD ÜLKELERİ	2.492.392	61.3	2.706.299	54.0
A) AET Ülkeleri	1.484.984	36.5	1.691.128	33.7
a) Altılar	1.301.191	32.0	1.435.879	28.6
- Batı Almanya	528.004	13.0	641.825	12.8
- Belçika-Lüksemburg	68.153	1.7	124.315	2.5
- Fransa	258.607	6.3	263.600	5.2
- Hollanda	72.505	1.8	165.901	3.3
- İtalya	373.922	9.2	240.238	4.8
b) Üçler	183.793	4.5	255.249	5.1
- Danimarka	6.232	0.2	6.616	0.1
- İngiltere	177.055	4.3	247.533	5.0
- İrlanda	506	0.0	1.100	0.0
B) Diğer OECD Ülkeleri	1.007.408	24.8	1.015.171	20.3
- ABD	306.531	7.5	310.373	6.2
- İsviçre	205.968	5.1	253.113	5.1
- Japonya	175.312	4.3	78.933	1.6
- Diğerleri	319.597	7.9	372.752	7.4
İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	81.929	2.0	101.057	2.0
- Arnavutluk	2.176	0.0	3.472	0.1
- SSCB	79.753	2.0	97.585	1.9
SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	1.302.583	32.0	1.916.575	38.2
- Doğu Avrupa Ülkeleri	388.728	9.5	417.850	8.3
- RCD Ülkeleri	116.363	2.9	195.124	3.9
- Diğerleri	797.492	19.6	1.303.601	26.0
DİĞER ÜLKELER	191.776	4.7	292.524	5.8
TOPLAM	4.068.680	100.0	5.016.455	100.0

Dış Ticaret Hadleri

Petrol bunalımı dolayısıyla 1974'den başlayarak aleyhde seyretmeye başlayan ticaret hadleri, 1980 yılında birden daha da ciddi bir düşme içine girmiştir.

TİCARET HADLERİ (1973=100)

			(Dolar olarak)
	İhracat Fiyatları	İthalat Fiyatları	Ticaret Hadleri
1974	136.0	147.9	92.0
1975	128.3	165.1	77.7
1976	133.3	167.0	79.8
1977	146.2	184.1	79.4
1978	154.9	209.8	73.8
1979	182.4	247.5	73.7
1980*	208.9	315.4	66.2

*Yıl ortası itibariyle
Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Gerek uzun dönemli aleyhde gidişin, gerek 1980 yılındaki ciddi düşmenin nedeninin petrol fiyatlarındaki artışlardan kaynaklandığı açıktır. Petrol sorunu, yalnız bu konuda değil ekonominin genel darboğazlarında da olumsuz etkiler yaratmıştır.

1973 yılı sonunda başlayan petrol fiyat artışlarının dış ticaret üzerindeki dolaysız ve dolaylı etkilerinin Türkiye Ekonomisinin karşılaştığı sorunların başlıca kaynağını oluşturduğu söylenebilir.

İthalatın dolar olarak 1973 ile 1980 arasında üç katına yükselmesine rağmen ithal malları fiyat endeksinin dört katına çıkması 1980 ithalat miktarının 1976 yılındakinin ancak %54.8'ine eşit olmasına yol açmıştır.

Petrol ithalatının dolar değeri, toplam ithalatın yarısına yükselmiş bulunmaktadır. 1973 yılında petrol ithalatı toplam ithalatın %10'nundan ibaretti. Petrol ithalatında meydana gelen bu genişleme petrol dışı ithalatın 1977'de 4.3 milyar dolardan 1980'de 3.2 milyar dolara daralmasına yol açmış, fiyatlarının da artmasıyla petrol dışı ithalatın miktar endeksi 1973'e göre %71.4'e, 1976'ya göre %49'a inmiştir. Diğer yandan ihracatın 1973-1980 arasında %115.6 artmasına rağmen, artışın fiyat yükselmelerinden kaynaklanması, ihracat miktar endeksinin 1973'e göre %87.3'e inmesine neden olmuştur.

Petrol dışındaki dış ticaret hadlerinde son yıllarda bir düzelme olduğu muhakkaktır. Dış ticaret hadleri yeniden %94.7 düzeyine kadar yükselmiştir. Ancak dış ticaret hadleri hesaplarına petrol dahil edildiği takdirde dış ticaret hadlerinin 1980 yılında %62'ye düşmesi beklenmektedir.

Bütün bu eğilimlerin 1981 yılında da devam edeceği söylenebilir.

PETROL BUNALIMINDA DIŞ TİCARETİMİZ
(1973-1980)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
İthalat (Milyon \$)	2086	3778	4739	5129	5796	4599	5069	6300
İthalat Fiyat Endeksi	100.0	165.7	184.9	177.4	201.1	229.0	282.1	397.2
İthalat Miktar Endeksi	100.0	109.4	122.9	138.6	138.2	96.3	86.2	76.0
Petrol İthalatı (Milyon \$)	222	764	810	1127	1471	1440	1712	3100
Petrol Fiyat Endeksi	100.0	251.6	304.3	322.7	367.8	376.3	531.9	914.4
Petrol Miktar Endeksi	100.0	136.9	119.9	157.5	180.4	172.5	145.0	152.8
Petrol Dışı İthalat (Milyon \$)	1864	3014	3929	4002	4325	3159	3357	3200
Petrol Dışı Fiyat Endeksi	100.0	144.4	158.4	147.5	166.8	198.4	226.0	260.9
Petrol Dışı Miktar Endeksi	100.0	112.0	127.7	145.5	139.1	85.4	79.7	71.4
İhracat (Milyon \$)	1317	1532	1401	1960	1753	2288	2261	2840
İhracat Fiyat Endeksi	100.0	131.8	132.1	136.2	145.3	156.8	192.4	247.1
İhracat Miktar Endeksi	100.0	88.1	80.5	109.2	91.6	110.7	89.2	87.3
Dış Ticaret Hadleri	100.0	79.5	71.4	76.7	72.2	68.5	68.2	62.2
Dış Ticaret Hadleri (Petrol dışında)	100.0	91.3	83.4	92.3	87.1	79.0	85.1	94.7

Kaynak:DPT

1981 Yılı İthalat Rejimi

1981 yılı ithalat rejimi Ocak ayı başında ilan edilmiş bulunmaktadır. Söz konusu rejimin en ilgi çeken ve üzerinde en fazla tartışma yapılan yanı liberasyon uygulamasının genişletilmesi ve tahsislerin kaldırılmış olmasıdır.

Tahsisli ithalat kapsamında bulunan malların (1) ve (2) sayılı liberasyon listelerine aktarılması ile birlikte, (1) sayılı liberasyon listesi için ithalatçılarından alınan %15 ve %30 oranındaki teminatlar %10 ve %20 düzeyine indirilmiş bulunmaktadır. İthal müsaade belgelerinin süresi 3 aydan 4 aya çıkarılırken, ithalat müsaadelerine ilişkin süre yine 6 ay olarak bırakılmış, ancak bu müsaadelerin uzatma süreleri 6 aydan 12 aya genişletilmiştir. İthalatta takas veya takasa bağlı işlem yapılamayacağı hükmü getirilmiştir. Eski, kullanılmış, kusurlu, standard dışı ve düşük kaliteli malların ithali yasaklanmıştır.

Tahsisli ithalat kapsamında bulunan malların liberasyon listelerine aktarılması iki açıdan olumlu karşılanmıştır: 1) İthalatın serbestleşmesiyle ekonominin dışa açılmasına ve kur değişimlerine karşı dış ekonomik ilişkilerde elastiklik sağlanmasına doğru olumlu bir adım atılmıştır. (2) Tahsisli ithalatın kaldırılmasıyla bu yoldan sağlanan rantlar engellenmiştir.

Ancak, gerek liberasyonun genişlemesi gerekse 1981 yılı ithalatının finansmanı üzerine yoğun tartışmalar da yapılmaktadır. Bu tartışmalar şöyle özetlenebilir:

Kur politikasında daha esnek bir uygulamaya gidilmeden ithalatta liberasyonun genişletilmesi, ekonominin dışa açılmasında tek başına yeterli olamaz. Kaldı ki ithalat programına göre 1981 yılında petrol ve gübrenin ağırlığı 5.3 milyar dolar olacak, gerçek liberasyon uygulaması için geriye ancak 3.7 milyar dolarlık (toplam ithalatın %40'ı dolayında) bir meblağ kalacaktır. Bu meblağın gerçek bir liberasyon uygulaması olarak yetersiz kalacağı açıktır.

Öte yandan 1981 yılında programlanan 9 milyar dolarlık ithalatın finansmanı için öngörülen döviz gelirleri ve kredi tutarları gerçekçi görünmemektedir. 3.5 milyar dolarlık ihracat kolay ulaşılamayacak bir hedeftir. Öte yandan 2.5 milyar doları program kredisi, 0.9 milyar doları proje kredisi ve 0.4 milyar doları IMF kredisi olarak düşünülen 3.8 milyar dolar dolayındaki toplam dış kredi tahminleri de iyimserdir. İhracat ve krediler için daha gerçekçi rakamlar sırasıyla 3.2 milyar dolar ve 3.3 milyar dolar olabilir. Bu durumda ithalatın ancak 8 milyar dolayında gerçekleşmesi ihtimali büyümehtir. Bu ithalat rakamı, başta verdiğimiz büyüme hızı tahmini ile de daha tutarlı görünmektedir.

İşçi Dövizleri ve Diğer Görünmeyenler

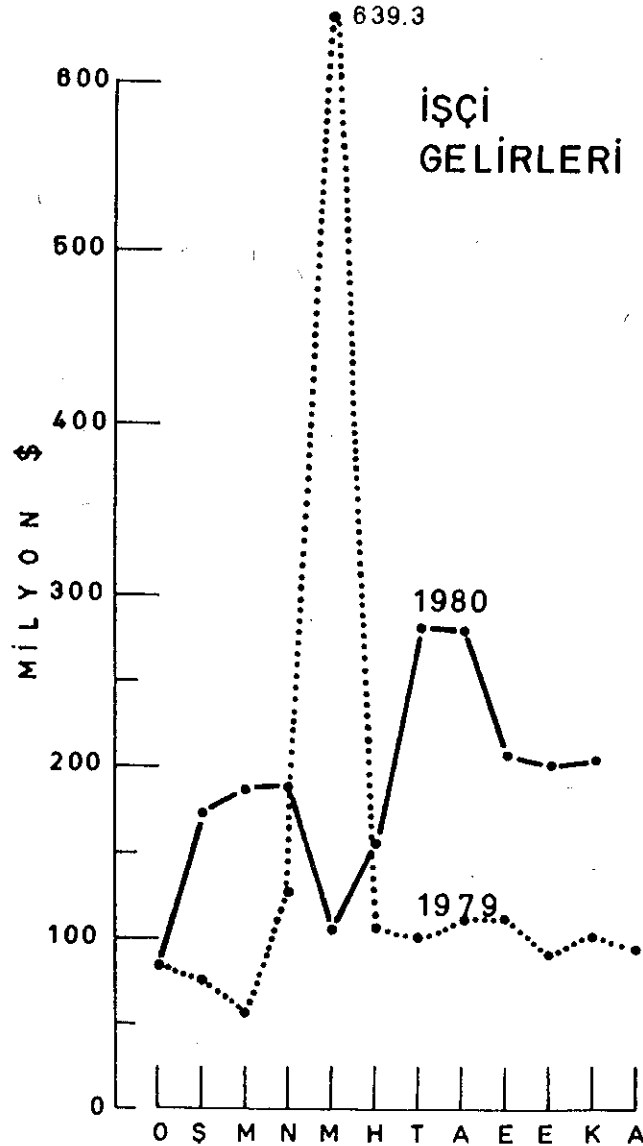
1976 yılından başlayarak yavaşlamaya başlayan işçi döviz girişleri, 1979 yılında %73.0 dolaylarında olağanüstü bir artış göstermiştir. Bu artışta en önemli etken 10 Nisan 1979 tarihinde başlayan ve iki ay süren primli döviz kuru uygulamasıdır. Dövizli oto satışları, işçi dövizlerine uygulanan faiz oranlarının yükseltilmesi, gibi faktörler de işçi döviz girişini uyarımış olmakla birlikte, primli kur uygulamasının esas etken olduğu açıktır.

Aynı artış eğilimi 1980 yılında da devam etmiş ve özellikle sürekli düzeltilen kurlar yılın ilk 11 ayında işçi döviz girişinin 1.885 milyon dolara ulaşmasında birinci derecede rol oynamıştır. Böylece işçi dövizleri 1980 yılının Ocak-Kasım döneminde 1979 yılının aynı dönemine göre %17.7 dolayında artmış bulunmaktadır. Son ayların artış temposu dikkate alınırsa 1980 yılında toplam işçi döviz girişlerinin 1979 yılı toplamını %30 dolayında aşarak 2.1 milyar dolayına ulaşabileceğı açıktır. Bu artışta kur düzeltmeleri yanında paralel piyasada hem kurların yüksekliğı hem de iç para sıkıntısı nedeniyle daralan döviz talebinin işçi dövizlerini resmi kanallara kaydırmasının da etkisi vardır.

İŞÇİ DÖVİZLERİ

(Milyon Dolar)

	1977	1978	1979	1980
Ocak	75.4	42.4	83.1	83.3
Şubat	69.4	43.4	75.4	173.3
Mart	70.6	73.5	55.6	111.7
Nisan	67.7	55.5	128.6	114.8
Mayıs	76.4	61.6	639.3	103.2
Haziran	94.3	66.0	106.2	155.0
Temmuz	106.2	87.2	100.8	279.4
Ağustos	109.1	109.3	111.4	279.5
Eylül	92.1	119.3	110.7	207.3
Ekim	81.3	129.9	90.5	205.0
Kasım	63.8	95.8	99.6	172.5
Aralık	75.4	99.1	93.2	-
Ocak-Kasım	906.3	883.9	1601.2	1.885.2
Ocak-Aralık	981.7	983.0	1694.4	-

İşçi dövizlerinin ihracat ile birlikte ithalatı karşılama oranı 1980 yılının Ocak-Kasım döneminde %76.6 olmuştur. Geçen yılın aynı döneminde bu oran %82.3 idi. Bu yılın performansı, 1978 yılının %70.0 oranına göre oldukça yüksek olmakla birlikte, geçen yıla kıyasla önemli bir imkan daralması göze çarpmaktadır. Bununla beraber yıl sonunda sözkonusu oranın yeniden %80 dolayına çıkması beklenmektedir.

İŞÇİ DÖVİZİ VE İHRACATIN
İTHALATI KARŞILAMA ORANI
(Ocak-Kasım)

	(Milyon Dolar)		
	1978	1979	1980
İthalat	3.988.6	4.427.0	5.515.2
İhracat	1.907.0	2.043.0	2.338.9
İşçi Dövizî	883.9	1.601.2	1.885.2
Karşılama Oranı (%)	70.0	82.3	76.6

Turizm ve dış seyahat gelirlerindeki gelişme alınan önlemlere rağmen çok yavaş seyretmektedir. Gelirler geçen yıla kıyasla çok az artarken turizm giderleri daha hızlı genişlemektedir. Yıl sonunda net turizm gelirlerinin geçen yılın 186 milyon dolarlık düzeyini aşamayacağı tahmin edilmektedir.

TURİZM VE DIŞ SEYAHAT GELİRLERİ

	1 9 7 9			1 9 8 0		
	Gelir	Gider	Net	Gelir	Gider	Net
Ocak	12.4	6.9	5.5	11.7	7.8	3.9
Şubat	7.9	4.8	3.1	25.6	11.0	14.6
Mart	10.3	6.3	4.0	20.8	8.2	12.6
Nisan	18.1	7.0	11.0	16.3	6.7	9.6
Mayıs	73.0	8.4	64.5	16.3	9.7	6.6
Haziran	22.8	7.4	15.5	22.2	10.0	12.2
Temmuz	29.6	6.8	22.0	44.9	8.5	36.4
Ağustos	26.4	8.5	18.2	54.2	10.0	44.2
Eylül	22.6	7.4	15.2	40.1	18.2	21.8
Ekim	23.4	16.6	6.8	25.5	8.5	16.9
Kasım	20.0	7.1	12.9			
Aralık	13.7	7.7	6.0			
Ocak-Ekim	223.5	63.6	159.8	272.2	98.8	178.4
Yıllık	280.7	95.1	185.6			

1979 yılında dış borç faiz ödemeleri 546 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 1980 yılında faiz ödemelerinin, programlanan meblağın bir miktar üstünde olarak 1250 milyon doları bulacağı tahmin edilmektedir. Diğer görünmeyenler başlığı altında navlun, sigorta, liman ve komisyon gibi ödemelerle bu hizmetlerden gelen gelirler arasındaki net pozitif fark 1979 yılında 339 milyon dolar dolayındadır. Diğer görünmeyenler başlığı altında toplanan bu kalemlerden sağlanan net gelirin 1980 yılında 200 milyon doları bulunması beklenmektedir.

Ödemeler Dengesi

Devlet Planlama Teşkilatının 1980 yılı ödemeler dengesi gerçekleşme tahminlerine göre dış ticaret yıl sonu itibariyle 4.2 milyar dolar açık verecektir. Ancak bu tahminler yıl sonunda ihracatın 2.7 milyar doları, ithalatın ise 6.9 milyar doları bulacağı hesabına dayanmaktadır. İhracatın bu tahmini aşma ihtimali vardır ama ithalatın, artış temposunda Aralık ayında olağanüstü bir değişme olmazsa, 6.9 milyar dolarlık düzeye ulaşması oldukça güç görünmektedir. Bu nedenle kanımızca ithalat, ihracat ve dış ticaret açığı için daha olağan tahminler sırasıyla 6.3 milyar dolar, 2.8 milyar dolar ve 3.5 milyar dolardır.

Görünmeyen işlemler için 1980 yılı gerçekleşme tahminlerinde en çok tartışılan kalem dış borç faiz ödemeleridir. DPT'nin 905 milyon dolarlık gerçekleşme tahmini karşısında en yoğun biçimde yapılan alternatif tahmin 1250 milyon dolardır. Yine DPT işçi dövizleri ile diğer görünmeyenler gerçekleştirmelerini sırasıyla 2.000 milyon dolar ve 400 milyon dolar olarak tahmin ederken, aylar itibariyle gelişmeler bu kalemler için sırasıyla 2.100 milyon dolar ve 200 milyon dolarlık tahminleri daha gerçekçi kılmaktadır. Sonuç olarak görünmeyen işlemler DPT tahminlerine göre 1570 milyon dolar, diğer tahminlere göre 1.120 milyon dolar fazlalık verecektir.

Sermaye hareketlerinde ise ihtilaf borç taksidi ve program kredisi kalemlerindedir. DPT bu iki kalem için biraz da üstü kapalı olarak 400 milyon dolar ve 1800 milyon dolarlık tahminler yaparken, diğer bazı çevreler 600 milyon dolar ve 1250 milyon dolarlık rakamlar üzerinde durmaktadırlar. Sonuç olarak DPT tahminlerine göre sermaye hareketleri 2055 milyon dolarlık bir imkan sağlayarak ödemeler dengesinde 575 milyon dolarlık bir ek finans gereğine yol açarken alternatif tahminler 1225 milyon dolarlık sermaye hareketleri fazlalığı ve 1145 milyon dolarlık bir ek finans gereği üzerinde durmaktadırlar. Doğal bir sonuç olarak da DPT'nin 93 milyon dolarlık kısa ve orta vadeli sermaye hareketleri, alternatif tahminlerde 600 milyon doları aşmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatının 1981 yılı ödemeler dengesi program hedefleri, hayli iyimser ihracat ve program kredisi tahminlerine dayanmaktadır. Bu tahminlere göre proje kredileriyle birlikte 3.050 milyon dolarlık bir imkan sağlayacak olan sermaye hareketleri 1.950 milyon dolarlık görünmeyen işlemler fazlalığı ve 3.500 milyon dolarlık bir ihracat düzeyi ile 1981 yılı için programlanan 9 milyar dolarlık ithalatı finanse edebilecektir. Kanımızca bu oldukça iyimser bir tahmindir. İhracat yeterli önlemlerle belki 3.2 milyar dolarlık bir düzeye itilebilir ama dış krediler için beklentiler daha elastik olmalıdır. Kaldı ki Türkiye, bu boyutlarda program kredilerinin ilerde yaratacağı ödeme güçlüklerini de düşünmek zorundadır. Belli yöntemlerle sağlanan dış kredilerin ekonominin yürütmesinde ve üretimin canlanmasında ne ölçüde zorunlu olduğu açıktır. Ancak, büyüyen dış borçların ilerde ödemeler dengesine hangi boyutlarda faiz ve taksit yükü getireceğinin ve ayrıntılı ödeme programının önceden tespiti de şarttır.

ÖDEMELER DENGESİ

	(Milyon Dolar)			
	1979	1980 ¹	1980 ²	1981 Program
CARİ İŞLEMLER				
A) Dış Ticaret				
1) İhracat	2.261	2.700	2.800	3.500
2) İthalat	-5.069	-6.900	-6.300	-9.000
Dış Ticaret Dengesi	-2.808	-4.200	-3.500	-5.500
B) Görünmeyenler				
1) Faiz	- 546	- 905	-1.250	- 820
2) Turizm ve Dış Seyahat	186	180	175	250
3) İşçi Döviz	1.694	2.000	2.100	2.400
4) Kâr Transferleri	- 42	- 55	- 55	- 60
5) Proje Hizmet Üdemeleri	- 65	- 50	- 50	- 70
6) Diğer (net)	339	400	200	350
Görünmeyenler Dengesi	1.566	1.570	1.120	2.050
C) Enfrastrüktür ve Off-Shore Cari İşlemler Dengesi	10 -1.232	10 -2.630	10 -2.370	- -3.450
SERMAYE HAREKETLERİ				
1) Borç Taksidi	- 485	- 400	- 600	- 680
2) Özel Yabancı Sermaye	86	60	75	180
3) Proje Kredileri	421	545	600	900
4) Bedelsiz İthalat	123	100	100	150
5) Program Kredileri	677	1.800	1.250	2.500
6) Diğer	- 547	- 50	- 200	-
Sermaye Har. Dengesi	276	2.055	1.225	3.050
Genel Denge	- 963	- 575	-1.145	- 400
REZERV HAREKETLERİ				
IMF	- 111	-	-	-
KISA VE ORTA VADELİ SERMAYE HAR.	3	480	480	400
NET YANLIŞ VE NOKSAN	470	93	665	-
	- 600	-	-	-

¹Yaklaşık DPT gerçekleşme tahminleri

²Tartışmalara göre belirlenen alternatif tahmin

Dış Krediler

1980 yılında dış ekonomik ilişkiler açısından önemli bir gelişme de, yapılan borç erteleme anlaşmaları ile sağlanan yeni kredilerdir. Maliye Bakanlığı Yıllık Ekonomik Raporuna göre 1980 yılı içinde 63 milyon dolar ticari kredi, 1.161.0 milyon dolar hükümetlerarası kredi, 243 milyon dolar Doğu Bloku kredileri, 1406 milyon dolar uluslararası kuruluşlardan kredi sağlanmış, 3 milyar dolar dolayında da borç ertelemesi yapılmıştır.

1980 YILINDA SAĞLANAN KREDİLER

	Kredi Toplamı (Milyon \$)
Ticari Krediler	62.73
Hükümetlerarası Krediler (OECD Özel Yardım Programı)	1.161.0
Doğu Bloku Kredileri	243.11
Uluslararası Kuruluş Kredileri	1.405.60
- Dünya Bankası	616.0
- Avrupa Yatırım Bankası	266.5
- İslam Kalkınma Bankası	116.0
- Avrupa Konseyi İskan Fonu	119.6
- Suudi Fonu	250.0
- Kuveyt Fonu	11.5
- Abu Dhabi	26.0
Toplam	2.872.43

Uluslararası kuruluşlar arasında Dünya Bankası sağladığı 616.0 milyon dolar kredi ile başta gelmektedir. Bu kuruluşu 266.5 milyon dolar ile Avrupa Yatırım Bankası ve 250.0 milyon dolar ile Suudi Fonu izlemektedir.

Sağlanan toplam krediler içinde OECD kredilerinin payı %40.0, Doğu Bloku ülkelerinin payı %8.5, uluslararası kuruluşların payı %49.0 dolayındadır.

Alacakları ertelenen ülkeler içinde Federal Almanya, devlet ve garantili ticari borçların toplamı olarak 609 milyon dolar ile başta gelmektedir. Bu ülkeyi toplam 397 milyon dolarlık borç ertelemesi ile İngiltere, 374 milyon dolarlık erteleme ile ABD izlemektedir.

ABD'nde faiz oranlarının %20 dolayına kadar yükselmesi, geçen yıl %6 faizli olarak hesaplanan bazı faiz ödemelerini üç kattan fazla genişletmiştir. Bu durumun yıl sonuna doğru ek bir yük getirdiği ifade edilmektedir.

Ödemeler dengesi gerçekleşme tahminlerine göre yıl sonuna kadar faizleri ile birlikte 2 milyar dolara yakın borç yükü tasfiye edilmiş olmaktadır. Ayrıca garantisiz ticari borçların %70 dolayında kısmı da tasfiye planına bağlanmıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan "Ekonomik İstikrar Tedbirleri ve Uygulama Neticeleri" başlığını taşıyan rapora göre Türkiye'nin toplam dış borçları 1979 yılında 16 milyar dolara yaklaşmış bulunmaktadır.

DIŞ BORÇLAR
(1979 Yılı Sonu Ana Para)

	(Milyon Dolar)
KURUMLAR	2.929
IDA	191
IBRD	1.757
IFC	80
EIB	628
E.Res.Fund	190
IDB	83
İKİLİ	8.170
OECD	7.139
- Resmi	5.220
- 1978 ert.	1.140
- 1979 ert.	779
Doğu Bloku	684
Petrol Ülkeleri	314
Diğer	33
ÖZEL	4.721
TOPLAM	15.820

Maliye Bakanlığı, hazırladığı bütçe gerekçesinde, Eylül sonu itibariyle dövizle ödenecek dış borçların dökümünü vermiştir. Ancak bu tabloda Hazine işlemleri ile ilgili kısa vadeli borçlanmalar ve Merkez Bankası'na alınan kısa vadeli Banker kredilerinin kapsamadığı ifade edilmektedir. Bu durumda da sözkonusu tablo Türkiye'nin toplam dış borçları hakkında tam bir fikir vermemektedir.

DÖVİZLE ÖDENECEK DIŞ BORÇLAR
(30.9.1980 Durumu)

(Milyon ₺)

	Borç Miktarı	Kullanılma- yan Kredi Miktarı	Toplam	Faiz Tutarı*
BORÇLULARA GÖRE TOPLAM	9.839.4	4.844.3	14.683.7	6.205.5
a)Devlet Bütçesi Toplam	5.288.8	2.915.7	8.204.5	3.339.7
- Genel Bütçe	3.110.9	1.316.4	4.427.3	1.788.3
- Katma Bütçe	423.6	309.4	733.0	248.0
- Karşılığı Tahsil Edilecekler	1.754.3	1.289.9	3.044.2	1.303.4
b)Bütçe Dışı Kamu Sektörü Toplamı	3.779.3	1.519.9	5.299.2	2.508.7
- TC Merkez Bankası	3.016.4	369.0	3.385.4	1.721.5
- Devlet Yatırım Bankası	42.9	-	42.9	3.0
- İktisadi Devlet Teşekkülleri	719.1	1.149.0	1.868.1	783.1
- Mahalli İdareler	0.9	1.9	2.8	0.2
c)Özel Sektör Toplamı	765.8	408.7	1.174.5	357.0
- Sınai Kalkınma Bankası	184.5	145.7	330.2	151.0
- Ereğli Demir Çelik Fab.	32.9	-	32.9	0.7
- Diğerleri	548.4	263.0	811.4	205.3
d)Konsolide Ticari Borçlar	5.5	-	5.5	0.1
ALACAKLILARA GÖRE TOPLAM	9.839.4	4.844.3	14.683.7	6.205.5
a)Uluslararası Kurumlar Toplamı	1.939.4	1.592.2	3.531.6	2.114.3
- Dünya Bankası (IBRD)	1.067.1	1.114.4	2.181.5	1.548.4
- Uluslararası Kalkınma Bir.(IDA)	190.2	0.4	190.6	30.9
- Avrupa İskan Fonu (ERF)	135.3	112.4	247.7	110.0
- Avrupa Yatırım Bankası(EIB)	450.4	305.2	755.6	380.2
- Uluslararası Finansman Kuruluşları (IFC)	96.4	4.5	100.9	25.4
- OPEC ve Su.Kal.Fonu	-	55.3	55.3	19.6
b)Yabancı Hükümetler Toplamı	3.904.1	1.459.8	5.363.9	1.678.0
- A.B.D.	1.215.7	220.5	1.436.2	531.8
- Almanya	1.108.9	631.6	1.740.5	474.1
- İngiltere	246.5	161.9	408.4	152.8
- Fransa	256.0	305.3	561.3	174.3
- Diğerleri	1.077.0	140.5	1.217.5	345.0
c)Avrupa Serbest Para Piyasası	3.001.4	205.7	3.207.1	1.669.8
d)Yabancı Firmalar(Tic.Krde.) (Özel Yabancı Sermaye İkr.)	989.0	1.586.6	2.575.6	742.8
e)Konsolide Ticari Borçlar	5.5	-	5.5	0.1

*Faiz tutarı, kredilerin tamamı kullanılmış gibi hesaplanmıştır.

Kaynak: 1981 Bütçe Gerekçesi

Bütçe gerekçesinde verilen ve 1979 ile 1980 yılının Eylül sonu itibariyle mukayesesini yapan tablo dikkate alındığında, Devlet Planlama Teşkilatının 1979 yılı için hesapladığı toplam borç yükü rakamlarından hayli farklı bir durumla karşılaşılmaktadır. Bu farklı durumun, Bütçe Gerekçesindeki tablonun kısa dönemli kredilerin önemli bir kısmını, gerekçe metninde de zikredildiği gibi, kapsamamasından doğduğu sanılmaktadır.

DÖVİZLE ÖDENECEK DIŞ BORÇLARIN
BİR YILLIK SEYRİ

(Milyon Dolar)

	Borç Miktarı 30.9.1979	Borç Miktarı 30.9.1980	Artış	Eksilis
BORÇLULARA GÖRE TOPLAM	8.861.7	9.839.4	1.059.4	81.7
Devlet Bütçesinden Ödenekler	4.782.3	5.288.8	507.2	0.7
- Genel Bütçeden	2.924.7	3.110.9	186.2	-
- Katma Bütçeden	424.3	423.6	-	0.7
- Karşılığı Tahsil Edilecekler	1.433.3	1.754.3	321.0	-
Bütçe Dışı Kamu Sek.Ödenekleri	3.310.1	3.779.3	533.4	64.2
- TC Merkez Bankası	2.529.3	3.016.4	487.1	-
- Devlet Yatırım Bankası'na Öde.	107.1	42.9	-	64.2
- İktisadi Devlet Teş.Öde.	672.9	719.1	46.2	-
- Mahalli İdareler	0.8	0.9	0.1	-
Özel Sektörce Ödenecekler	763.8	765.8	18.8	16.8
- Sınai Kalkınma Bankası Öde.	191.2	184.5	-	6.7
- Ereğli Demir Çelik Fab.	43.0	32.9	-	10.1
- Diğerleri	529.6	548.4	18.8	-
Konsolide Ticari Borçlar	5.5	5.5	-	-

Kaynak: 1981 Bütçe Gerekçesi

Dünya Bankasının yayınladığı son Türkiye raporundaki verilerden hareket edildiği takdirde ise 1979 ve 1980 yılı borç yükleri hakkında değişik sonuçlara varılmaktadır.

TÜRKİYE'NİN DIŞ BORÇLARI

	(Milyon Dolar)	
	1979	1980*
Orta ve Uzun Vadeli ¹	10.221	10.319
Kamu Kesimi	9.457	9.548
Özel Kesim	764	771
Kısa Vadeli	4.399	3.972
Ticari ²	2.384	2.217
Bankalar ³	1.204	984
Diğer	811	771
TOPLAM	14.620	14.291
- Borç/GSMH %	26.1	28.6
- Orta ve Uzun Vad.Borç/GSMH %	18.2	20.6
- Borç Servis Oranı %	43.1	39.4
- Orta ve Uzun Vadeli Borç Servis Oranı %	14.3	20.9
Petrol ihraç etmeyen gelişmekte olan ülkelerde		
- Orta ve Uzun vadeli Borç/GSMH %	22.0	23.1
- Orta ve Uzun vadeli Borç Servis Oranı %	8.9	9.3

*Eylül sonu itibariyle

¹IMF kredileri dahil

²Mal mukabili, TPAO, akseptans kredileri

³DQM, banker kredileri

1980 yılının orta ve uzun vadeli borç toplamı Bütçe Gerekçesinde verilerle tamamlanıldığında 1980 için daha iyimser sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Buna göre 1980 yılında dış borç yükündeki genişlemenin yavaşladığı, toplam borç yükü içinde kısa vadeli borçların payının azaldığı, toplam borç servis oranının düştüğü anlaşılmaktadır. Ancak petrol ihraç etmeyen gelişmekte olan ülkelerin ortalama verileri ile karşılaştırıldığında Türkiye'de halâ kısa vadeli borçların önemli bir oran oluşturduğu ve borç servis oranının çok yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle son nokta, ilerki yıllarda ödemeler dengesinde sorun yaratacak niteliktedir. Aşağıdaki tabloda 1988 yılına kadar uzanan bir dönem boyunca borç servis yükünün seyri verilmiştir.

DÖVİZLE ÖDENECEK DIŞ BORÇLARIN DAĞILIMI

(Milyon Dolar)			
Yıllar	Anapara	Faiz	Toplam
1981	1.188.8	1.221.5	2.410.3
1982	1.382.8	1.068.7	2.451.5
1983	2.162.2	890.6	3.052.8
1984	1.840.9	677.6	2.518.5
1985	1.715.4	486.9	2.202.3
1986	1.244.9	331.3	1.576.2
1987	538.2	241.6	779.8
1988	493.0	204.5	697.5
1989/2022	4.117.5	1.082.8	5.200.3
Toplam	14.683.7	6.205.5	20.889.2

Kaynak: 1981 Bütçe Gerekçesi

Yabancı Sermaye

Türkiye'ye, 6224 sayılı Yabancı Sermaye Yasasının yürürlüğe girdiği 1954 yılından 1979 yılı sonuna kadar 228 milyon dolar yabancı sermaye girmiştir.

Ocak 1980 Ekonomik kararlarından sonra Aralık 1980 sonuna kadar geçen 11 aylık süre içinde ise ülkemize giren yabancı sermaye 97 milyon doları bulmaktadır ki, bu da, 1954-1979 sonu toplam yabancı sermaye girişinin %42.5'ni ifade etmektedir. Bu rakamlar ülkemizin sahip olduğu imkan ve potansiyel açısından düşük sayılabilecek bir nitelik arz etmekle birlikte, yabancı sermaye girişini teşvik etmeyi ve artırmayı öngörmüş olan 25 Ocak kararlarının, kendi mantığı ve işlerliği içinde başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

1980 yılı içinde yeni yatırım ve tevsiat için 29.9 milyar Türk Lirası, sermaye artışı için de 5.6 milyar Türk Lirası karşılığı yabancı sermaye girmiş bulunmaktadır.

1980 yılı başında uygulamaya konulan Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesinin, yabancı sermaye girişinde daha önce karşılaşılan bürokratik engelleri önemli ölçüde ortadan kaldırdığı, yetki dağınıklığını, hemen hemen bütün işlemlerde Bakanlar Kururu kararına başvurulmasını ve uygulamadaki istikrarsızlıkları bertaraf ettiğini ve dışarıya bir pencere durumunda olan mevcut yabancı sermayeli firmalara karşı gösterilen olumsuz tutumun da ortadan kalktığını vurgulamakta fayda vardır.

6224 SAYILI YABANCI SERMAYEYİ
TEŞVİK KANUNU KAPSAMINDA İZİN VERİLEN
YABANCI SERMAYENİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

		(Milyon Dolar)
		Kümülatif
1960 ve öncesi	17.3	17.3
1961-1970	88.2	105.5
1971-1973	91.8	197.3
1974	- 7.7	189.6
1975	15.1	204.7
1976	8.9	213.6
1977	9.2	222.8
1978	11.7	234.5
1979	- 6.4	228.1
1980	97.0	325.1

Bilindiği üzere yabancı sermaye günümüzde sadece sanayileşmiş batı ülkelerinin değil, fakat aynı zamanda Üçüncü Dünya ülkelerinin ve Sosyalist Bloku ülkelerinin de önemli ölçüde yararlandıkları bir kaynaktır. Buna rağmen örneğin, Türkiye'de en fazla yatırımı bulunan Federal Almanya'nın 1979 yılı sonu itibarıyla 66 milyar DM olan yurt dışındaki toplam sermayesinin sadece %0.2'si ülkemizdedir.

24 Ocak kararlarında yabancı sermayeye önem verilmiş olmakla beraber, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik durum ve geçmişteki olumsuz uygulamalar dolayısıyla yabancı sermayenin kısa vadede ülkemize önemli bir hacimde akacağı beklenmemelidir. Ancak istikrarlı ve tutarlı ekonomik politikanın devamı halinde orta ve uzun vadede bu konuda büyük gelişmeler gerçekleşebilir.

Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi ile getirilen yeni esasları kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Yabancı sermaye izni verilmesi için Bakanlar Kurulu kararı alınması şartı sadece büyük projelerde ve bankacılıkta tutulmuş ve diğer uygulamalar Yabancı Sermaye Dairesine bırakılmıştır.

Uygulama yönünden de iki önemli karar alınmıştır. Bunların bir tanesi "Petrol Aramaları Hakkındaki Karar", diğeri de "Garantisiz Ticari Borçların tasfiyesi kararıdır.

- Petrol Aramaları Hakkında Karar:

Bu kararla 1 Ocak 1980'den sonra tamamı veya bir kısmı yabancılara ait firmalarca Türkiye'de keşfedilecek petrolün %35'i için ihracat hakkı tanınmakta, ayrıca geçmişte ihtilaf ve tereddütlere sebep olan kuyubaşı fiyatının dünya fiyatlarına göre tesbit edileceği hususuna açıklık getirilmektedir.

- Garantisiz Ticari Borçların Tasfiyesi Kararı:

Bu kararla garantisiz ticari borçların yabancı sermaye yatırımlarında kullanılması teşvik edilmektedir.

Ayrıca üç önemli yabancı bankanın da Türkiye'de şube açmasına izin verilmiştir. Bunlardan Citibank ve American Express, İstanbul'da açacakları birer şube için 1 milyon dolarlık, Bank of Credit and Commerce International ise İstanbul, İzmir ve Mersin'de açacağı üç şube için ikişer milyon dolarlık sermaye getireceklerdir.

6224 SAYILI YABANCI SERMAYEYİ TEŞVİK KANUNU'ndan
YARARLANAN FİRMALARIN SEKTÖREL DAĞILIMI
(31 Aralık 1980)

	Firma Sayısı	İzin verilen Yabancı Sermaye (Milyon TL.)	Toplam Yabancı Sermaye İçin-deki Payı (%)	İlgili şirketlerin Toplam Sermayesi (Milyon TL.)	Sektörün Toplam Sermayesi İçin-deki Yabancı Sermaye Payı (%)
İMALAT SANAYİİ					
- Gıda, İçki, Tütün	7	1.116	11.6	1.915	58.3
- Dokuma ve Giyim	1	374	3.9	499	75.0
- Kağıt	1	49	0.5	87	56.0
- Lastik	3	532	5.5	1.008	52.7
- Plastik	1	4	0.0	10	38.4
- Kimya	21	954	9.9	1.281	74.5
- Cam	2	226	2.3	2.150	10.5
- Taşıt Araçları	8	1.740	18.0	5.460	31.9
- Madeni Eşya	12	435	4.5	4.345	10.0
- Makina İmalat	6	337	3.5	764	44.1
- Tarım Alet ve Mak.	1	18	0.2	70	25.0
- Elektrikli Mak.Elek.	17	2.391	24.8	5.510	43.4
- Çimento	1	84	0.9	280	30.0
- Yapı Malzemeleri	3	154	1.6	525	28.0
Toplam	84	8.413	87.3	23.931	35.2
TARIM	1	1	0.0	2	50.0
MADEN	1	20	0.2	20	100.0
HİZMETLER					
- Turizm	7	385	4.0	679	56.6
- Bankacılık	5	809	8.5	3.724	22.0
- Araşt.Müh.Müş.Hiz.	2	14	0.1	34	40.0
Toplam	16	1.229	12.9	4.459	27.8
GENEL TOPLAM	100	9.642	100.0	28.390	34.0

6224 SAYILI YABANCI SERMAYEYİ TEŞVİK KANUNU'ndan
YARARLANAN FİRMALARIN ÖLKELERE GÖRE DAĞILIMI
(31 Aralık 1980)

	Firma Sayısı	İzin ve- rilen Ya- bancı Ser. (Milyon TL)	Toplam Yab. Sermaye İçin- deki Payı (%)	İlgili Şir- ketlerin Top.Serm. (Milyon TL)	Toplam S. İçindeki Yab.Ser. Payı (%)
Federal Almanya	26	3.192	33.1	6.751	47.3
A.B.D.	16	1.051	10.9	2.486	42.3
Avusturya	2	4	0.0	11	36.4
Belçika	2	9	0.1	14	64.3
Danimarka	4	445	4.6	879	50.9
Finlandiya	1	35	0.4	56	62.5
Fransa	7	1.493	15.5	3.695	40.4
Hollanda	6	449	4.7	842	53.3
İngiltere	5	505	5.2	935	54.0
İsveç	3	10	0.1	62	16.1
İsviçre	7	312	3.2	580	53.8
İtalya	4	243	2.5	640	38.0
Japonya	2	19	0.2	60	31.7
Kanada	1	41	0.4	100	41.0
Kuveyt	1	65	0.7	162	40.1
Karım	5	590	6.1	4.232	13.9
Luxemburg	1	536	5.6	536	100.0
Uluslararası Kuru- luşlar(IFC,IKB)	7	643	6.7	6.353	10.12
Toplam	100	9.642	100.0	28.390	34.0

İKİNCİ BÖLÜM

1981 YILI PROGRAMI VE BÜTÇESİ

1981 YILININ GENEL GÖRÜNÜMÜ

12 Eylül 1980'den bugüne kadar alınan ekonomi politikası tedbirleri, yeni kanunlar ve yönetmelikler ve özellikle anarşik ortamın ortadan kalkması için alınan etkili tedbirler 1981 yılına ait beklentilerin Türk ulusunun çeşitli kesimlerinde (işçiler, sanayiciler, ithalatçılar, ihracatçılar vb.) katıyet kazanmasında etkili olmuştur. 1980 yılından çok farklı bir durum karşısında-yız. Herkesin ne yapması gerektiği daha belirgin hale gelmiştir. 1980 yılı-nın belirsizlikleri azalmış ve çok hallerde ortadan kalkmıştır.

1980 yılı sonuçları bir geçiş dönemi olarak değerlendirilmelidir. 1980 yılın-da Türkiye'de milli gelir reel olarak azalmış, imalat sanayiinin üretimi ge-rilemiş, çalışanların sayısında bir azalma olmadığı için işçi başına verimli-lik düşmüş, diğer taraftan işsizlik daha büyük boyutlara yükselmiş, ihracatta beklenen artış gecikmiş, dış ticaret açığı büyümüş, cari işlemler açığı artmış, enflasyon oranı 1980 yılının başında %89'dan yıl sonuna kadar 100'ün altına inmemiştir. 1 Temmuz bankacılığı mevduatta beklenen patlamayı gerçekleştir-e-memiştir, KİT'lerdeki fiyat artışları KİT'lerin açıklarını, tam ortadan kaldırmamış, yapılan devalüasyonlar ihracat üzerinde beklenen ölçüde olumlu etkiler yapmamış ve yeni fiyat artışlarına neden olmuştur.

1980 yılının performansını olumsuz olarak etkileyen çeşitli faktörler olmuştur:

Dış Faktörler

Petrol fiyatlarındaki artışlar ithalat, ödemeler bilançosu, üretim, fiyatlar ve istihdam üzerindeki olumsuz etkilerini sürdürmüştür.

Petrol fiyatlarındaki artışların dolaylı etkileri de sürmüştür. Türkiye'nin ithal ettiği sanayi ham maddeleri ve yatırım mallarının fiyatları artmıştır.

Batıdaki resesyon yurt dışındaki Türk işçilerinin sayısını, ücretlerini ve yurda getirdikleri dövizlerin miktarını olumsuz olarak etkilemiştir.

Batıdaki bunalım sözkonusu ülkelerin Türkiye'den yaptıkları ithalatı olumsuz olarak etkilemiştir.

Dış ticaret hadleri 1980 zarfında Türkiye'nin aleyhinde seyretmiştir. (1972=100, 1979=69.9, 1980=63.7)

İç Faktörler

KİT'lerin Merkez Bankasından finansmanı sürmüştür.

Bütçe açıklarının Merkez Bankasından finansmanı devam etmiştir.

Tarımsal ürün fiyatlarının 1980 yılının ortasında %100'ü aşan oranlarda artırılması açık finansmanı genişletmiş ve enflasyonu şiddetlendirmiştir. Destekleme ödemeleri 1980 yılında 177 milyar TL.sına yükselmiştir. Bu rakam 1979'da 87 milyar TL., 1978 yılında 53 milyar TL. olmuştur.

Üretimin birçok sektörde gerilemesine rağmen 1980 yılında mevcut personele Genel ve Katma Bütçeli İdarelerde 22 bin KİT'lerde 26 bin memur ve 37 bin de işçi eklenmiştir. Üretim ve verimlilik bakımından olumsuz bir yıl olan 1979'da genel ve katma bütçeli idarelerde 61 bin memur, KİT'lerde de 24 bin memur ve 6 bin işçi olmak üzere 91 bin personel genişlemesi olmuştur.

Parasal göstergeler/de enflasyon kadar olmamakla birlikte yüksek oranda artış göstermiştir. Dolashımdaki para %51.8 oranında, para arzı %50 oranında, Merkez Bankası kredileri %65 oranında artmıştır.

İthalatta değer olarak %23.3 oranında artış olmasına rağmen gerçek miktar artışı %4.4 oranında kalmıştır. Daha ayrıntılı bir şekilde ifade etmek gerekirse 1980 yılında petrol miktar endeksi 1979'a kıyasla artış fakat 1977 ve 1978 yıllarına göre gerileme gösterirken, petrol dışı ithalatın miktar endeksi 1977'de başlayan azalma trendini sürdürmüş, hatta refah yılı sayılan 1972 yılına göre (1972=100) 1978'de 94.1'e, 1979'da 87.8'e ve 1980'de 86.2'ye düşmüştür.

PERSONEL DURUMU

	Genel ve Katma Bütçeli İd.+Dön. Serm. Kuruluş.	%	Kamu İktisadi Teşebbüsleri			
			Memur	%	İşçi	%
		Artış		Artış		Artış
1970	531.129		165.738		196.562	
1971	585.800	10.3	170.601	2.9	204.020	3.8
1972	627.251	7.1	179.921	5.5	212.462	4.1
1973	680.395	8.5	192.360	6.9	233.502	9.9
1974	699.720	2.8	179.291	-6.8	324.543	39.0
1975	742.081	6.1	195.979	9.3	348.399	7.4
1976	841.795	13.4	216.624	10.5	368.964	5.9
1977	909.957	10.7	225.441	4.1	410.758	11.3
1978	1078.701	18.5	233.612	3.6	405.203	-1.4
1979	1139.704	5.6	257.773	10.3	411.444	1.5
1980	1161.345	1.9	283.018	9.8	448.444	9.0

Yukarıda sıralanan dış ve iç faktörlerin etkisi dikkate alınarak 1981 yılının makro büyüklüklerinin hangi düzeylerde oluşacağına ait ayrıntılar aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

1981 yılında kesimlere göre katma değer performans tahminleri için bazı yorumlar yapılabilir.

Tarım kesiminde, hava şartları çok olumsuz gitmezse en az 1980 yılının performansı beklenebilir. İmalat sanayiinin hammadde, enerji ve altyapı sorunları hafifledikçe üretim ve katma değer artışı sağlanabilir. Ancak dış girdi ve özellikle petrol temininin önemli oranda dış kaynak sağlanmasına bağlı olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle 1981 yılında imalat sanayiinde 1979 ve 1980 yıllarındaki gerilemenin durdurulması dahi başarı sayılmalıdır. İnşaat sektöründe de 1980'den pek farklı sonuç beklemek fazla iyimserlik olacaktır. Diğer hizmet kollarında 1980 yılına göre bazı iyileşmeler beklenebilir.

Sonuç olarak 1981 yılı programında öngörülen %3.0 dolayındaki GSMH artış hızına varmanın güç olacağı tahmin edilebilir. Ancak, yıl içinde gerilemenin duracağı ve yıl sonu itibariyle %1.6 dolayında bir büyüme hızı elde edileceği söylenebilir. Yıllık nüfus artışı dikkate alındığında fert başına gelirdeki azalmanın 1981 yılında da devam edeceği anlaşılmaktadır.

Üretim faaliyet kollarında sabit fiyatlarla beklenen gelişme, 1981:

Tarım	% 2.0	Konut	% 4.5
Sanayi	% 0.0	Hizmetler	% 1.8
İnşaat	% 1.0	Devlet Hizmetleri	% 3.5
Ticaret	% 1.0	İthalat Vergisi	-%20.0
Ulaştırma	% 1.0	Dış Alem Geliri	-%10.0
Mali Mües.	% 3.5	GSMH	% 1.6

KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ

1980 Yılı Fiyatlarıyla Kaynaklar - Harcamalar Dengesi

TOSİAD çalışmalarında GSMH'nin 1981 yılında %1.6 oranında bir artış göstereceği, dış kaynaklarda %9.6 oranında artış olacağı, bu suretle toplam kaynakların %2 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Kaynakların genişlemesi hem yatırımların, hem de tüketimin artmasına olanak sağlayacaktır. 1981 Yılında toplam yatırımlar %5.5 oranında artarken tüketim daha yavaş bir şekilde %1.1 artacaktır.

Kaynakların tahmini bakımından DPT tahminleri biraz iyimser sayılabilir. Kalkınma planları ve yıllık programlar iyimser beklentilere dayandırılınca, erişilmesi mümkün olmayan kaynak rakamları gerçekçi kabul edilip harcama hedefleri bu fiktif kaynaklara göre tespit edilmekte, sonuç olarak harcamalar kaynakları aşmakta ve enflasyonist dengeler oluşmaktadır.

Kaynakların varolduğu varsayımına dayanılarak yapılan harcama dağıtımı, harcamaların daha kolay yapıldığı cari ve transfer kalemlerinde kullanılınca, kalkınmayı etkileyecek yatırım ve üretim için kaynak azalmaktadır. Bu nedenle Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanacak kaynak-harcama dengelerinin gerçekçiliği büyük önem taşımaktadır.

Konjonktürel şartların bilinmesine rağmen 1981 yılında kalkınma hızının %3 oranında gerçekleşeceği ve dış kaynaklardan daha büyük ölçüde yararlanılacağı varsayımları altında iyimser bir kaynak rakamına ulaşılmıştır. 1980 yılı kaynak tahmini de yüksek tutulduğu için toplam kaynaklardaki şişkinlik 1981'de görülen %3.4'ün çok ötesinde %7.7'dir.

TOSİAD'da yapılan çalışmalar 1981 yılında GSMH'daki artışın pozitif olabileceğini göstermektedir, ancak artış oranının %1.6 seviyesinde kalacağı tahmin edilmiştir. Dış kaynakların da artmasıyla toplam kaynaklar %2 oranında bir artış gösterebilecektir.

Bu şartlar altında yatırımların yüksek oranda artırılması tüketim hızının azaltılmasıyla mümkündür. Nitekim toplam yatırımların %5.5 oranında artırılmak istenmesi toplam tüketimdeki artışın %2 ile sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Kamu tüketimi hızının %4.2 oranında tutturulmak istenmesi özel tüketimin %2.6'da tutulmasını gerektirecektir. Bu suretle nüfus artış hızına çok yakın olan özel tüketim hızı 1981 yılında kişi başına tüketimde bir artışa olanak vermeyecektir.

KAYNAKLAR - HARCAMALAR (1980 fiyatlarıyla)

	Milyar TL.		Yüzde Dağılım		% Artış
	1980	1981	1980	1981	
1 - G S M H	4109.5	4234.6	100.0	100.0	3.0
2 - Dış Kaynaklar	203.8	223.3	5.0	5.3	9.6
3 - Toplam Kaynaklar	4313.3	4457.9	105.0	105.3	3.4
4 - Toplam Yatırımlar	874.6	922.6	21.3	21.8	5.5
Kamu	526.3				
Özel	348.3				
5 - Sabit Sermaye Yat.	722.9	790.0	17.6	18.7	9.3
Kamu	422.9	472.1	10.3	11.2	11.6
Özel	300.0	317.9	7.3	7.5	6.0
6 - Stok Değişimleri	151.7	132.6	3.7	3.1	- 12.6
Kamu	103.4				
Özel	48.3				
7 - Toplam Tüketim	3438.7	3535.3	83.7	83.5	2.8
Kamu	522.3	544.2	12.7	12.9	4.2
Özel	2916.4	2991.1	71.0	70.6	2.6
8 - Toplam İç Tasar.	670.8	699.3	16.3	16.5	4.2
Marjinal İç.Tas.Eğ.		22.8			

Kaynak: DPT

KAYNAKLAR - HARCAMALAR (1980 fiyatlarıyla) TÜSİAD TAHMİNİ

	Milyar TL.		Yüzde Dağılım		% Artış
	1980	1981	1980	1981	
1- G S M H	4000.0	4064.0	100.0	100.0	1.6
2- Dış Kaynaklar	203.8	223.3	5.1	5.5	9.6
3- Toplam Kaynaklar	4203.8	4287.3	105.1	105.5	2.0
4- Toplam Yatırımlar	874.6	922.6	21.9	22.7	5.5
Kamu	526.3	560.5	13.2	13.8	6.5
Özel	348.3	362.1	8.7	8.9	4.0
5- Sabit Sermaye Yat.	722.9	790.0	18.1	19.4	9.3
Kamu	422.9	472.1	10.6	11.6	11.6
Özel	300.0	317.9	7.5	7.8	6.0
6- Stok Değişimleri	151.7	132.6	3.8	3.3	-12.6
Kamu	103.4	88.4	2.6	2.2	-14.5
Özel	48.3	44.2	1.2	1.1	- 8.5
7- Toplam Tüketim	3329.2	3364.7	83.2	82.8	1.1
Kamu	522.3	544.2	13.1	13.4	4.2
Özel	2806.9	2820.5	70.1	69.4	0.5
8- Toplam İç Tasarruf	670.8	699.3	16.8	17.2	4.2
Marj.İç.Tas.Eğ.		44.5			

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

1981 Yılı Fiyatlarıyla Kaynaklar-Harcamalar Dengesi

1981 yılında %40 oranında bir fiyat artışı olacağı tahmin edilerek kaynaklar ve harcamalar 1981 fiyatlarıyla hesaplanmıştır.

Fiyat artışları %40 limitini aşarsa GSMH nominal olarak daha fazla artacaktır. Yıl başından önce harcamalarını tespit etmiş olan harcama birimleri ödeneklerinin planlamış oldukları mal ve hizmetleri satın almaya yeterli olmadığını göreceklidir. Kamunun sabit sermaye, stok finansmanı ve cari harcamaları bu duruma düşecek, ek ödeneklerle aradaki farkın kapanmasına çalışılacaktır.

Özel tüketimde benzer bir durum oluşacak, bir taraftan daha fazla gelir sağlama girişimleri yapılırken gelirin daha büyük bir oranı tüketilecektir. Böylece beklentilerden kaynaklanan enflasyonun bütün etkileri görülecektir.

Özel kesim de aynı enflasyoncu beklentiler eğilimi içinde olursa stoklarını artırmak sürecine girecektir. Genellikle öz finansman ile stoklarını artıramayacağından para piyasasından borçlanmak yoluna başvuracaktır. Bu suretle uzun vadeli yatırımlardan kaçınarak kısa dönemde geriye dönebilen ara malı ve nihai mal stoklarına yatırım yapmayı tercih edecektir.

1981 fiyatlarıyla en büyük artış dış kaynaklarda beklenmektedir (%63.8); bu suretle GSMH %44.2 oranında artarken dış kaynaklar toplam kaynakları %45.1 oranında genişletecektir. Harcamalar arasında en yüksek artış oranını %60.2 ile kamu sabit sermaye yatırımları göstermektedir. Kamu sektöründe stok artışlarının sınırlı olması toplam kamu yatırımlarının %51.8 oranında artmasına imkan verecektir. Kamu tüketimi de yüksek oranda artmaktadır (%46.8).

Özel kesim harcamalarının ise daha yavaş gelişmesi beklenmektedir. Özel kesimin toplam yatırımları %44 oranında artarken, toplam tüketimin de %43.5 oranında genişlemesi beklenmektedir. Kişi başına tüketimin 1981'de 109.566 TL. olacağı ve 1980'deki 77.783 TL.lık seviyesini %40.9 oranında aşacağı tahmin edilmektedir. Enflasyon oranı %40'da kaldığı sürece iki yıldan beri gerilemiş bulunan kişi başına tüketim %0.6 oranında artabilecektir.

KAYNAKLAR-HARCAMALAR

(1981 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1980	1981	% Değişme
1) G S M H	4.109.5	5.925.9	44.2
2) Dış Kaynak	203.8	333.8	63.8
3) Toplam Kaynaklar	4.313.3	6.259.7	45.1
4) Sabit Sermaye Yat.	722.9	1.125.0	55.6
- Kamu	422.9	677.6	60.2
- Özel	300.0	447.4	49.1
5) Stok Değişmesi	151.7	182.3	20.2
- Kamu	103.4	121.4	17.4
- Özel	48.3	60.9	26.1
6) Toplam Yatırımlar	874.6	1.307.3	49.5
- Kamu	526.3	799.0	51.8
- Özel	348.3	508.3	45.9
7) Toplam Tüketim	3.438.7	4.952.4	44.0
- Kamu	522.3	766.8	46.8
- Özel	2.916.4	4.185.6	43.5
8) Toplam İç Tas.	670.8	973.5	45.1
Ort.İçTas.Eğ.	16.3	16.4	
Marj.İç Tas.Eğ.		16.7	

Kaynak : D.P.T.

1981 YILI YATIRIMLARI

Sabit Sermaye Yatırımları

1981 yılında sabit sermaye yatırımları yeniden saptanan önceliklere göre sektörler arasında dağıtılmıştır.

- 1) Uzun yıllardanberi ihmal edilen tarım ve madencilik sektörlerine 1981 yılında yapılması planlanan yatırımlar bu sektörlerin toplam yatırımlar içindeki paylarını %11.0 ve %5.5 seviyelerine yükseltebilecektir. Tarım kesimine 1979'da yatırımların %8.5'i, 1980'de %7.8'i ayrılmıştı. Madencilik için yatırımların dağılımı sırasıyla %5.4 ve %5.0 olmuştur.
- 2) Petrol bunalımı ve elektrik enerjisi yetersizliği başladıktan sonra enerji sektörüne yöneltilen yatırımlar artırılmıştı. 1975'te %6.5 oranından başlayarak artan enerji yatırımları payı 1981'de sabit yatırımların %13.5'ini oluşturacaktır.
- 3) Eğitim ve sağlık hizmetlerine 1981'de öncelik verilmiştir. 1979 yılında %2'ye kadar inmiş olan eğitim yatırımları %3.0'a yükseltilirken, sağlık yatırımlarına da %1.4 pay ayrılmaktadır.
- 4) %0.6'ya kadar düşmüş olan turizm yatırımları payı %0.9'a yükseltilmiştir.
- 5) Konut ve ulaştırma yatırımlarında nüfus artışının biraz üstünde bir genişleme öngörülmüştür. Bunun sonucu olarak bu iki sektörün payında azalma olacaktır.
- 6) İmalat sanayii yatırımlarında hem mutlak hem de nisbi olarak azalma göngörülmüştür. Bu tür yatırımlar %6.9 oranında mutlak olarak gerilerken payları da 1980'de %26.6'dan 1981'de %22.6'ya indirilmektedir. Kapasite kullanımının son yıllardaki düşüklüğü imalat sanayiine yapılacak yatırımların kısılmasını gerektiren başlıca neden sayılmaktadır.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>	<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>
Tarım	10.3	13.7	12.7	11.1	8.5	7.8	11.0
Madencilik	3.3	4.0	3.8	4.4	5.4	5.0	5.5
İmal.Sanayii	30.2	26.1	24.8	23.7	22.5	26.6	22.6
Enerji	6.5	7.8	8.0	9.7	11.4	13.2	13.5
Ulaştırma	20.7	21.3	23.3	23.8	19.8	18.2	17.5
Turizm	0.9	0.8	0.8	0.9	0.8	0.6	0.9
Konut	18.0	15.7	16.0	17.3	20.7	19.3	18.2
Eğitim	3.3	3.6	2.8	2.6	2.0	2.5	3.0
Sağlık	1.1	1.2	1.0	1.2	1.2	1.1	1.4
Diğer Hizmetler	5.7	5.8	6.8	5.3	7.7	5.7	6.3

1981'de yatırımlarda %9.3'lük artış öngörülmüştür.

Öç sektör bu ortalamanın çok altında kalmıştır: bunlar en yüksek hızdan başlamak üzere sırasıyla ulaştırma, konut ve imalattır. Hatta imalat sanayii yatırımlarında 1981 yılında, 1980'ne kıyasla %6.9 oranında gerileme öngörülmüştür.

Buna karşılık özellikle tarım ve turizm yatırımlarında önemli artışlar beklenmektedir. İkinci bir öncelikli grup sağlık ve eğitimidir. Nihayet enerji ve madencilik üçüncü öncelikli grubu oluşturmaktadır.

Yatırımlardaki bu farklı gelişme hızlarından dolayı ulaştırma, konut ve imalata ayrılan yatırımların nisbi önemlerinin azalması diğer 6 sektörün yatırımlarının nisbi olarak artması beklenmektedir. Oransal olarak en fazla artış gösterenden başlamak üzere bunlar tarım, turizm, sağlık, eğitim, madencilik ve enerjidir.

YATIRIMLAR

Sektörler	1980	1981	Artış (%)	(Milyar TL.) Dağılım (%)	
				1980	1981
Tarım	56.3	86.6	53.9	7.8	11.0
Turizm	4.6	6.9	49.5	0.6	0.9
Sağlık	8.3	11.3	35.7	1.1	1.4
Eğitim	17.9	24.0	33.6	2.5	3.0
Diğer Hizmetler	40.9	49.5	20.7	5.7	6.3
Madencilik	36.4	43.8	20.0	5.0	5.5
Enerji	95.1	106.7	12.0	13.2	13.5
Ulaştırma	131.6	138.5	5.8	18.2	17.5
Konut	139.3	143.4	3.0	19.3	18.2
İmalat	192.2	178.9	-6.9	26.6	22.6
	722.6	789.9	9.3	100.0	100.0

1981 Yılı Yatırım Politikası

1981 yılı yatırım programında şu kriterler gözetilmektedir:

- 1) Önceliği haiz sektörler ve işler.
  - a) Enerji, madencilik, petrol arama
  - b) Altyapı ihtiyaçları
    - Tarım altyapısı (sulama)
    - Ulaştırma altyapısı (liman, demiryolu, haberleşme)
  - c) Dış para ihtiyacı karşılanmış işler
  - d) Önemli ölçüde yatırım yapılmış ve 1981-1982 yıllarında bitirilmesi planlanmış işler
  - e) İhracata dönük projeler
  - f) Demir, çelik, metalurji yatırımları
  - g) Gübre, çimento, kağıt, şeker sanayi yatırımları
  - h) Ölçek tevsii ve darboğaz giderme yatırımları
- 2) Devam eden işler
- 3) Yukarıdaki genel kriterlere uyan ve teknik, ekonomik ve mali fizibilitesi yapılmış projeler.

Kamu Sektörü Yatırımları

Kamu projeleri genel kriterler çerçevesinde tarım ve enerjide yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Tarım için 1981 hedefi hem program, hem de gerçekleşme bakımından son iki yıldan daha fazla bir paya sahiptir.

Enerji sektörü hem 1980 yılı, hem programının, hem de gerçekleşmenin biraz üstünde bir pay almaktadır. Diğer sektörler 1980'ne kıyasla nisbi bir gerileme göstermektedir. En önemli gerileme imalat sanayiinde gözlenmektedir. 1980'de programda yatırımlardan %20.5 pay alması düşünülen imalat sanayi gerçekleşmede %27.5 seviyesine kadar yükselmisti. 1981 yılında hedef %20.8'de tutulmuştur.

Ulaştırma da benzer bir durum vardır. 1980'de %19.6 olarak programlanan ulaştırma yatırımları %20.1 olarak gerçekleşmiştir. 1981 için planlanan pay %18.1'dir.

Son yıllarda kamu yatırımlarının büyük bir kısmı KİT'ler ve SAN'lar tarafından yapılmıştır. KİT ve SAN'ların yatırım payı daha önceki yıllarda toplam kamu yatırımlarının %43-46 arasında seyrederken, bu oran 1979'da %54'e, 1980'de %53.4'e yükselmiştir. 1981'de KİT ve SAN'lara düşen payın %47.6'ya inmesi öngörülmektedir.

Mahalli idarelerin yatırımlarında da bir gerileme vardır. Buna karşılık döner sermayeye daha büyük bir pay ayrılmıştır.

Genel ve Katma Bütçe yatırımları ise 1979'da ve 1980'de %40 seviyesine indirildikten sonra 1981'de %48.4'e yükseltilmektedir.

KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖREL PAYLARI

	1979		1980		1981 Hedef
	Pr.	Gerç.	Pr.	Gerç	
Tarım	9.4	7.5	9.9	7.2	12.6
Madencilik	10.3	7.9	10.6	8.2	9.0
İmalat	20.1	26.1	21.3	27.5	20.8
Enerji	22.6	24.4	20.5	22.0	22.2
Ulaştırma	19.2	19.5	19.6	20.1	18.1
Turizm	1.1	0.7	0.8	0.5	0.8
Konut	2.1	2.9	2.2	2.2	2.0
Eğitim	6.4	3.4	5.8	4.1	5.0
Sağlık	2.2	1.6	2.4	1.8	2.2
Diğ.Hizmetler	6.6	6.0	6.9	6.4	7.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

İmalat Sanayii Yatırım Programı

Devlet Planlama Teşkilatının ön çalışmalarına göre 1981 yılında imalat sanayiinde 139 milyar TL. yatırım olacağı tahmin edilmektedir. 1980 yılına göre bazı değişimler olacağı açıktır. Tüketim malları üreten sektörlerde yatırımların yoğunlaşması ve toplamın %20.5'inden toplamın %25.5'e yükselmesi, buna karşılık yatırım malları üreten sektörlerde toplam yatırımların %16.4'ten %11.3 düzeyine inmesi beklenmektedir. Alt sektörler arasındaki değişmelere rağmen ara mallar üreten sektörlerin yatırım paylarının %63 ile önemini aynen muhafazası öngörülmüştür.

İMALAT SANAYİİN YATIRIM PROGRAMI

	(Milyon TL.)			
	1980	1981	1980	1981
İmalat Sanayii	65.590	139.079	100.0	100.0
I)Tüketim Malları	13.478	35.546	20.50	25.50
Gıda	6.295	15.400	9.60	11.07
İçki	401	1.000	0.61	0.72
Tütün	4.786	14.000	7.30	10.06
Dokuma ve Giyim	1.995	5.146	3.04	3.70
II)Ara Mallar	41.356	87.827	63.10	63.20
Orman Ürünleri	440	1.160	0.67	0.83
Kağıt	4.779	7.500	7.29	5.39
Basım	95	350	0.14	0.25
Deri-Kösele	344	217	0.52	0.16
Plastik	139	100	0.21	0.07
Kimya	2.028	8.000	3.09	5.75
Gübre	2.792	4.500	4.26	3.24
Petrokimya	10.380	19.000	15.83	13.66
Petrol Ürünleri	6.492	17.000	9.90	12.22
Cam	1	-	-	-
Çimento	2.094	10.000	3.19	7.19
Seramik	92	300	0.14	0.22
Pişmiş Kil	414	1.400	0.63	1.01
Demir Çelik	10.281	16.000	15.67	11.50
Demir Dışı Metaller	596	800	0.91	0.58
III)Yatırım Malları	10.757	15.706	16.4	11.3
Madeni Eşya	995	2.000	1.52	1.44
Makine	4.031	6.206	6.15	4.46
Meslek,Bilim,Ölçü	75	100	0.11	0.07
Elektrikli Makinalar	976	1.400	1.49	1.01
Elektronik	832	1.500	1.27	1.08
Taşıt	3.848	4.500	5.87	3.27

1981 BÜTÇESİ

1981 Yıllı Konsolide Bütçesi

1981 yılı konsolide bütçesi, şu hususlar gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır:

- 1) Aşırı fiyat artışlarıyla mücadele
- 2) Ekonomik kalkınmadaki duraklama ve gerilemeleri gidermeye çalışmak
- 3) Gelir dağılımı dengesizliklerini önlemeye çalışmak
- 4) Kamu hizmetlerinde ödenek dağılımı dengelerini gözetmek.

1981 mali yılı bütçesi, 1980 yılı başlangıç ödenekleriyle kıyaslandığında %105'lik bir artışı ifade etmektedir. 1981 yılı kaynak harcamalar genel dengesinde zımni fiyat deflatörü olarak kabul edilen %40'lık fiyat artışları hesaba katılırsa artış oranının %105 olmayıp %46.4 olduğunu görürüz. Ancak raporumuzun genel denge bölümünde açıkladığımız gibi 1980 yılında %55 civarında artış gösteren dolaşımdaki para ve para parzı (m2) fiyatlar üzerindeki etkilerinin bir kısmını para artışının meydana geldiği ayda göstermişler, fakat daha oniki ay müddetle fiyatlar üzerindeki etkilerini göstermeye devam edeceklerdir. Fiyatları etkileyen diğer faktörleri hesaba katmadan 1981 yılında ortalama fiyat artışlarının %55 oranında oluşacağını tahmin edebiliriz. Bu takdirde 1981 bütçesi 1980 bütçesinin başlangıç ödenekleriyle karşılaştırıldığında fiyat artışlarından arındırılmış artış %32.2 olmaktadır.

Bu artışa göre 1981 bütçesi ekspansiyonist olma görünümünü taşımaktadır. GSMH'nin tahminlerimize göre %1.6, Devlet Planlama Teşkilatına göre %3 artması karşısında bütçenin %32.2 oranında artması toplam arz-toplam talep dengesini kamu sektörü lehine bozacak mahiyettedir.

KONSOLİDE BÜTÇE DENGESİ

	T 9 8 0		1981	%
	Bütçe	Tahmin		Değişim
CARİ HARCAMALAR	358.9	475.3	711.8	49.8
Personel	248.5	325.3	406.8	25.2
Diğer Cari	110.4	150.0	305.0	103.3
YATIRIM HARCAMALARI	160.0	168.4	322.9	91.8
TRANSFER HARCAMALARI	251.1	383.4	547.1	42.7
KİT	106.0	167.1	235.3	40.8
İç Borç	29.0	49.0	58.3	19.0
Dış Borç	34.9	22.0	62.8	185.5
Emekli Sandığı	27.5	47.7	45.8	- 4.0
Mahalli İdareler	6.4	36.6	6.0	-83.6
İller Bankası	8.8	8.8	14.7	67.1
Kamulaştırma	6.6	6.9	19.0	175.4
Diğerleri	31.9	45.3	105.2	132.2
TOPLAM HARCAMA	770.0	1027.1	1581.8	54.0
GENEL BÜTÇE GELİRİ	706.7	814.1	1503.9	84.7
Vergi	636.3	718.1	1354.8	88.7
Vergi Dışı Normal G.	49.4	71.0	89.1	25.5
Özel Gelir ve Fonlar	21.0	25.0	60.0	140.0
KATMA BÜTÇE GELİRİ	13.3	13.1	17.9	36.6
İÇ BORÇLANMA	50.0	50.0	60.0	20.0
GENEL TOPLAM	770.0	877.2	1581.8	80.3

Ancak Ekim 1980 ayı sonunda 1980 yılı bütçesinin ödenek bazında 1.175.7 milyar liraya ulaşmış olduğu dikkate alınır, 1 Mart 1981'de yürürlüğe girecek olan bütçenin Ekim 1980 büyüklüğüne göre artış oranının sadece %34.5 olduğu anlaşılmır. Bu takdirde de %40'lık fiyat artışı varsayımına göre 1981 bütçesi reel olarak %4'lük bir daralma göstermektedir. %55 fiyat artışı varsayımımıza göre bütçe reel olarak %13.2 oranında daha küçük bir bütçe olmaktadır.

Öte yandan 1980 Mali yılı konsolide bütçe harcamalarının yıl sonunda 1.175.7 milyarlık ödeneğin tümüne erişmeyeceği, 1.027 milyarda kalacağı tahmin edilmektedir. 1981 bütçesinin bu harcama tahminine göre artış oranı ise %54 oranında olmaktadır. DPT'nin 1981 yılı için tahmin ettiği %40'lık fiyat artış tahminine göre 1981 bütçesi reel olarak %10 oranında bir genişleme ifade etmektedir. Bu durumda 1981 yılı bütçesinin, uygulanmakta olan istikrar programına uygun bir bütçe olduğu ortaya çıkmaktadır.

1981 yılı fiyat artışları hakkında TOSİAD'da yürütülen çalışmaların gösterdiği %55'lik artış ile karşılaştırıldığı takdirde 1981 bütçesinin nominal olarak %54 oranında daha büyük olmasına mukabil reel olarak 1980 bütçesinin ulaşacağı 1.027 milyar liralık düzeyde kalacağını ve 1980 fiyatlarıyla 1.020.5 milyar olacağını tahmin edebiliriz.

Buna göre 1981 bütçesi ek ödenek alınmaması kaydı ile gerçek bir istikrar sağlayıcı bütçedir. 1976-1980 yıllarında yıl zarfında kabul edilen ek ödeneklerle bütçenin başlangıç ödenekleri %57.2 oranında artırılmıştır. Artışlar yatırım ödeneklerinde %71, cari hizmet ödeneklerinde %69.8, transfer ödeneklerinde %58.4 olmuştur.

En büyük artışlar 1978 ve 1979 yıllarındadır. (1978'de %71, 1979'da %84). Cari hizmet ödeneklerinde en yüksek artış %140 oranı ile 1978'de, yatırım ödeneklerinde en yüksek artış %60 ile 1976'da, transfer ödeneklerinde en yüksek artış %118 ile 1979'da yapılmıştır.

KONSOLİDE BÜTÇE YIL SONU ÖDENEKLERİNİN
BAŞLANGIÇ ÖDENEKLERİNE ORANI
(1976-1980)

	1976	1977	1978	1979	1980	1976/ 1978
Cari Hizmet Ödenekleri	21	55	140	86	47	69.8
Yatırım Ödenekleri	60	49	31	46	26	71.0
Transfer Ödenekleri	51	39	37	118	47	58.4
Toplam	41	48	71	84	42	57.2

Konsolide bütçe harcamalarını 1968 yılı sabit fiyatlarıyla ifade edersek 1981 mali yılı bütçesinin son yılların aşırılıklarından kaçınan bir zihniyet ve ciddi bir çalışma ile hazırlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Sabit fiyatlarla 1981 konsolide bütçe harcamaları 1980 düzeyinde tutulmuş, cari harcamalar kısılmış ve 1977 düzeyine indirilmiş, yatırım harcamaları 1980'nin üstünde

olmakla beraber gerçekçi bir sınırlama içine alınmış, transfer harcamaları da 1979 yılı aşırı düzeyinin çok altına indirilmiştir.

SABİT FİYATLARLA KONSOLİDE
BÜTÇE HARCAMALARI

(1968 fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1976	1977	1978	1979	1980 Bütçe	1980 Gerçekl.	1981 Tahmin
Konsolide Bütçe Harcamaları	46.9	57.4	57.0	59.6	24.1	50.6	49.5
Cari Harcamalar	19.6	22.3	24.2	24.2	11.3	23.4	22.3
Yatırım Harcamal.	12.9	16.3	12.5	11.4	5.3	8.3	10.1
Transfer Harcamal.	14.4	18.8	20.3	24.0	7.5	18.9	17.1

Vergi Gelirleri

Enflasyonun şiddetlendiği son üç yılda vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı hızlı bir düşme göstermiş, 1977'de %19.3'ten 1978'de %19.1'e, 1979'da %18.5 ve 1980'de %18'e inmiştir. 1981 bütçesi vergi tahminlerine göre vergi yükü %21.5'e yükselecektir. Tahminlerimize göre 1981 yılında GSMH'nın reel olarak %1.6 oranında, fiyatların %55 oranında artmasıyla nominal GSMH %57.5 oranında artarak 1980'de 4 trilyondan 1981'de 6.3 trilyona yükselecektir. Vergi gelirlerinden beklenen artış %88.7 oranında olduğuna göre 1981 yılında vergilerin GSMH'ya karşı esnekliği 1.5 olacaktır. Birkaç yıldanberi 1 dolayında kalan vergi esnekliğinin 1.5'e çıkması yeni vergi kanunlarının sağlayacağı artışlarla mümkün olacaktır. Vergi esnekliği 1975 yılında 1.8'e, 1976 yılında ise 1.3'e yükselmiş idi.

VERGİ YOKU*

(Milyar TL.)

	GSMH	Artış %	Vergi Gelirleri	Artış %	Vergi Esnekliği	Vergi Yükü
1976	670.0	25.1	127.1	33.7	1.34	19.0
1977	870.2	29.9	168.2	32.4	1.08	19.3
1978	1288.7	48.1	246.4	46.5	0.97	19.1
1979	2178.4	69.0	403.8	63.8	0.92	18.5
1980	4000.0	83.6	718.1	77.8	0.93	18.0
1981	6300.0	57.5	1354.8	88.7	1.54	21.5

*1980 ve 1981 GSMH rakamları TÜSİAD Araştırma Grubunun çalışmalarına dayanmaktadır.

Bir taraftan GSMH hızının azalması diğer taraftan vergi esnekliğinin üç yıl süresince birin altında kalması vergi gelirlerinin sabit fiyatlarla gerilemesine yol açmıştır. 1968 sabit fiyatlarıyla 1978'de 39.9 milyar olan vergi gelirleri 1979'da %3.2 ve 1980'de tahminen %8.3 oranında gerileyerek 1980'de 35.4 milyar

liraya inmiştir. 1981'de %19.5 oranında bir artışla vergi gelirlerinin 42.3 milyar liraya yükselmesi beklenmektedir.

1975'te reel vergi artış hızı %25.3, 1976'da %15.2 olmuştu.

VERGİ GELİRLERİ

	Cari Fiyatlar.	% Artış	Endeks	Sabit Fiyatlı. 1968=100	% Artış	Endeks
1975	95.0	45.8	100.0	32.1	25.3	100.0
1976	127.0	33.7	133.7	37.0	15.2	115.3
1977	168.2	32.4	177.0	39.2	5.9	122.1
1978	246.4	46.5	259.3	39.9	1.8	124.3
1979	403.8	63.9	425.0	38.6	- 3.2	120.2
1980	718.1	77.8	755.9	35.4	- 8.3	110.3
1981	1354.8	88.7	1426.1	42.3	19.5	131.8

Bu suretle 60 milyarlık iç istikrazla 1981 bütçesi denk bir bütçe olarak hazırlanmıştır. 1980 yılında bütçenin 125-150 milyar açık vermesi beklenmektedir.

KONSOLİDE BÜTÇE DENGESİ

	1976	1977	1978	1979	(Milyar TL.)	
					Tahmin 1980	1981
Bütçe Geliri	143.3	187.6	308.7	525.2	827.0	1521.8
İç İstikraz	10.0	12.5	16.9	31.0	50.0	60.0
Bütçe Gideri	157.0	240.3	346.0	608.2	1027.0	1581.8
Bütçe Açığı	- 3.2	-40.2	-20.4	-52.0	-150.0	

KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ

(Milyon TL.)

	1980 Yılı Tahsilat Tahmini	1981 Yılı Bütçe Teklifi	Artış
KONSOLİDE BÜTÇE GEL.TOP. (1+47+48)	877.178	1.581.800	80.3
1.GENEL BÜTÇE TOP. (2+38+44)	814.078	1.503.944	84.7
2.VERGİ GELİR TOP. (3+8+12+21+29)	718.078	1.354.800	88.7
3.GELİRDEN ALINAN VER. (4-7)	426.500	817.240	91.6
4.Gelir Vergisi	358.000	691.200	93.1
5.Kurumlar Vergisi	33.000	76.040	130.4
6.Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisi	3.300	3.500	6.1
7.Mali Denge Vergisi	32.200	46.500	44.4
8.SERVETTEN ALINAN VERGİ (9-11)	9.400	16.500	75.5
9.Emlak Vergisi	1.900	3.100	63.1
10.Motorlu Kara Taşıtları Vergisi	5.500	10.500	90.9
11.Veraset ve İntikal Vergisi	2.000	2.900	45.0
12.MALLARDAN ALINAN VERGİ (13-20)	105.858	188.610	78.2
13.Dahilde Alınan İstihsal Vergisi	48.000	81.800	70.4
14.Akaryakıttan Dahilde al.İstihsal Vergisi	1.600	1.800	12.5
15.Tekel Maddelerinden Alınan İstihsal Vergisi	34.900	49.000	40.4
16.İşletme Vergisi	4.900	17.300	253.1
17.Şeker İstihlak Vergisi	800	900	12.5
18.Taşıt Alım Vergisi	4.600	19.500	323.9
19.Emlak Alım Vergisi	11.050	18.300	65.6
20.Kaldırılan Vergiler Artıkları	8	10	25.0
21.HİZMETLERDEN ALINAN VERGİ (22-28)	76.620	182.450	132.1
22.Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	34.250	67.000	95.6
23.Nakliyat Vergisi	900	1.000	11.1
24.P.T.T. Hizmetleri Vergisi	1.000	1.100	10.0
25.Bina İnşaat Vergisi	400	2.300	475.0
26.Spor-Toto Vergisi	70	50	-28.6
27.Damga Vergisi	31.000	76.000	145.2
28.Harçlar	11.000	35.000	218.2
29.DİŞ TİCARETTEN ALINAN VERGİ (30-37)	97.700	150.000	53.5
30.Gümrük Vergisi	29.100	45.000	54.6
31.Akaryakıt Gümrük Vergisi	2.700	3.000	11.1
32.Tek ve Maktu Vergi	500	500	---
33.İthalde Alınan İstihsal Vergisi	35.800	61.500	71.8
34.Akaryakıttan İthalde Alınan İstihsal Vergisi	7.500	8.000	6.7
35.İthalat Damga Resmi	7.500	8.000	6.7
36.Rıhtım Resmi	8.800	14.000	59.1
37.Dış Seyahat Harcamaları Vergisi	5.800	10.000	72.4
38.VERGİ DİŞİ NOR.GELİR.TOP. (39-43)	71.000	89.144	25.5
39.KURUMLAR HASILATI ve DEV. PAY.	3.410	7.215	111.6
40.DEVLET PATRİMUVANININ GELİR.	7.965	32.500	308.0
41.FAİZLER, TAVİZ ve İKRAZ.GERİ ALI.	9.500	10.000	5.3
42.CEZALAR	6.500	9.500	46.1
43.ÇEŞİTLİ GELİRLER	43.625	29.928	-31.4
44.ÖZEL GELİRLER ve FON.TOP. (45-46)	25.000	60.000	140.0
45.ÖZEL GELİRLER	18.995	20.000	5.3
46.FONLAR	6.005	40.000	566.1
47.İÇ İSTİKRAZ	50.000	60.000	20.0
48.KATMA BÜTÇE GELİRLERİ	13.100	17.856	36.3

GENEL BÜTÇEYE DAHİL DAİRELER

(Milyon TL.)

Yasama Organı	996.6
Devlet Başkanlığı	275.6
Sayıştay	684.3
Anayasa Mahkemesi	56.6
Başbakanlık	7.521.9
Devlet Planlama Teşkilatı	3.524.8
Danıştay	322.4
Yargıtay	351.6
Devlet İstatistik Enstitüsü	870.7
Diyanet İşleri Başkanlığı	11.399.8
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	4.484.3
Adalet Bakanlığı	21.807.2
Milli Savunma Bakanlığı	297.940.9
İçişleri Bakanlığı	6.001.1
Emniyet Genel Müdürlüğü	36.981.0
Jandarma Genel Komutanlığı	36.754.4
Dışişleri Bakanlığı	9.344.4
Maliye Bakanlığı	747.340.3
Milli Eğitim Bakanlığı	147.167.0
Bayındırlık Bakanlığı	26.347.9
Ticaret Bakanlığı	1.218.0
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	55.436.8
Gümrük ve Tekel Bakanlığı	2.099.4
Tarım ve Orman Bakanlığı	27.862.0
Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü	1.465.7
Ulaştırma Bakanlığı	12.333.5
Çalışma Bakanlığı	1.960.8
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	7.614.8
Turizm ve Tanıtma Bakanlığı	6.761.1
İmar ve İskan Bakanlığı	11.049.3
Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı	56.368.2
Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü	2.610.2
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	9.095.6
Gençlik ve Spor Bakanlığı	882.8
Kültür Bakanlığı	6.890.2
Sosyal Güvenlik Bakanlığı	121.4
Toplam	1.563.943.6

KATMA BÜTÇELİ KURULUŞLAR

(Milyon TL.)

Toprak ve Tarım Reforma Müsteşarlığı	491.2
Vakıflar Genel Müdürlüğü	1.446.7
Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü	3.850.0
Ankara Üniversitesi	6.296.0
Hacettepe Üniversitesi	4.979.4
İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri	3.344.5
İstanbul Üniversitesi	7.784.9
İstanbul Teknik Üniversitesi	2.139.7
Ege Üniversitesi	5.120.0
Çukurova Üniversitesi	2.797.9
Diyarbakır Üniversitesi	1.695.7
Fırat Üniversitesi	697.6
19 Mayıs Üniversitesi	1.176.6
Bursa Üniversitesi	1.711.0
Anadolu Üniversitesi	763.6
Cumhuriyet Üniversitesi	979.0
Atatürk Üniversitesi	2.771.7
İnönü Üniversitesi	301.6
Selçuk Üniversitesi	247.7
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1.713.8
Karayolları Genel Müdürlüğü	81.447.8
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	105.819.4
Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü	115.8
Teke Genel Müdürlüğü	20.206.1
Orman Genel Müdürlüğü	8.807.3
Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü	430.1
Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü	2.337.5
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	67.5
Boğaziçi Üniversitesi	1.263.9
Kayseri Üniversitesi	793.2
Toplam	271.598.3

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1981 Yılı Genel Yatırım ve Finansman Programı

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1981 yılı genel yatırım ve finansman programı çalışmalarında açık finansmana yer verilmemesi, yatırımların finansmanı için Hazineden transfer edilen kaynakların etkili şekilde denetiminin sağlanması için KİT'lere aktarılan fonların DYB eliyle kullanılması düşüncesi, işçi ve memur artışlarına kesin surette yer verilmemesi prensiplerinden hareketle kaynak ödeme açığının 60 milyar lirayı bulacağı belirlenmiştir.

1981 yılında Kamu İktisadi Teşebbüslerine verilecek 317.3 milyar liralık yatırım görevi ile birlikte KİT'ler için sağlanması gerekli finansman miktarı toplamının 377.3 milyar lirayı bulacağı planlanmıştır.

Kamu İktisadi Teşebbüslerine 1981 yılında, işletme açıkları ve yapacakları yatırımlar için sağlanması planlanan 377.3 milyar liralık finansman ihtiyacının 251.3 milyar lirasının bütçeden, 25 milyar lirasının DYB'ndan, 80 milyar lirasının dış proje kredisinden ve 21 milyar lirasının destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan sağlanması öngörülmüştür.

KİT'ler için 1981 yılında önemli bazı prensiplerin uygulanmaya başlandığı anlaşılmaktadır:

KİT'lerin işletme açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından finanse edilmesinden vazgeçilmektedir. Yıllardanberi Merkez Bankası kaynaklarından finanse edilen kaynak-ödeme açıkları için artık Merkez Bankasına başvurulmayacaktır.

Yatırımların önemli bir kısmının bütçeden finanse edilmesi gerekli denetimi de beraberinde getirmesi suretiyle sağlam esaslara bağlanmış bulunmaktadır.

Ancak KİT'lerin Merkez Bankasından aşırı borçlanmalarının önüne geçilmesi veya en az alınan borçların geri ödenmesini sağlayacak bir mekanizmanın kurulması gerekmektedir. 1979 yılında Merkez Bankasının KİT'lere açtığı krediler %105 (48.5 milyar lira) artarak 46.2 milyar TL'dan 94.7 milyar TL'ya, 1980 yılının ilk 11 ayında ise %46.3 oranında artarak 138.5 milyar liraya yükselmiştir.

Merkez Bankasının KİT'lere sağladığı kredilerde de bir düzenlemenin yapılması bunların belirli sınırlar içinde kalmasını sağlayacak esasların getirilmesi ve bu esaslara uyulması gerekli görülmektedir.

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN FİNANSMANI

	1978	1979	1980 Program	1980	(Milyar TL.) 1981 Program
Kaynak-Ödeme Açığı	-15.1	-61.9	-41.4	-27.8	-60.0
Yatırımlar	60.5	128.6	153.6	225.9	317.3
Temini Gereken Fin.	75.6	190.5	195.0	253.7	377.3
<u>Finansman Kaynakları</u>					
Bütçe	40.0	87.9	100.0	151.9	251.3
D.Y.B.	9.1	14.4	20.0	17.4	25.0
Dış Proje Kredisi	14.1	42.9	30.0	62.1	80.0
Merkez Bankası	7.0	33.9	35.0	10.0	-
Fonlar	5.4	11.4	10.0	12.3	21.0

1981 YILI FİYAT ARTIŞI TAHMİNLERİ

Devlet Planlama Teşkilatı kaynaklar harcamalar dengesini kurarken GSMH deflatörünün 1981 yılında %40 olacağını varsaymıştır. Bunun anlamı açık olmakla birlikte enflasyon hepimizin (işçi, memur, işveren) hergün yaşadığı bir fenomen olduğu için %40 ortalama fiyat artışının, Ocak 1981'den Aralık 1981'e kadar ne anlam taşıdığını Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesinin hazırladığı Toptan Eşya Fiyatları Endeksinden her ay için izlemekte yarar vardır.

Fiyatlar her ay aynı oranda artmaz, mevsimlik dalgalanmalar gösterir. Yıl başlarında ve sonlarında aylık fiyat artışları ortalama aylık artışının üstünde, yıl ortasında ise altında oluşur.

1981 yılında ortalama enflasyonun %40 olması, 1981 yılının oniki endeks sayısının ortalamasının 1980 yılı ortalamasından %40 oranında daha yüksek olması demektir.

Mevsimlik değişimler hesaba katılarak Ocak-Nisan dönemindeki aylık fiyat artışlarının ortalama aylık fiyat artışı olan %2.1'den daha yüksek, Mayıs-Eylül dönemindekilerin ortalama aylık fiyat artışından daha düşük ve yılın son üç ayında yine daha yüksek olacağı söylenebilir.

1980 yılının eş aylarıyla karşılaştırıldığı zaman Ocak 1981'de %86 olan enflasyon oranının azalarak Aralık 1981'de %28'e ineceği tahmin edilmektedir.

Çeşitli faktörler, fiyatlar üzerindeki etkilerini gecikmelerle göstermektedir. Özellikle 1980 yılında para arzında meydana gelen artışların etkilerini 1981 yılında hissettirecekleri hesaba katılarak Aralık 1980'de 12 ay öncesine göre %55 oranında artış gösteren para arzının ayda %4 oranında genişlemiş olduğu dikkate alınırsa 1981 yılının ilk aylarında ayda %4 oranında fiyat artışları beklenmelidir. Para arzındaki artış, etkisinin büyük bir kısmını kümülatif olarak 18 ay içinde göstermektedir. Yapılan incelemelerde para arzı aylık artış oranının 0.3'ü aynı ay zarfında etkisini göstermekte, altıncı ayda kümülatif etki para arzındaki artış oranı kadar olmakta, sekizinci ayın sonunda fiyatlar üzerindeki etki para arzındaki artış oranının 1.3 katı olmaktadır. 1980'nin özellikle ikinci kısmında meydana gelen para arzındaki artış oranları etkilerini 1981'de gösterecektir. Bu suretle 1980'nin bazı aylarında %4-5 arasında artan para arzının 8 ay sonra fiyatlarda ayda %5.2-6.5 oranında artışlara neden olması beklenmelidir.

1981 YILI MUHTEMEL AYLIK FİYAT ARTIŞLARI

	1980		1981		Geçen Yılın	
	Endeks	Zincirleme Endeks	Endeks	Zincirleme Endeks	Aynı Ayına Göre Değişme	Yıl Sonuna Göre Değişme
Ocak	1722.9	9.2	3207	3.5	86.1	3.5
Şubat	2227.9	29.3	3287	2.5	47.5	6.0
Mart	2326.5	4.4	3385	3.0	45.5	9.2
Nisan	2408.8	3.5	3459	2.2	43.6	11.6
Mayıs	2479.7	2.9	3514	1.6	41.7	13.4
Haziran	2547.9	2.7	3541	0.8	39.0	14.2
Temmuz	2552.4	0.2	3547	0.2	39.0	14.4
Ağustos	2591.6	1.5	3575	0.8	37.9	15.3
Eylül	2681.2	3.5	3632	1.6	35.5	17.2
Ekim	2872.1	7.1	3727	2.6	29.8	20.2
Kasım	2981.2	3.8	3840	3.0	28.8	23.9
Aralık	(3100.0)	(4.0)	3972	3.4	28.1	28.1
Yıl Ortalaması	2541.0	6.0	3557.2	2.1	41.9	
1980 Ort.=100	100		140			

1980 YILI EKONOMİK KARARLARI

18 Ocak İsviçre'ye olan 75 milyon SF (47 milyon \$)lık borcun ertelenmesini sağlayan anlaşma imzalandı.

25 Ocak ABD Doları 70 TL. oldu. (Gübre ve zirai ilaçlar için kur 55 TL.)

İthalatta damga vergisi %25'ten %1'e düşürüldü.

Türk parasının kıymetini koruma ile ilgili 18 sayılı karar yürürlükten kaldırıldı.

Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu kuruldu.

Organizasyon ile ilgili tedbirler:

- Koordinasyon Kurulu
- Para Kredi Kurulu
- Başbakanlık Yabancı Sermaye Dairesi
- Başbakanlık Teşvik ve Uygulama Dairesi (TUD) kuruldu.

İhracatta lisansa tabi maddeler sayısı azaltılmakta, tescil kaldırılmaktadır.

İhracatta ilk defa olarak ihracatın %5'ine ve 40.000 dolarlık ithalat partilerine Türk Parası koruma mevzuatı uygulanmayacaktır.

Fiyat Kontrol Komitesi kaldırılmaktadır.

KİT'lerde temel mal ve hizmetler yeniden tarif edilmiştir. Gübre, kömür, Denizcilik Bankası ve Demiryolları'na devletçe subvansiyon yapılacak, diğer KİT'ler fiyatlarını serbestçe kendileri tespit edeceklerdir.

Gazete kağıdında gümrüklerde alınan bütün vergi ve resimler sifıra indirilmekte, subvansiyon büyük ölçüde kaldırılmaktadır.

Garantisiz Ticari Borçlarla ilgili olarak 2 alternatifli yeni bir ödeme şekli getirilmiştir.

Sigarada monopol kaldırılacaktır.

- 29 Ocak Şeker fiyatlarına zam yapıldı.
- Çimento fiyatlarına %52-96 oranında zam yapıldı. Portland çimentosu (dökme) 2.100 TL.dan 3.200 TL.'sına çıkarıldı.
- 30 Ocak Yabancı bankaların Türkiye'de şuba açmaları eskiden 17 sayılı karar çerçevesinde değerlendirilirken 6224 sayılı yasa kapsamına alındı. Böylece 6224 sayılı yasa ile banka şubelerine kârlarını transfer hakkı tanındı.
- 31 Ocak Elektrik fiyatlarına %100 oranında zam yapıldı. Elektrik kws konutlar ve küçük sanayi için 5 TL., ticarethaneler için 6 TL., resmi daireler için 625 kr. olarak belirlendi.
- 6 Şubat İhracatçıların ek süre istemlerinde %60 oranındaki ihracat gerçekleştirilmesi koşulunun aranmayacağı açıklandı.
- 7 Şubat Para ve Kredi Kurulu, tütün ve fındık ihracında destekleme ve fiyat istikrar primini belirledi. Tütünde (10 - 115 TL.), fındıkta ise kesilecek prim (90 - 200 TL.) arasında olacak.
- 8 Şubat Lastik fiyatlarına %47 - %52 oranında zam yapıldı.
- 21 Şubat Pamuk ipliğinden de ihracatta prim alınması kararlaştırıldı.
- Türk Lirasının dış değeri, Norveç Kronu karşısında binde 9, İngiliz Sterlini karşısında binde 5 oranında düşürüldü.
- 22 Şubat Ziraat Bankasının tarımsal kredi limitleri %80-600 arasında artırıldı.
- 26 Şubat Ege tütün baş fiyatı 130 TL. olarak belirlendi. (Artış %86)
- 28 Şubat 1980 Yılı Genel teşvik tablosunda yabancı sermaye yatırım alanlarında gümrük bağışıklığı geçen yıla göre önemli ölçüde genişletildi.
- 29 Şubat Memur maaş katsayısı 25 olarak belirlendi.
- 3 Mart 1980 Yılı bütçe kanunu yürürlüğe girdi. (756.6 milyar TL)
- Emlak Kredi Bankası, Bağ-Kur ve SSK'nın mesken kredileri artırıldı.
- Ferdi kredi 100 bin TL.dan 200 bin TL.sına
  - Yapı tasarruf kredileri 600 binden 1 milyon TL.sına
  - Bağ-Kur mesken kredisi 275 binden 375 bin TL.sına
  - SSK Mesken kredisi 450 binden 600 bin TL.sına

- 2 Mayıs Tiftik alım fiyatları 600 TL. olarak belirlendi. Maliye Bakanlığının kıdem tazminatının vergilendirilmesi konusunda bir tebliği yayınlandı. Şeker pancarı fiyatı 275 krş. olarak belirlendi.
- 5 Mayıs Haşhaş kapsülü 27-35 TL. olarak tespit edildi. Merinos yapağı ise 187-291 TL. oldu.
- 6 Mayıs Çay fiyatları %66 ile %200 arasında artırıldı.
- 7 Mayıs 17 Sayılı karara ilişkin 4 tebliğ yayınlandı.
- Döviz pozisyonu tutan bankaların döviz ödemelerinde uygulayacakları öncelikler belirlendi.
- Kabul kredili ithalatın kapsamı genişletildi.
- Yurt dışında iş yapan müteahhitler kazandıkları dövizin %10'unu kendi ihtiyaçları için kullanacaklar.
- Bedelsiz kanaldan yapılacak eşya ithalatı ençok 350 DM olacak.
- 9 Mayıs Hollanda'nın OECD çerçevesinde vereceği 21.5 milyon dolarlık kredi anlaşması imzalandı.
- 12 Mayıs İthalat yönetmenliği uyarınca haklarında müeyyide uygulanan sanayici ve ithalatçıların idari takip işlemleri kaldırıldı.

Bitkisel yağ gümrüklerden muaf olarak ithal edilecek.
- 13 Mayıs THY'nın yolcu taşıma ve kargo ücretlerine ortalama %110 zam yapıldı. 1550 TL. olan Ankara-Istanbul 3.250 TL. oldu.

Anonim ve limited şirketlerin kanuni ihtiyatları karşılığı olarak bulundurdıkları Devlet iç istikraz tahvillerini 1980 mali yılında rehin etme ve teminat gibi işlemlerde kullanabileceklerine dair tebliğ açıklandı.
- 14 Mayıs Gümrükte bekleyen ve haklarında kovuşturma açıldığı için gümrüklerdeki mallarını çekemeyen sanayici, ithalatçı ve mutemet firmalar aleyhindeki idari müeyyide ve takip işlemleri kaldırıldı.
- 16 Mayıs Yurt dışında müteahhitlik hizmetleri yapan Türk firmalarına yardımcı olmak üzere Bakanlıklar arası Destekleme ve Geliştirme Kurulu oluşturuldu.

Fransa ile 420 milyon franklık yeni kredi anlaşması ile 264 milyon franklık borç erteleme anlaşması imzalandı.

- 5 Mart Türk Lirası 10 yabancı para karşısında %0.9 ile %5.8 arasında değer kazanırken, Kanada doları karşısında %1.3 oranında değer kaybetti.
- 10 Mart İngiltere'ye olan borçların 17 milyon dolarlık bölümünü erteleyen anlaşma onaylandı.
- 18 Mart İlaç fiyatlarına %52 oranında zam yapıldı.
- 19 Mart İhracatta prefinansman kredilerinin kullanımını kolaylaştıran hükümlere açıklık getirildi.
- 20 Mart 25 Mart tarihinden önce kazanılmış ancak yetkili bankalara satılmamış ihraç dövizleri hakkında başlayan yasal işlemler affa uğradı.
- Tescil ve lisansa bağlı malların ihracatındaki kur farkları özel hesapta toplanacak.
- 21 Mart Türk Lirası başlıca paralar karşısında %1.2 ile %5.5 arasında değişen oranlarda değer kazandı.
- 3 Nisan Türk Lirası ABD Doları karşısında %5 oranında devalüe edildi. Alman Markı karşısında ise binde 43 oranında değer kazandı. (Alman markı 40 lira 49 krş. iken 37.60 TL, ABD doları ise 70 lira iken 73.70 TL. oldu.)
- 4 Nisan İhracatı teşvik belgesi yayınlandı. İhracatçıya, yaptığı ihracatın FOB bedelinin %60'ı kadar döviz tahsis edilecek.
- 7 Nisan Petrol ürünlerine %13 ile %33 oranında zam yapıldı.
- Norman benzin 33 TL.sından 38 TL.ya
- Süper benzin 37 TL.sından 42 TL.ya
- Gazyağı-Motorin 20.50 TL.dan 23.50 TL.ya çıktı.
- 14 Nisan ABD'den sağlanan 98 milyon dolarlık yardıma ilişkin anlaşma onaylandı.
- Türk Lirası 14 para karşısında %0.2 ile %4 arasında değer yitirdi. Alman markı 38.80 TL.ya çıktı.
- 17 Nisan OECD ülkelerinden 1 milyar 161 milyon dolar kredi sağlandı.
- 21 Nisan Türk Lirası 13 para karşısında %1.1 ile %3.7 arasında değer kaybetti. Alman markı 39.82 TL. oldu.
- 29 Nisan İspanya'ya olan 3 milyon dolarlık borcun ertelenmesini öngören anlaşma onaylandı.
- 30 Nisan Türk Lirası dolar dışında 15 yabancı para karşısında %0.8 ile %23.8 arasında değer kaybetti. Alman markı 41.50 TL. ya yükseldi.

- 17 Mayıs Şeker fiyatlarına %47-60 oranında zam yapıldı.
- 24 Mayıs NATO ortak fonundan karşılanarak yapılmış olan ithalat-tan gümrüklere gelmiş olanlardan kur farkı tahsil edil-memesi,
- Pamuk ve üzüm ihraç edenlerden kg. başına 12-15 TL. da-ha az prim alınması kararlaştırıldı.
- 30 Mayıs Türkiye ile İngiltere arasında 35 milyon dolarlık kre-di anlaşması imzalandı.
- Yabancı Sermaye Kararnemesinin üçüncü maddesinde deği-şiklik yapılarak, yabancı sermaye sabit yatırımı ile iştirak miktarlarındaki alt sınırlar kaldırılmış, iş-tirak edebileceği yatırım sahaları genişletilmiştir.
- Petrol aramaları hakkındaki kararda değişiklik yapıl-mıştır.
- Garantisiz ticari borçların tasfiyesine dair 8/176 sa-yılı karar kaldırılmış ve bu konuda yeni bir düzenleme yapılmıştır. Döviz borçlarının kapsamı 30.6.1979'dan 31.12.1979'a kadar genişletilmiş, dövizle geri ödeme-lerde ABD doları dışındaki bazı dövizlerin kullanılma imkanı getirilmiş ve %7 olan tek faiz oranı %3 ile %8 arasında değişen oranlarda tespit edilmiştir. Türk pa-rası ile geri ödemelerde bazı kolaylıklar getirilmiştir.
- 2 Haziran İhracatın özendirilmesi amacıyla alınan yeni bir karar-la, ihracatçılara Doğu Bloku dışına yaptıkları ihracat için hiçbir merciden belge almaksızın banka kredisi kul-lanabilme yolu açılmıştır. Bu karardan yararlanacak ih-racat tescile tabi olmayan serbest döviz karşılığı ya-pılacak ihracattır.
- Buğday taban fiyatı ortalama 10.50 TL. olarak belir-lendi. (artış %98)
- 4 Haziran Faiz oranları serbest bırakıldı. Uygulama 1 Temmuz'dan itibaren yürürlüğe girecektir. Altı ay ile iki yıla ka-dar vadeli hamiline yazılı mevduat sertifikası çıkarı-labileceği açıklandı.
- KİT'lerin ve Hazinesinin Merkez Bankasından talep ettik-leri kredi faiz oranları yükseltildi. (%1-%5'ten %10'a çıkarıldı.)
- 9 Haziran Türk Lirası 16 yabancı para karşısında %5.8 ile %9.6 oranında değer kaybetti. 70 TL. olan dolar 78 TL. oldu. Alman markı 41.51 liradan 43.97 TL.ya çıktı

- Devletçe işletilmesi kararlaştırılan maden sahalarının eski hak sahiplerine iadesi kararlaştırıldı.
- 11 Haziran İçki ve sigara fiyatlarına %23-40 oranında zam yapıldı.
- 13 Haziran Petrol ürünlerine zam yapıldı. Normal benzinin fiyatı %13.1 artarak 38.00 TL.dan 43.00 TL.ya çıktı. Süper benzin %14.2 artarak 42 TL.dan 48 TL. ya yükseldi. Gazyağı ve motorin 23.50 TL.dan 26.00 TL.ya çıktı.
- 14 Haziran Yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi ile ilgili yeni bir tebliğ yayınlanmıştır.
- Fransa ile imzalanan 100 milyon dolarlık kredi anlaşması onaylandı.
- Fransa'ya olan borçlarımızın ertelenmesini öngören anlaşma yürürlüğe girdi.
- 18 Haziran IMF yönetim kurulu, Türkiye'ye üç yıllık bir standby düzenlemesi karşılığında 1.6 milyar dolarlık kredi anlaşmasını onayladı.
- 21 Haziran 1980 İthalat rejimine ek karar ile ithalat listelerinden yapılacak ithalata yatırılacak teminatların döviz tahsisi, diğer yarısının da ithal müsaadesine bağlanma talebi sırasında yatırılmasına izin verildi.
- 24 Haziran Faizler konusunda hazırlanan ortak metin Ankara'da 8 banka tarafından imzalandı. Kısa vadeli kredilere %28, 5 yıldan fazla vadeli kredilere %34 oranında faiz uygulanacak.
- 25 Haziran Japonya Türkiye'nin 85 milyon dolarlık borcunu erteleme kararı aldı.
- 27 Haziran Garantisiz ticari borç erteleme anlaşmasının Türk Lirası ile ödemeyi kabul bölümünde değişiklik yapıldı.
- Avrupa Konseyi İskan Fonu Türkiye'ye 30 milyon İsviçre Frangı tutarında kredi açtı.
- Danimarka ile imzalanan kredi ve Avusturya ile imzalanan borç erteleme anlaşmaları onaylandı.
- 1 Temmuz Bankalar vadeli mevduat ve krediler için uygulayacakları faiz oranlarını belirlediler.
- Merkez Bankası reeskont ve avans işlemlerine uygulayacak faiz oranlarını yeniden düzenledi.

Avrupa Konseyi iskan fonundan sağlanan 20 milyon İs-
viçre Frangı tutarındaki krediye ilişkin anlaşma
onaylandı.

SSK konut kredisinden yararlanma esasları yeniden dü-
zenlendi.

2 Temmuz

Yapağı destekleme fiyatları yeniden düzenlendi. (Or-
talama %60 zam yapıldı.)

Yolcu beraberinde getirilen eşyalar ile posta yoluy-
la getirilen eşyalar için ödenecek vergi ve resimler
yeniden düzenlendi.

3 Temmuz

İhracatçılara bazı yeni kolaylıklar sağlandı.

4 Temmuz

İngiltere'nin OECD çerçevesinde Türkiye'ye verdiği
15 milyon sterlinlik krediye ilişkin anlaşma onaylan-
dı.

Tesvik önlemlerinden yararlandırılan ihracatçının
taahhüdünü yerine getirmesine ilişkin denetimde ban-
kaların sorumluluğu artırıldı.

7 Temmuz

Yerli ham petrolün varili için 31.15 dolar fiyat
saptandı.

10 Temmuz

Emekli çekleri karşılığı bankaların açtığı kredile-
re uygulanacak faiz oranları %20'yi geçmeyecek

15 Temmuz

Türk Lirasının dış değeri dolar dışındaki yabancı
paralar karşısında düşürüldü. Alman markı 43.97 krş.
tan 44.75 krş.a yükseltildi.

16 Temmuz

Matbaa ve yazı kağıtları ile krome kartonun gümrük
vergisi muafiyeti indirildi.

Avusturya'dan 20 milyon dolarlık kredi sağlandı.

Hollanda'dan 43 milyon florin tutarında kredi sağlan-
dı.

18 Temmuz

İşçi kıdem tazminatlarının vergilendirilmesine iliş-
kin esaslar yeniden düzenlendi. Kıdem tazminatının
24 aylık tutardan fazla olan bölümü ile kıdem tazmi-
natı dışında kalan ödemeler birleştirilerek gelir
ve mali denge vergisine tabi tutulacak.

İhracatı teşvik kararında uygulamaya yönelik bir teb-
liğ yayınlandı. Döviz tahsis edilen ihracatçılar üre-
timde kullanacakları malların ithalatını ihracat yü-
kümlülüklerini yerine getirdikten sonra da yapabile-
cekler.

21 Temmuz	Taksitli satış koşulları değiştirildi.
23 Temmuz	Özel sektör tahvil faizleri yükseltildi. Un ve buğday ihracatından kilo başına 2 TL. destekleme ve fiyat istikrar primi kesilmesi kararlaştırıldı.
24 Temmuz	Yatağan ve Yeniköy termik santralleri için Polonya'dan 240 milyon dolar kredi sağlandı. Türkiye'nin 3 milyar doları bulan dış borçlarının er-telenmesine ilişkin iki anlaşma Paris'te imzalandı.
25 Temmuz	Danimarka'nın OECD çerçevesinde açtığı 5 milyon do-larlık kredi onaylandı.
28 Temmuz	İhracat gelirlerini artırmak amacıyla 17 ihraç ürünü için %5 oranında geçici vergi iadesi uygulanması ka-bul edildi. Devlet tahvilleri faiz oranları net %20'ye çıkarıldı.
29 Temmuz	Avrupa Konseyi İskan Fonu'ndan sağlanan 30 milyon DM'lık krediye ilişkin anlaşma onaylandı.
4 Ağustos	Garantisiz ticari borçların fason imalatı yolu ile ödenmesinde uygulanacak usul ve esaslar belirlendi.
5 Ağustos	Türk Lirası 9 yabancı para karşısında değer kaybetti. Dolar 80.00 TL. oldu.
6 Ağustos	Batı Almanya'nın OECD nezdinde Türkiye'ye vermeyi taahhüt ettiği 460 milyon DM'lık krediye ilişkin an-laşma imzalandı. Pamuk ve üzüm ihracatında uygulanan geçici destekleme prim süresi uzatıldı. Pamuk ipliğinde prim kilo için 10 liraya indirildi. Antep fıstığına uygulanan yeni ihracat primleri belir-lendi. 150-400 TL./kg. olan ihracat primi 50-100 TL/kg ma düşürüldü.
7 Ağustos	Çekirdeksiz kuru üzüm taban fiyatı 85 TL olarak belir-lendi.
8 Ağustos	Merkez Bankası tahvil ve altın üzerine avans işlemlerindeki faiz oranını %15.75'e çıkardı.
19 Ağustos	Destekleme alımlarından yararlanan ürünlerin tescile tabi tutulması kararlaştırıldı.

- 20 Ağustos Ertelenen gümrük vergi ve resimlerinden alınacak faiz oranları yeniden belirlendi.
- 1 Eylül Bitkisel yağ fiyatları serbest bırakıldı.
- Bitkisel yağ fiyatlarında istikrar sağlamak için Merkez Bankası nezdinde yeni bir fon kuruldu.
- 2 Eylül Ayçiçeği tohumu taban fiyatı 30 lira olarak belirlendi.
- Nötralize pamuk, ham ayçiçek, soya, koko ve palm yağları toptan satış fiyatı 65 TL. olarak belirlendi.
- Petrol şirketlerinin 1 Ocak 1977 - 25 Ocak 1980 tarihleri arasında yaptıkları ithalatta ortaya çıkan kur farklarının ödenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararı yayınlandı.
- 3 Eylül AYB tarafından Karakaya Barajı için verilen 78 milyon dolar tutarındaki krediye ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulu tarafından onaylandı.
- 4 Eylül İncir ihracatında dolar başına 8 Lira prim alınacak.Yer fıstığı taban fiyatı 70 TL. oldu.
- Seka ürünlerine zam yapıldı. 111.500 TL. satılan beyaz pelur kağıdın tonu 150.000 TL. çıkarıldı.
- 7 Eylül Dünya Bankasından V hayvancılık projesi için 51 milyon dolar kredi sağlandı.
- 8 Eylül Kuru incir taban fiyatı 5 TL.olarak belirlendi. Kuru üzüm taban fiyatı 40 TL.olarak belirlendi. Antep fıstığı taban fiyatı 300 TL.olarak belirlendi.
- 9 Eylül Vergi tecillerinde uygulanan faiz oranı %18'den %20'ye çıkarıldı.
- 11 Eylül 1977 ve daha önceki yıllar ürünü tütün ihracatında alınan destekleme fiyat istikrar primi 1 dolar için 20 TL. olarak yeniden belirlendi.
- Zirai Donatım Kurumunun gübre üreticisi firmalardan aldığı gübre fiyatları %50 dolayında artırıldı.
- 12 Eylül Avrupa Konseyi İskan Fonundan Batıkent projesine 20 milyon İsviçre Frangı tutarında kredi sağlandı.
- Sıfır vergi iadesi listesine, kitre rafine yağlar, sodyum karboksi metil, selüloz ve fındık eklendi.

- 16 Eylül Tüm grev ve lokavtlar ikinci bir karara kadar ertelendi.
- 17 Eylül Ek cret ve yan ödemelere %70 oranında ve avans niteliğinde ek ödeme yapılması ile ilgili bir genelge yayınlandı.
- Maliye Bakanlığına 2 ve 3 tertip Hazine bonusu çıkarma yetkisi verildi.
- 18 Eylül Federal Almanya İçişleri Bakanlığı tarafından Türk Emniyet teşkilatı için sağlanacak 1 milyon DM'lık teĥizat yardımına ilişkin anlaşma onaylandı.
- 19 Eylül Anlaşmalı lkeler ile ihracatın tescile tabi tutulduğu lkelere yapılacak ihracattan kazanılan dvizlerde, ihracatçının kendi ithalatı için kullanılacağına dair tebliğ yayınlandı.
- 22 Eylül şeker fiyatlarına %20 ile %27 oranında zam yapıldı.
- Gübre fiyatlarına %9 ile %66 oranında zam yapıldı.
- Petrol ürünlerine %12 ile %19 arasında zam yapıldı. Normal benzin 48 TL., süper benzin 53 TL., gazyağı ve motorin 31 TL. oldu.
- 25 Eylül Akaryakıt ana depo fiyatları ile LPG bayi kârları belirlendi.
- 29 Eylül Hkmet programı açıklandı. Programda ekonomik alanda 24 Ocak kararlarının tamamlayıcı düzenlemeler ile sürdürüleceği belirtildi.
- Merkez Bankasının tarım ve kk sanayi kesimine açılan reeskont ve avans kredileri faiz oranları düşürüldü.
- Bankalar, plasmanlarının %15'ini sınai ürün ihracatı ile ilgili kredilere ayıracaklar.
- 30 Eylül Ham yağ toptan satış fiyatları serbest bırakıldı.
- 1 Ekim Güvenoyu alan hükümet programı yayınlandı.
- İhracatı teşvik belgesi alanların teminatları, ihracatı gerçekleştirdikleri oranda serbest bırakılacağına dair tebliğ yayınlandı.
- 2 Ekim İstanbul, Kocaeli gibi ileri bölgelerde yapılacak tevsi yatırımları %75 ihracata dönük olmaları halinde diğer şartlar aranmaksızın teşvik edileceğini belirten bir tebliğ yayınlandı.
- Navlun bedellerinin yurda getirilmesi de ihracat sayılacak.

- 6 Ekim Milli Güvenlik Konseyi kararına göre toplu iş sözleşmesi sona eren işyerlerinde çalışan bütün işçilere %70 avans ödemesi yapılacaktır.
- 8 Ekim Kok kömürü ve kok tozu fiyatlarına zam yapıldı. Demir-çelik koku fiyatları 2 kat, gazhane kokunun fiyatları da %20 oranında yükseltildi.
- 9 Ekim İkinci petrokimya kompleksi için Abu Dhabi İktisadi Kalkınma Fonundan 27 milyon dolar kredi sağlandı.
- 11 Ekim Afşin-Elbistan projesinin maden stok sahası ekipmanları için sağlanan 17 milyon DM tutarındaki B.Alman KFW kredisi bakanlar kurulunca onaylandı.
- Türk Lirası, 16 yabancı para karşısında %0.1 ile %4.9 arasında değer kaybına uğradı. 1 ABD doları 82.70 TL. oldu.
- 13 Ekim Sümerbank ve Demir-çelik ürünlerine zam yapıldı. Sümerbank ürünlerine %5 ile %25 oranında, demir-çelik mamullerine %15 oranında zam yapıldı.
- 14 Ekim Çimento fiyatlarına %25 zam yapıldı. Tonu 3.600 TL.olan N.portland çimento 4500 TL. oldu.
- 15 Ekim Un ve buğday ihracından alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primleri yeniden belirlendi.
- Avusturya ile imzalanan 36.8 milyon Avusturya Şilinlik borç erteleme anlaşması onaylandı.
- 16 Ekim SEKA, kağıt türlerine %13.8 ile %25 arasında zam yaptı.
- 17 Ekim Çerezlik yer fıstığı için 70 TL., kolza ve yağ şalgamı için ise 22 TL. taban fiyatı verildi.
- İsviçre ve Kanada ile kredi anlaşması imzalandı. (Her iki anlaşmanın toplamı 37 milyon dolar)
- 23 Ekim 1475 sayılı iş kanunu ve 845 sayılı deniz iş kanunu çerçevesinde ödenen kıdem tazminatlarını yeni esaslara bağlayan kanun Resmi Gazete'de yayınlandı.
- 25 Ekim Türkiye'nin ABD'ye olan toplam 350 milyon dolarlık borcunun ertelenmesine ilişkin anlaşma imzalandı.
- 1980-1981 dönemi ihracat rejimi kararı ve ihracat yönetmeliği yayınlanarak yürürlüğe girdi. Buğday unu ve kütulu zeytinyağı ihracı serbest bırakıldı.

- 26 Ekim Türk Lirası ABD doları karşısında %2.5 oranında devalüe edildi. 1 ABD doları 82.70 TL.sından 84.80 liraya yükseltildi.
- Fındık, çekirdeksiz üzüm, pamuk, pamuk ipliği ve tütün-den alınan fiyat istikrar primleri %7.4 ile %33.3 oranında artırıldı.
- Tarımsal ürünlerin ihracatının geliştirilmesi ve bu amaçla bir fon kurulmasına ilişkin yönetmelik yeniden düzenlendi.
- 28 Ekim Devlet Yatırım Bankası istikrazlarının faiz oranı %20 olarak tespit edildi.
- 2 Kasım Türk-Macar ekonomik işbirliği karma komitesinin üçüncü dönem protokolu Bakanlar Kurulunca onaylandı.
- 3 Kasım UNDP ile imzalanan hidrolik ramble projesinin revize anlaşması onaylandı.
- 4 Kasım TUD ile Merkez Bankası arasında ihracatı teşvik kararının uygulama esaslarını belirleyen bir protokol düzenlendi.
- 21 Ticaret anlaşması ile bir ticaret ve ödeme anlaşmasının yürürlük süresi uzatıldı.
- 7 Kasım Belçika'dan sağlanan 300 milyon Frank tutarındaki krediye ilişkin anlaşma onaylandı.
- Türk Lirasının değeri 16 para karşısında yeniden belirlendi.
- Bazı maddelerin fiyat istikrar primleri yeniden tespit edildi.
- 8 Kasım OECD çerçevesinde imzalanan ve bir kısım borçlarımızın ertelenmesini öngören tutanak onaylandı.
- 9 Kasım Avrupa Yatırım Bankasından 4 milyon hesap birimi kredi sağlandı.
- 10 Kasım İtalya'dan 25 milyon dolarlık kredi sağlandı.
- 11 Kasım OECD'den 1980 için taahhüt edilen 1.161 milyon dolarlık krediden 504 milyon dolarlık bölümü için anlaşmalar imzalandı.
- Donyağı ithalatı serbest bırakıldı.

- 12 Kasım Para Fonu ve Dünya Bankası sermayesine Türkiye'nin katılma paylarının artırılmasını öngören ve hükümete yetki veren yasa Milli Güvenlik Konseyince onaylandı.
- Vergi tecil işlemlerinde %24 faiz uygulamasına ilişkin tebliğ yayınlandı. Uygulama 1 Kasım 1980 gününden itibaren başlayacaktır.
- 13 Kasım Türkiye - Sudan Ticaret Anlaşması onaylandı.
- 14 Kasım Zeytinyağı taban fiyatı 125 lira olarak tespit edildi.
- Yağ ithali yeni esaslara bağlandı, ithalatta teminat oranı %1'e indirildi.
- 15 Kasım Afşin-Elbistan Projesi için Batı Almanya'dan sağlanan 11.4 milyon DM'lik KWF kredisi Bakanlar Kurulunca onaylandı.
- 16 Kasım Yabancı sermaye çerçeve kararı ile daha önce sadece Arap ülkelerine tanınmış olan bazı imkanlar bundan böyle tüm ülkeler için geçerli olacak.
- 17 Kasım 600 milyon marklık Türk-Alman özel askeri yardım anlaşması imzalandı.
- Japonya'ya olan Devlet ve Garantili Ticari borçlarımızı erteleyen anlaşma onaylandı.
- 19 Kasım Avrupa Yatırım Bankasınca Türkiye'ye açılan 13.5 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma Bakanlar Kurulunca onaylandı.
- 20 Kasım Finlandiya Hükümetinden OECD çerçevesinde sağlanan 3.5 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma imzalandı.
- Dünya Bankası yönetim kurulu, Türkiye'ye 162 milyon dolar kredi açılmasını onayladı.
- Boğazlardan giriş ve çıkış ücretleri artırıldı.
- Ticaret Bakanlığı, fındık ihracatı için asgari fiyat belirledi.
- 28 Kasım Vergi yasalarında değişiklik yapan tasarıların altısı Milli Güvenlik Konseyinde kabul edildi.
- Motorlu Kara Taşıtları Vergisi
  - Finansman kanununun taşıt alım vergisine ilişkin maddeleri
  - Amme alacaklarının tahsil usulü kanunu

- 30 Kasım 1981 Yılı programının Yatırımların, İhracatın ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine ait hükümleri ile Genel Teşvik Tablosu yürürlüğe girdi.
- 1 Aralık Türkiye ile Somali arasında ekonomik ve teknik işbirliği anlaşması imzalandı.
1981 yılı konsolide bütçesi 1.581.084 milyon lira olarak bağlandı.
- 3 Aralık Türkiye-Demokratik Alman Cumhuriyeti, karma ekonomik komisyonunca düzenlenen protokol Bakanlar Kurulunca onaylandı.
- 4 Aralık ABD Hükümetinden OECD çerçevesinde alınacak 200 milyon dolarlık ekonomik yardım anlaşması imzalandı.
- 8 Aralık Milli Güvenlik Konseyi 4 vergi kanunu değişiklik tasarısını daha kabul etti.
- 1318 sayılı Finansman Kanununun bina inşaat vergisine ilişkin maddeleri
- Emlak vergisi kanunu
- Veraset ve intikal vergisi kanunu
- Emlak Alım vergisi kanunu
- 10 Aralık Türk Lirası %1.5 oranında devalüe edildi. 1 ABD doları 89.25 TL. oldu. Markın değerinde değişiklik yapılmadı.
Bakanlar Kurulu, Japon denizaşırı ekonomik işbirliği fonu ile imzalanan borç erteleme anlaşmalarını onayladı.
- 14 Aralık Amerikan Ekspresin Türkiye'de şube açmasına ilişkin kararname yürürlüğe girdi.
- 18 Aralık Merkezi Lüksemburg'da bulunan "Bank of Credit and Commerce International Limited" Türkiye'de şube açmak için Bakanlar Kurulundan gerekli izni aldı.
- 20 Aralık Yurda getirilmesi mecburi olmayan dövizler için yüksek faizli yeni bir hesap oluşturuldu. Türk Lirasına çevrilir döviz Tevdiat Hesapları adlı yeni hesaba yatırılacak dövizlerin kaynağı araştırılmayacak.
- 21 Aralık Yuvarlak demir satışları serbest bırakıldı.
- 24 Aralık İtalya'nın OECD çerçevesinde verdiği 25 milyon dolarlık krediye ilişkin anlaşma onaylandı.

- 27 Aralık Milli Güvenlik Konseyi 4 kanun tasarısını kabul etti.
- Gelir vergisi kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun
- Kurumlar Vergisi kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun
- Süresi sona eren toplu iş sözleşmelerinin sosyal zorunluluk hallerinde yeniden yürürlüğe konulması hakkındaki kanun
- 5432 sayılı TC Emekli Sandığı kanunu ile 1005 ve 2150 sayılı kanunlar
- 29 Aralık Dünya Bankasından sağlanan 75 milyon dolar tutarındaki krediye ilişkin anlaşma onaylandı.
- 31 Aralık AET ülkelerine uygulanan ithalat gümrük vergisinde yapılması gereken %10'luk indirim ertelendi.
- Garantisiz ticari borçların tasfiyesi ile ilgili kararda bazı değişiklikler yapıldı.
- Milli Güvenlik Konseyi 4 yeni kanun tasarısını kabul etti.
- Harçlar kanunu
- Damga vergisi kanunu
- Sağlık personelinin tazminat ve çalışma esaslarına ilişkin kanun
- Vergi usul kanunu
- Maliye Bakanlığı damga vergisinin makbuz karşılığı ödenmesine ilişkin bir tebliğ yayınladı.